

ВІКТОРІЯ ТКАЧЕНКО

ЛІТЕРАТУРНИЙ СТИЛЬ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ БАКАЛАВРА
(ГАЛУЗІ ЗНАНЬ С СОЦІАЛЬНІ НАУКИ, ЖУРНАЛІСТИКА,
ІНФОРМАЦІЙНІ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ С7 ЖУРНАЛІСТИКА)**

ВІННИЦЯ – 2026

УДК 821.161.2.02(075.8)

Л 64

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Бондарева Олена Євгенівна доктор філологічних наук, професор, головний науковий співробітник кафедри української літератури, компаративістики та грінченкознавства (Київський університет імені Бориса Грінченка)

Поляруш Ніна Степанівна, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури (Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського)

Затверджено на засіданні навчально-методичної комісії факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол № 4 від 14 січня 2026 року).

ТКАЧЕНКО ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА. Літературний стиль: навчально-методичний посібник. Вінниця, 2026. 143 с.

У навчально-методичний посібник «Літературний стиль» входять робоча навчальна програма, орієнтовний розподіл навчального часу, теоретичний та практичний блоки, теми для самостійної роботи, теми рефератів, творчих завдань, тестові завдання, перелік залікових питань, список рекомендованої літератури до дисципліни.

Для здобувачів освіти I курсу спеціальності 061 Журналістика ступеня вищої освіти бакалавра.

ЗМІСТ

Розподіл навчального часу	4
Інформаційний пакет навчальної дисципліни	5
Навчальна програма	7
Робоча навчальна програма дисципліни	21
Лекційний блок	21
Практичний блок	21
Самостійна робота	22
Розподіл навчального часу за змістовими модулями	23
Шкала оцінювання: національна та ЄKTS	24
Розподіл навчального часу дисципліни «Літературний стиль»	25
Критерії оцінювання за за 100-бальною системою	25
Критерії оцінювання усної відповіді на практичному занятті	27
Змістовий модуль № 1	29
Лекційний блок	29
Практичний блок	34
Самостійна робота до 1 розділу	37
Тематика рефератів	44
Змістовий модуль № 2	46
Теоретичний блок	46
Практичний блок	48
Самостійна робота до 2 розділу	55
Змістовий модуль № 3	57
Теоретичний блок	57
Практичний блок	59
Самостійна робота до 3 розділу	62
ІНДЗ з навчальної дисципліни	63
Тестові завдання для перевірки знань	66
Залікові питання	87
Список творів для вивчення напам'ять	90
Твори для вивчення напам'ять	91
Список творів для обов'язкового прочитання	114
Список літератури до дисципліни «Літературний стиль»	116
Словник літературознавчих термінів	121

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ

№ з/п	Назва тема	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Всього
1.	Вступ. Іван Нечуй-Левицький	2	2	3	7
2.	Панас Мирний	2		3	5
3.	Борис Грінченко			2	2
4.	Драматургія 70-90-х років XIX століття. І. Карпенко-Карий М. Кропивницький, М. Старицький	2	2	5	9
5.	Іван Франко	2	2	3	7
6.	Михайло Коцюбинський	2	2	3	7
7.	Леся Українка		2	3	5
8.	Ольга Кобилянська	2	2	3	7
9.	«Молода муза»			2	2
10	Василь Стефаник			3	3
11	Володимир Самійленко			2	2
12	Олександр Олесь		2		2
13	Володимир Винниченко			3	3
14	Богдан Лепкий			2	2
15	Літературно-мистецький процес 10-30-х рр. XX ст. Українська поезія 10-30-х рр. XX ст. Розстріляне відродження	1		2	3
16	Максим Рильський, Павло Тичина, Микола Куліш	1		2	3
	Київська школа неокласиків.	1			1
17	Богдан Ігор Антонич			2	2
18	Поети «празької школи»		2	2	4
19	Проза. М. Хвильовий, В. Підмогильний, Г. Косинка	1		2	3
20	Микола Куліш			2	2
21	Олександр Довженко			2	2
22	Улас Самчук		2	1	3
23	Іван Багряний		2	1	3
24	Василь Барка			1	1
УСЬОГО ГОДИН		16	20	54	90

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАКЕТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальна спрямованість навчальної дисципліни «Літературний стиль» полягає у тому, щоб сформувати у здобувачів освіти – майбутніх журналістів, основи фахової підготовки. Українська література другої половини ХІХ – І половини ХХ століття характеризується як ідейно-естетична система, в якій переважають орієнтації на реалістичний і модерний тип творчості. Це важливий період в історії українського письменства, адже саме в цей час на літературну арену виходять талановиті поети й прозаїки, драматурги й перекладачі – І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Б. Грінченко, М. Кропивницький, М. Старицький, І. Карпенко-Карий, Олена Пчілка, І. Франко. Починається доба модернізму, її яскраво презентують М. Коцюбинський, Леся Українка, О. Кобилянська, В. Винниченко та Олександр Олесь. Їхню справу продовжують М. Хвильовий, М. Рильський, П. Тичина, Є. Маланюк, І. Багряний, У. Самчук та багато інших. Розвиток літератури ІІ половини ХІХ – першої половини ХХ століття відбувався за вкрай несприятливих політичних та економічних умов. Україна ще залишалася колонією Австро-Угорщини й росії, українське слово потерпало від Валуєвського циркуляру та Емського указу. Репресивні заходи російської влади гальмували розвиток українства й на початку ХХ століття. Та попри скруту, українська інтелігенція була налаштована на те, щоб дух свободи не зник, щоб молоді пагони пішли у буйний ріст. Художня спадщина цих авторів перетворила наше письменство на невичерпне джерело, здатне жити національно-визвольний рух, залишатися сучасними навіть крізь призму століть.

У завдання дисципліни входять вивчення здобувачами стильових особливостей художніх творів, та творчої характеристики прозаїків, поетів та драматургів другої половини ХІХ – першої половини ХХ ст., вироблення у майбутніх журналістів умінь аналізувати художні твори, виокремлювати стильові ознаки творів. Навчально-методичний посібник з дисципліни «Літературний стиль» розрахований для здобувачів І курсу, котрі опановують цю дисципліну протягом семестру.

Дисципліна вивчається протягом другого семестру, передбачає 16 лекційних годин, 20 практичних годин та 54 години самостійної роботи.

Мета дисципліни: сформувати у здобувачів освіти цілісне уявлення про найважливіші етапи розвитку української літератури другої половини ХІХ століття, кінця ХІХ століття, початку ХХ століття, ґрунтуючись на

трактуванні його як частини світового літературного контексту, з окремою стильовою та жанровою динамікою, активним простором інтеркультурних зв'язків.

Загальні компетентності

- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність зберігати і примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові компетентності

- Здатність формувати інформаційний контент.
- Здатність застосовувати міждисциплінарні зв'язки в практичній діяльності.

Результати навчання за освітньо-професійною програмою

- Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами.
- Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень.
- Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.
- Застосовувати міждисциплінарні зв'язки в практичній діяльності, в різних видах медіа.

Форма підсумкового контролю – залік.

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ЛІТЕРАТУРНИЙ ПРОЦЕС 70-90-Х РОКІВ ХІХ СТОЛІТТЯ

Літературний процес 70-90-х років ХІХ століття

Тема 1. Література 70-90-х рр. ХІХ ст. Іван Нечуй-Левицький. Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях. Світоглядні позиції та їх вплив в естетичних деклараціях і творчості. Жанрово-тематичний діапазон художньої прози. Тематика, сюжетно-композиційні особливості, новації образотворення («Дві московки», «Причепа»).

Гумористично-сатиричне забарвлення прози. Художня специфіка оповідань про сільських бабів. Повість «Кайдашева сім'я»: морально-етичний аспект, соціальна проблематика, новаторство. Картини життя духовенства («Афонський пройдисвіт», «Старосвітські батюшки та матушки»). Гумористично-сатиричні засоби індивідуалізації.

Роман «Хмари», актуальність проблематики. Типологія позитивних героїв «ідеологічної» прози з життя української інтелігенції. Історична тематика та її висвітлення у прозі і драматургії (оглядово). Літературно-публіцистичні статті І. Нечуя-Левицького «Сьогочасне літературне прямування», «Українство на літературних позвах з Московщиною», «Хто такий Шевченко», «Українська декаденщина». Роль і місце творчості І. Нечуя-Левицького.

Тема 2. Панас Мирний. Інформаційний обсяг теми. Суспільно та літературно-естетичні позиції митця. «Роздвоювання» (М. Зеров) як спосіб життя письменника і чиновника. Панас Мирний як редактор часопису «Рідний край».

Роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»: історія написання, жанр. Сюжетно-композиційна специфіка, тип нарації, стиль, масштабність проблематики. Поєднання психологізму з принципом соціального детермінізму. Образна система. Епічна драматизація та елементи ліризації (пейзаж). Доля твору, внесок співавторів.

«Повія» як зразок соціально-психологічного роману нового типу. Творча історія. Жанрово-композиційне новаторство. Поєднання психологічного аналізу з соціальною студією пореформеного суспільства.

Тема 3. Борис Грінченко. Інформаційний обсяг теми. Життєпис літератора, вченого й поборника національного відродження народу. Світоглядно-естетичні позиції. Критико-публіцистичні виступи («Листи до України Наддніпрянської», «Перед широким світом»).

Прозовий доробок письменника: тематика, образна система, специфіка жанрової форми. Внесок Б. Грінченка у повістярство та романістику. Твори з життя інтелігенції. Діалогія «Серед темної ночі», «Під тихими вербами». Загальна характеристика драматургії Б. Грінченка («Серед бурі», «Степовий гість»). Фольклорно-етнографічні, мовознавчі, педагогічні праці. Публіцистично-критичні статті Б. Грінченка. Актуальність, животрепетність порушених питань «Галицькі вірші», «Листи з України Наддніпрянської», «Нарис літературного життя в 1892 році». Видавнича діяльність Б. Грінченка. Місце творчості Б. Грінченка в українській літературі.

Тема 4. Драматургія 70-90-х років XIX століття. Марко Кропивницький. Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях. Акторська діяльність. Роль і внесок в діяльність першого професійного театру. Еволюція драматурга. «Дай серцю волю, заведе в неволю» як зразок народно-побутової драми. Актуальність проблематики п'єси «Доки сонце зійде, роса осі виїсть».

Процес розвитку сільського буржуа в драмах «Глитай, або ж павук» та «Олеся»: Бичок – Балтиз. Психологізація образів, викривально-сатиричне спрямування творів. «По ревізії» як водевіль нової якості. Історична тема в драматургії М. Кропивницького. Роль і місце драматургії письменника в становленні українського реалістичного театру.

Тема 5. Іван Карпенко-Карий. Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях, вияви таланту драматурга. Жанрово-тематичний діапазон творчості. Новаторський характер конфлікту («Бурлачка»). Система образів, стиль. Психологізм образу Цоколя («Наймичка»). Трагізм жіночого образу.

Галерея сільських «чумазих» на шляху створення соціальної комедії. Масштабність і хист характеротворення («Сто тисяч», «Хазяїн»). Жанрова природа та художня специфіка п'єс. Життєвість проблематики, комедіографічна майстерність («Мартин Боруля»). Новаторство діалогії «Суєта» – «Житейське море». Історична тематика драматургії І. Карпенка-Карого.

Романтичний характер п'єс («Бондарівна», «Гандзя»), культивування мелодраматизму («Лиха іскра поле спалить і сама щезне»), жанр комедії-жарту («Паливода XVIII ст.»). Утвердження історичної трагедії в кінці XIX

ст. («Сава Чалий»). Майстерність драматурга, секрети високої сценічності його творів, особливості стилю, значення спадщини.

Театральна публіцистика І. Карпенка-Карого.

Тема 6. Михайло Старицький. Інформаційний обсяг теми. Життя і діяльність. Світогляд, естетичні вподобання. Новаторський характер лірики М. Старицького. Тематичні обрії. Розширення жанрового діапазону, нові поетичні інтонації, урізноманітнення метрики, поетичної образності.

Фольклорна основа соціальної драми «Ой не ходи, Грицю». Традиції і новаторство в розв'язанні проблеми творчої особистості («Талант»). Новаторство М. Старицького у розробці історичної тематики («Богдан Хмельницький», «Оборона Буші» та ін.).

Творчий внесок драматурга у розвиток жанрів водевілю та комедії («За двома зайцями» тощо). М. Старицький як романіст і повістяр. Ідейно-естетичні концепції і художнє відтворення історії. Місце творів у спадщині письменника, значення в розвитку прози.

Тема 7. Іван Франко. Інформаційний обсяг теми. І. Франко – титан праці: енциклопедизм спадщини, унікальність доробку для розвитку літератури, науки, культури, журналістики. Еволюція суспільно-політичного ідеалу від «старого щиролюдського» соціалізму до національно-державницької ідеї.

Багатоплановість ранніх проб пера, динамічний розвиток поета. Два видання збірки «З вершин і низин». Збірки «Зів'яле листя», «Мій Ізмарagd». Жанр притчі й легенди. Галицька дійсність у циклах «По селах», «До Бразилії!».

Філософські мотиви, автобіографізм, дійовий гуманізм збірки «Із днів журби». «Semper tigo» як збірка глибоко сутньої зрілої думки й високохудожньої форми; тематично-жанрове багатство («Буркунські станси», «Конкістадори», «Нові співомовки»). Поетичні тестаменти Франка («Із книги Кааф»). Розширення ідейно-образного кола малої прози 80-х рр., зростання питомої ваги алегоризму, притчево-параболічних структур, засобів умовності.

Національне й соціальне самоусвідомлення селянства, спроба створення політичного новочасного суспільного роману виховання, психологічне полотно про особисту драму «нового» героя. Морально-етична проблематика («Для домашнього вогнища»).

Іван Франко – редактор, видавець та журналіст. Публіцистична й видавнича діяльність.

Розділ 2.

Літературний процес кінця XIX – початку XX століття

Тема 8. Михайло Коцюбинський. Інформаційний обсяг теми.

М. Коцюбинський – майстер української прози кінця XIX – початку XX століття. Зв'язок з учасниками народницького руху на Поділлі. Вплив революційного народництва 70-90-х років, української і європейських літератур на формування світогляду письменника. Гуманістична спрямованість ранніх творів («Андрій Соловійко, або Вченіє світ, а невченіє тьма», «21-го грудня, на Введеніє», «Дядько та тітка»). Розмірена хронологічність оповіді, докладність описів, моралізаторські сентенції; динамічність і психологічна насиченість стилю. Оповідання про дітей («Ялинка», «Харитя», «Маленький грішник»). Мальовничість, експресивність зображення руху, художній лаконізм. Панас Мирний про оповідання «Харитя».

Журналістська діяльність Михайла Коцюбинського. Житомирська газета «Волинь». Михайло Коцюбинський публіцист.

Новела «Intermezzo» – поетичний маніфест найважливіших принципів мистецтва. Своєрідна поетичність оповіді; багатофункціональна роль пейзажу; соціально-філософське звучання теми сонця; новизна тропів; гармонія почуттів, барв, звуку, запаху, глибина філософської думки. Елементи імпресіонізму. Значення твору.

«Тіні забутих предків». Взаємодія двох принципів ставлення до життя – романтично-піднесеного, активного, сповненого духу протесту, і буденно-прозаїчного, позначеного рисами пристосування до пануючих норм життя. Творчий підхід у використанні фольклору, в осмисленні гуцульської міфології. Стильове новаторство.

Тема 8. Леся Українка (Лариса Петрівна Косач-Квітка). Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях. Літературно-естетичні погляди. Засвоєння естетики Т. Шевченка. Боротьба за громадянськість, поглиблення народності, суспільної ролі літератури.

Лірика. Збірки поезій «На крилах пісень», «Думи і мрії», «Відгуки». Мотиви лірики: заклик до визвольної боротьби; утвердження ролі художнього слова як зброї у визвольній боротьбі народу; ідея єднання трудящих; патріотичний пафос; уславлення творчого генія народу («Напис в руїні»); поетизація визвольної боротьби («Пісні про волю»); сатиричне викриття ліберального панства («Пан-народовець», «Практичний пан»); оспівування краси природи рідного краю («Подорож до моря», «Давня

весна»); інтимно-особистісні мотиви («Хотіла б я тебе, мов плющ, обняти...» та ін.).

Драматургія Лесі Українки. Ідейна концепція драматичної поеми «Кассандра». Актуальність проблеми «двох правд». Глибоко трагічний образ пророчиці. Драматична поема «Бояриня», її пафос, проблематика, художні образи. Моральне кредо письменниці, високий гуманістичний ідеал краси вільнолюбивого незнищеного людського духу («Лісова пісня»). Джерела твору.

Творчість Лесі Українки в оцінці критики. Образ письменниці в художній літературі. Місце поетеси і драматурга в історії світової культури. Публіцистичні праці Лесі Українки. Літературознавчі дослідження про її творчість.

Тема 9. Ольга Кобилянська. Інформаційний обсяг теми. Життєвий і творчий шлях. Формування суспільно-політичних та літературно-естетичних поглядів. Щоденники Ольги Кобилянської як джерело вивчення біографії. Повість «Людина» – етапний твір у творчості О. Кобилянської. Повість «Царівна». Тематична новизна, художнє багатство твору: місце інтелігенції в суспільстві; свобода людини і її протидія насильству та гніту; жіноче питання. Особливості композиції. Критика про повість «Царівна».

Повість «Земля». Проблематика. Тема трагічного становища селянства, обездоленого і залежного від влади землі. Відповідність авторської концепції, вираженої в образній формі, історичній правді, історичній тенденції свого часу. Філософська основа твору.

«В неділю рано зілля копала...» – незрівнянна епопея кохання (В. Бобинський). Глибокий філософський зміст твору. Модифікація фольклорних образів. Засудження лихоліть війни в новелах «Назустріч долі», «Юда», «Лист засудженого вояка до своєї жінки». Тема трагедії буковинського народу, насильно втягненого в криваву імперіалістичну війну.

Тема 10. Василь Стефаник. Інформаційний обсяг теми. Життєвий та творчий шлях. Публіцистичні виступи Василя Стефаника. Оригінальний спосіб відтворення духовного світу селянина-трудолюбця; сила проникнення в таємниці людської душі, вражаюча правда психологічного аналізу; багатство жанрових форм; монументальність мислення в мініатюрі. Твори про рекрутчину: «Виводили з села», «Стратився». Тема еміграції в новелі «Камінний хрест». Конкретно-історична канва зображуваного. Символічний образ камінного хреста. О. Кобилянська про новелу. Картини зубожіння і пролетаризації селян у новелах «Засідання», «З міста йдучи», «Май» та ін.

Рівень людяності – один із важливих принципів характеристики вїйта, Романихи («Засідання»). Протиставлення вїйтові «новїтнього мужика». Соціальне і психологічне обґрунтування вчинків героїв. Ориґінальність новели «З міста йдучи». Спосіб «непрямого» відображення явищ дійсності. Соціальна драма широких селянських мас у новелі «Май». Майстерність діалогізованого монологу в розкритті стану героя.

Проблема батьків і дітей у новелах «Діти», «Сама саміська», «Скін», «Осїнь». Фатальність долі старих немїчних людей в експлуаторському світі. Новели В. Стефаника в контексті української та європейської новели.

Тема пролетаризації селянства. Новела «Синя книжечка» – «малесенька трагедія усіх хлопів на світі».

Тема 11. «Молода Муза», «Українська хата». Інформаційний обсяг теми.

Шляхи розвитку літератури. Поглиблене розуміння суспільної ролі літератури, конкретизація принципу народності. Складність різнорідних переплетень і боротьби напрямів, течій, груп, угруповань того часу.

Український модернізм та його особливості. Орієнтація на течії в європейських літературах. Видавництво «Молода муза» (1908-1909 рр.), журнал «Українська хата» (1909-1914 рр.), «Дзвін». Огляд поетичної творчості «молодомузівців» і «хатян».

Тема 12. Володимир Самійленко(1864-1925). Інформаційний обсяг теми.

Володимир Самійленко. Поет, фейлетонїст, перекладач, драматург. Суспільно-полїтичні погляди. І. Франко і Леся Українка про письменника. Мотиви лірики: важка доля людини («Грішниця»); краса рїдної природи і української мови («Вечїрня пісня», «Весна», «Найдорожча перлина», «Українська мова»); поезії на честь діячів української культури («На роковини смерті Шевченка», «Вїнок Тарасові Шевченку в день 26 лютого», «На смерть Лесї Українки», «Пам'ятї Л. Глібова»).

Тема 13. Володимир Винниченко (1880-1951). Інформаційний обсяг теми.

Письменник, політик, громадський діяч, видатний прозаїк і драматург. Участь у революційному русї початку 1900-х рр. перші кроки в літературі. Збірка новел «Краса і сила» (1906). Публіцистична діяльність.

Новаторство прози. Утвердження неореалїзму як індивідуальної стильової домінанти. Особливості поетики малої прози («Студент», «Зїна»,

«Солдатики», «Голота», «Раб краси», «Малорос-європеєць», «Контрасти», «Біля машини»).

Сучасне прочитання малої прози письменника.

Романістика В. Винниченка. Жанрові модифікації романів. Своєрідність композиційної структури, ідейно-тематичне спрямування («Чесність з собою», 1911; «Рівновага», 1912; «Записки Кирпатого Мефістофеля», 1916; «Хочу!», 1916). Сюжетні та психологічні колізії. Теорія «чесності з собою» та її реалізація у романістиці. Характер художніх узагальнень.

Драматургічна творчість. Жанрова палітра драматургії (психологічна драма, комедія). Система морально-етичних конфліктів у драмах «Чорна Пантера і Білий Медвідь» (1911), «Гріх» (1919), «Закон» (1923). Своєрідність інтерпретації соціальних проблем у творах «Щаблі життя», «Великий Молох» (обидва – 1907), «Брехня» (1910), «Молода кров» (1913), «Пригвожені» (1915). Ідея національного відродження у драмі «Між двох сил» (1919). Щоденникова спадщина Володимира Винниченка.

Розділ 3.

Українська література першої половини ХХ століття

Тема 15. Літературно-мистецький процес 10-30-х рр. ХХ ст. Інформаційний обсяг теми. Загальне окреслення динаміки літературного процесу в Україні та в еміграції впродовж ХХ ст. з погляду перманентних відроджень, притаманних національній історії: 10-ті роки, період «срібного злету» модернізму; творчість представників «розстріляного відродження» та «празької школи» до утворення МУРу (Мистецький Український Рух); антихудожні тенденції, імітат-літератури за період «соцреалізму»; виникнення «нью-йоркської групи» поетів, «шістдесятництва», участь письменників у дисидентському русі; проблеми та перспективи сьогоденного літературного життя (неоавангардизм, постмодернізм та ін.).

Художні обрії української поезії 10-30 років ХХ століття. Жанрове багатство української лірики (медитація, сонет, вірш-рефлексія, вірш-пейзаж, елегія, балада).

Новації в жанрі поеми. Поява нового жанрового різновиду ліричної поеми (М. Хвильовий, Є. Плужник). Філософські поеми М. Бажана. Імпресіоністичний ліричний наратив В. Чумака (зб. «Заспів»), В. Еллана-Блакитного («Удари молота і серця»). Своєрідність естетичних шукань символістів (П. Савченко, Я. Савченко, Д. Загул, О. Слісаренко).

Інтертекстуальна природа авангардизму Валер'яна Поліщука (Уїтмен, Верхарх).

Згубний вплив пролеткультивської ідеології на молодих поетів-молодняківців.

Тема 16 Художні обрії української прози 10-30-х рр. ХХ ст. М. Хвильовий, Г. Косинка, В. Підмогильний. Інформаційний обсяг теми.

Проблематика, багатство стильових течій, напрямів і художніх манер: символізм (Гнат Михайличенко, Галина Журба), експресіонізм (Осип Турянський, Іван Дніпровський, Іван Сенченко), імпресіонізм (Михайло Івченко, Мирослав Ірчак, Андрій Головка, Гр. Косинка), орнаменталізм (Микола Хвильовий, Петро Панч), неоромантизм (Григ. Епiк, Олекса Досвітній, Юрій Яновський).

Змалювання драматизму життя і долі людини в новелістиці (Г. Косинка, Аркадій Любченко, А. Головка, Ю. Яновський).

Складне утвердження романної форми в умовах панування теорії про «Смерть роману» (О. Досвітній, Ю. Смолич, Варвара Чередниченко, А. Головка, В. Гжицький).

Поява новелістичного роману (Ю. Яновський) роману-розв'язання (М. Хвильовий), роману-панорами, побутового і психологічного, біографічного й історичного, сатиричного і науково-фантастичного, пригодницького. Криза роману в умовах утвердження тоталітаризму в 30-х роках. Поява «виробничого роману».

Микола Хвильовий (1893-1933)

Інформаційний обсяг теми. Трагічна постать М. Хвильового (Фітільова) в українській літературі та культурі.

М. Хвильовий – «основоположник справжньої української прози» (О. Білецький). Збірка «Сині етюди» (1923). Поступова еволюція письменника від імпресіоністичної манери з деякими ознаками неоромантизму та експресіонізму до неореалізму: а) загострення протистояння уяви та дійсності («Арабески»), високої мети та шляхів, що компрометують і унеможливають її («Кіт у чоботях», «Редактор Карк» та ін.); б) розкриття антилюдської суті революції, здійсненої більшовиками, у новелах «Я (Романтика)», «Мати». Авторська майстерність при змалюванні психологічних колізій: яскрава символіка і метафорика, міфологізація сюжету; Проблема «зайвих людей» – недавніх активних учасників громадянської війни, що не знаходять собі місця у новій, пореволюційній дійсності у повісті «Санаторійна зона» (1924).

Проблема історичного буття України в публіцистиці Миколи Хвильового.

Валер'ян Підмогильний (1901-1937) Інформаційний обсяг теми.
В. Підмогильний – «один з найінтелігентніших і найтонших українських письменників із доброю літературною школою» (Вал. Шевчук). Життєвий і творчий шлях. Інтелектуально-психологічний роман «Місто» (1928): драма українського маргіналу, художня інтерпретація національної бінарної позиції «місто-село», прокреслення річища української урбаністики. Новаторство експериментальної прози В. Підмогильного, її зв'язок з класикою та модернізмом. Вплив на розвиток української інтелектуальної прози 60-х років ХХст.

Григорій Косинка (1899-1934) Інформаційний обсяг теми.

Г. Косинка (Стрілець) – талановитий новеліст модерної генерації. Життя і творчість письменника, його трагічна доля. Сильове розмаїття новелістичного мислення: імпресіоністичні витoki («Мент», «Троєкутний бій»), романтична стихія («На золотих богів»), сліди символізму («Заквітчаний сон»), реалістична палітра («В хаті Штурми»).

Філософський розтин болючих конфліктів у житті нації загалом і людини зокрема у зрілих творах («Фавст» і «Гармонія»).

Тема 17. Микола Куліш (1892–1937). Інформаційний обсяг теми.

Микола Куліш – найвидатніший драматург доби «розстріляного відродження». Життєвий і творчий шлях.

Успішний дебют М. Куліша п'єсою «97» (1925), її вистава у театрі ім. І. Франка (Харків) та наступні варіанти як увиразнення психологічної достовірності штучного голодомору 1921 р. Особливості композиції, жанрове визначення твору автором як «народної трагедії».

Викриття хворобливості соціалістичної дійсності у трагікомедії екзистенціального змісту «Народний Малахій» (1927, друга ред. – 1929): пророцтво самозваного «наркома» Малахія Стаканчика про «голубу даль», про Єрусалим – типовий приклад ідеологічного фанатизму.

Актуальність мовної проблематики в Україні – розкриття її у комедії «Мина Мазайло» (1929): звернення М. Куліша до традиції світової драматургії (комедія «Буржуа-Шляхтич» Ж.-Б. Мольєра).

Тема 18. Київська школа неокласиків: М. Зеров, М. Драй-Хмара, П. Филипович, Юрій Клен. Інформаційний обсяг теми.

Український неокласицизм, його естетичні засади та місце в розвитку української літератури 20-30-х років ХХ ст.

Микола Зеров – основоположник неокласичної школи поетів. Талановитий поет і неперевершений перекладач античної літератури, історик, блискучий та ерудований критик.

Схильність до експерименту та широкого спектру мовного новаторства у творчості Михайла Драй-Хмари (1889-1939): збірка «Проростень» (1926); вплив символізму на творчу індивідуальність митця, «невпорядкованість» чуттєвої стихії, елементи близькості до сюрреалізму. Питома вага французької поезії в перекладацькому доробку М. Драй-Хмари. Монографії «Леся Українка» (1926) і «Поема Лесі Українки «Віла Посестра».

Павло Филипович (1891-1937) – діяч широкого культурного діапазону який відчутно впливав на тогочасні ділянки літературно-мистецького життя – поезію, перекладознавство, літературознавство. Художній доробок, «глибокий і рафінований» (Ю. Лавріненко) – збірки «Земля і вітер» (1922), «Простір» (1925), поезії поза збірками, що друкувалися в тогочасній періодиці сербського та українського епосу» (1929).

Творча індивідуальність Юрія Клена в колі «київських неокласиків» й поетів «празької школи», його естетична програма. Історіософська тематика зб. «Каравели». Ліро-епічна поета «Прокляті роки». Поема-епопея «Попіл імперій».

Тема 19. Максим Рильський (1895-1964). Інформаційний обсяг теми.

«М. Рильський – архімайстер нашої поезії, великий сеніор нашої мистецької культури» (Є. Маланюк), «гармонійна особа сучасної епохи» (О. Білецький). Витоки неординарності духовної і творчої постаті поета: виховання в оточенні знакових українських родин (Лисенків, Старицьких, Антоновичів, Русових, Косачів), вплив батька – відомого етнографа та громадського діяча.

Ранні збірки поезій «На білих островах» (1910), «Під осінніми зорями» (1918) – лірична сповідь молодої душі, учнівська лабораторія, позначена засвоєнням художнього досвіду П. Куліша, М. Старицького, О. Олеся, М. Вороного, поетів-молодомузівців, а також західноєвропейської поезії. Орієнтація на інтимно-довірливий, психологічний ліризм.

М. Рильський серед «неокласиків»: орієнтація на змістові й формальні категорії класичної літератури. Збірка «Синя далечінь» (1922): класичні віршові форми у поезіях (сонет, рондо, октава, гекзаметр). «Естетизм» сонетаріуму («Ніцше», «Гейне», «Шекспір», «Бодлер»); античні та екзотичні теми й образи у поезіях «У теплі дні збирання винограду», «Діана», «Трістан коня сідлає...» та ін.; поетичні досягнення й суперечливі позиції збірок

«Крізь бурю й сніг» (1925), «Тринадцята весна» (1926), «Де сходяться дороги» (1929), «Гомін і відгомін» (1929).

Натхненна «патріотика» у творчості періоду Другої світової війни («Слово про рідну матір», «Неопалима купина» та ін.). Образ України у поемі-видінні «Жага». Автобіографізм поеми «Мандрівка в молодість». Гостре засудження поем, звинувачення в «буржуазному націоналізмі» з боку офіційної критики в повоєнні роки.

«Третє цвітіння» поета: збірки «Троянди й виноград» (1957), «Далекі небосхили» (1959), «Голосіївська осінь» (1959), «В затінку жайворонка» (1961) та ін. – синтез кращих здобутків попередніх етапів.

Жанрова палітра публіцистики Максима Рильського.

Тема 20 Богдан Ігор Антонич (1909-1937). Інформаційний обсяг теми.

Унікальність постаті Б.-І. Антонича в історії української літератури, його вихід за межі традиційного поцінування художнього тексту.

Випробування лірики Богдана-Ігоря Антонича у різних формах її прояву – авангардистських та класичних, не протиставних, а зіставних (зб. «Привітання життя», 1931).

Тема 21. Павло Тичина (1891-1967). Інформаційний обсяг теми.

Суперечлива, неоднозначна творча та життєва доля П. Тичини на різних етапах складної історії української літератури.

«Сонячні кларнети» (1918) – підсумковий етап ідейно-естетичних пошуків української поезії початку ХХ ст. і водночас – естетична програма духовного відродження нації на міцній етичній основі.

Збірка «Замість сонетів і октав» (1920) – художній документ загальнонаціональної катастрофи 1917-1920 рр., актуалізація античної версифікації в українському віршуванні.

Змалювання страшних картин голоду в поезіях «Загупало в двері прикладом», «Голод» – як моторошна прелюдія голодомору в Україні 1932-1933-го і 1947 років. Глибоко трагедійне сприйняття письменником жовтневого перевороту і його наслідків у поезіях «Прийшли до мене в гості», «Хто ж це так із тебе насміється смів?», «До кого говорить?».

Культурологічна публіцистика Павла Тичини.

Тема 22. Поети «празької школи». Інформаційний обсяг теми.

«Празька школа» – умовна назва літературного покоління емігрантів міжвоєнного двадцятиліття. Спільні риси: естетична концепція, сформульована переважно Є. Маланюком за часів його перебування у

калішському таборі інтернованих вояків Армії УНР. Збірка «Сагайдак» Ю. Дарагана (1925) – сукупність мотивів, розвинених Є. Маланюком, О. Ольжичем, Л. Мосендзом, Ю. Кленом (О. Бургардтом), Н. Лівичкою-Холодною, О. Лятуринською, О. Стефановичем та ін.: історичні візії козацького, києво-руського чи доісторичного гатунку, туга за Україною, вольові імперативи тощо. Обстоювання потреби виховання національного чину при визнанні автономності мистецтва, полеміка з цього приводу з Д. Донцовим, публікації творів «пражан» у редагованому ним часописі «Вісник» (1933-1939; до 1933 – «Літературно-науковий вісник»).

Перегук творчої позиції «празької школи» з генерацією «розстріляного відродження». Акцентування національно-культурної традиції при несприйнятті та подоланні гальмівних, неадекватних історичним вимогам рис ментальної свідомості, переведення «філософії серця» у нову якість – «філософію чину».

Юрій Дараган – перший поет «празької школи». Збірка «Сагайдачний».

Поезія героїзму й боротьби Олега Ольжича (зб. «Рінь» (1935), «Вежі» (1940), «Підзалісся» (1946)).

Моральний максималізм лірики Олени Теліги (зб. «Душа на сторожі» (1946), «Прапори духа» (1947), «На чужині» (1947)).

Євген Маланюк (1897-1968)

Є. Маланюк – найяскравіша постать серед представників «празької школи». Життєвий і творчий шлях.

Синтез неоромантичних, символістських та «неокласичних» тенденцій у ліриці Є. Маланюка, її публіцистичність, патетика, історіософічність; критичне ставлення поета до авангардизму. Загострення антитетичної символіки класично довершеної «степової Еллади» та потворної «чорної Еллади», «Антимарії», як взаємовиключні прояви України.

Жорстка, експресивна вольова манера поетичного мовлення Є. Маланюка міжвоєнних десятиліть (збірки «Стилет і стилос» (1925), «Гербарій» (1926), «Земля й залізо» (1930), «Земна Мадонна» (1934), «Перстень Полікрата» (1939) та ін.). Публікації інтимних віршів, датованих 20-30-ми роками, у збірках «Остання весна» (1959), «Серпень» (1964) та у посмертній – «Перстень і посох» (1969). Різноманітна публіцистика Євгена Маланюка.

Тема 23. Олександр Довженко (1894-1956). Інформаційний обсяг теми.

Велич і водночас трагізм постаті Олександра Петровича Довженка («найяскравіший зразок долі потужного художнього таланту в країні в'язниці – Р. Корогодський»). О. Довженко – видатний режисер, письменник, сценарист і педагог ХХ століття.

Автобіографічна повість «Зачарована Десна» (1956) – «найвидатніша в сучасній літературі розповідь про те, від яких духовно-поетичних «берегів» відчальюють народи – і разом із ними їхні художники – на переломі нової епохи, що вони беруть від свого історичного «дитинства» у майбутнє і що залишають у минулому» (Л. Новиченко).

«Щоденник» (1941-1956) – яскравий документ епохи, що вражає правдивістю і сміливістю оцінок, глибиною філософських спостережень, патріотичною наснаженістю, просвітницькою далекоглядністю. Розкриття творчої лабораторії митця у ньому. Літературно-мистецькі та публіцистичні статті.

Тема 24-25. Еміграційна проза. Улас Самчук (1905–1987). Інформаційний обсяг теми.

Життєвий і творчий шлях письменника. Членство в Об'єднанні українських письменників «Слово». Журналістська та публіцистична діяльність Уласа Самчука.

Проза У. Самчука як реалізація його письменницького кредо – «бути літописцем українського простору» і гасла творення «великої літератури»: роман-трилогія «Волинь» (1932-1937) – гімн Волині, її талановитим людям, селянській праці, любові до землі, сімейним підвалинам народного життя; змалювання національної трагедії – голодомору 1933 року – у романі «Марія» (1933), одному з перших творів на цю тему в українській літературі;

Тема 26 Іван Багряний (1907–1963). Інформаційний обсяг теми.

Біографічні дані і творчий шлях Івана Багряного (І. Лозов'яги) – одного з найпопулярніших письменників діаспори, публіциста, політичного і громадського діяча. Журналістська і редакторська діяльність у часописі «Українські вісті».

Заснований на власних життєвих враженнях роман «Тигролови» (1943, перша назва – «Звіролови») – свідчення нескореності української людини сталінській каральній машині.

Романи «Сад Гетсиманський» (1950) і «Людина біжить над прірвою» (1956) – твори-вироки тоталітарній державі, що розповіли світові про трагедію українського народу за радянських часів.

Відновлення інтересу до творчості І. Багряного у незалежній Україні. Посмертне присудження письменнику Державної премії України імені Тараса Шевченка (1991).

Тема 27 Василь Барка (1908-2003). Інформаційний обсяг теми.

Життя і творчість В. Барки (В. Очерета) – поета, прозаїка і драматурга, літературознавця, критика і перекладача: від романтичного пориву до чернецтва у миру. Відновлення художньої творчості в еміграції. Поетичні збірки «Апостоли» (1946), «Білий світ» (1947), «Псалом голубиноного поля» (1958), «Лірник» (1968). Проблеми пошуку гармонії між людиною і світом, людиною і космосом, людиною і творцем світу. Розробка теми земного кохання у протистоянні духовному світу у збірці «Океан» (1959). Відтворення трагічних подій голодомору 1933 року у романі «Жовтий князь» (1963). Три плани твору: реалістичний, психологічний і духовний. Роман-притча «Спокутник і ключі землі» (1992). Збірка «Земля садівничих» – вершина форми есе в нехудожній прозі Василя Барки. Особливості еміграційної есеїстики.

Тема 28. Складна і драматична картина літературного процесу 40-50-х років ХХ століття. Література резистансу. Інформаційний обсяг теми.

Складні історичні обставини та їх вплив на розвиток українського письменства. Жорсткий ідеологічний тиск на письменників, втрати духовні й естетичні. Перетворення літератури в інструмент імперської ідеології, утвердження бездумності й сліпої покірливості, містичного фаталізму в ставленні до історичної правди та фальсифікації, пюндрування рідних святинь та патріотичного обов'язку. Література руху опору, література УПА.

РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

ЛЕКЦІЙНИЙ БЛОК

№ з/п	Назва тема	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Вступ. Іван Нечуй-Левицький	2	
2.	Панас Мирний	2	
3.	Драматургія 70-90-х років XIX століття. І. Карпенко-Карий М. Кропивницький	2	
4.	Іван Франко	2	2
5.	Михайло Коцюбинський	2	2
6.	Леся Українка		
7.	Ольга Кобилянська	2	
8.	Василь Стефаник		
9.	Володимир Винниченко		
10	Літературно-мистецький процес 10-30-х рр. XX ст. Українська поезія 10-30-х рр. XX ст. Розстріляне відродження	1	
11	Максим Рильський	1	
12	Поети «празької школи»	1	
13	Олександр Довженко	1	
14	Улас Самчук		
УСЬОГО ГОДИН		16	4

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Повість «Хмари» Івана Нечуя-Левицького	2	
2.	Драматургія Михайла Старицького	2	2
3.	Лірична драма Івана Франка	2	

	«Зів'яле листя»		
4.	Новелістика Михайла Коцюбинського	2	
5.	Драматургія Лесі України	2	
6.	Неоромантична концепція вольової особистості у творчості Ольги Кобилянської	2	2
7.	Символістська лірика Олександра Олеся	2	
8.	Лірика Євгена Маланюка	2	
9.	Улас Самчук. Роман «Марія»	2	2
10.	Іван Багряний. Роман «Тигролови»	2	
УСЬОГО ГОДИН		20	6

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1.	Стан культурного життя в українській літературі XIX – поч. XX ст.	3	5
2.	Іван Нечуй-Левицький	2	4
3.	Панас Мирний	3	3
4.	Борис Грінченко	2	3
5.	Марко Кропивницький і театр	3	3
6.	Іван Карпенко-Карий, Михайло Старицький	3	3
7.	Іван Франко	3	3
8.	Михайло Коцюбинський	3	4
9.	Ольга Кобилянська	3	4
10.	«Молода муза»	2	3
11.	В. Винниченко	3	4
12.	Леся Українка. Поеми	3	3
13.	Василь Стефаник	3	4
14.	В. Самійленко	2	3

15	Богдан Лепкий. Література УСС	2	4
16	Максим Рильський, Павло Тичина, Микола Куліш	2	3
17	Богдан-Ігор Антонич	2	4
18	Поети «празької школи»	2	4
19	Микола Хвильовий, Валер'ян Підмогильний, Григорій Косинка	2	4
20	Новаторство української драматургії: Микола Куліш	2	4
21	Олександр Довженко	2	4
22	Улас Самчук, Василь Барка, Іван Багряний	2	4
УСЬОГО ГОДИН		54	80

РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ

№	Змістові модулі	Кількість годин			
		Всього	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	Літературний процес 70-90-х років ХІХ століття	27	8	6	13
2	Літературний процес к. ХІХ – поч. ХХ століття	28	4	8	16
3	Українська література І половини ХХ століття	35	4	6	25
	Всього	90	16	20	54

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

ВСЬОГО ОЦІНОК	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА РОЗШИРЕНОЮ ШКАЛОЮ	
			екзамен	залік
	<i>90 - 100</i>	<i>A</i>	<i>відмінно</i>	
	<i>80 - 89</i>	<i>B</i>	<i>дуже добре</i>	
	<i>75 - 79</i>	<i>C</i>	<i>добре</i>	
	<i>60 - 74</i>	<i>D</i>	<i>задовільно</i>	
	<i>50 - 59</i>	<i>E</i>	<i>достатньо</i>	
	<i>35 - 49</i>	<i>FX</i>	<i>незадовільно</i>	
	<i>1 - 34</i>	<i>F</i>	<i>неприйнятно</i>	

**РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ДИСЦИПЛІНИ
«ЛІТЕРАТУРНИЙ СТИЛЬ»**

Вид діяльності	К-сть	Всього балів
Практичні заняття	10x4	40
Самостійна робота	2x10	20
ІНДЗ	1x20	20
Поточний контроль		80
Підсумковий контроль	20	20
Загальна кількість балів	100	100

Критерії оцінювання (за 100-бальною системою)

Рівень знань (в балах)	ЄСПК	Критерії оцінювання знань студента
90 - 100	A	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності.</p> <p>Здобувач проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання.</p> <p>Здобувач спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення.</p> <p>Здобувач проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового</p>

		дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.
80 - 89	В	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні.</p> <p>Здобувач володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань здобувач спроможний вибрати необхідній елемент комплексу знань та вмінь.</p> <p>Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.</p>
75 - 79	С	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях.</p> <p>Здобувач усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком.</p> <p>Здобувач спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій тощо.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.</p>

60 - 74	D	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок.</p> <p>Навчально-пізнавальна активність здобувачів є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.</p>
50 - 59	E	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компоненту на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.</p>
35 – 49	FX	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.</p>
0 - 34	F	<p>Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.</p>

**КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ УСНОЇ ВІДПОВІДІ НА ПРАКТИЧНОМУ
ЗАНЯТТІ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЛІТЕРАТУРНИЙ СТИЛЬ»**

Критерії оцінювання з навчальної дисципліни «Літературний стиль» базуються на 3-бальній шкалі і враховують знання текстів, здатність до

аналізу, розуміння літературного та культурно-історичного процесу та аргументацію власної думки. Основний акцент робиться на критичному мисленні, вмінні інтерпретувати твори.

Основні критерії оцінювання:

- **Знання програмового матеріалу:** володіння змістом творів, біографіями авторів, основними літературознавчими поняттями.
- **Аналітичні навички:** уміння аналізувати художній текст (тема, ідея, проблема, жанр, композиція, образи, художні засоби).
- **Літературний контекст:** розуміння історико-літературного процесу, епохи, напрямів та стилів.
- **Власна інтерпретація:** здатність аргументовано висловлювати власну точку зору на твір та позицію автора.
- **Мовлення та культура:** виразність мовлення, логічність, дотримання мовних норм.
- **Письмові роботи:** якість написання есе, реферативних робіт (структура, аргументація, джерела).

Шкали оцінювання:

- **3 бали:** глибокі, ґрунтовні знання, креативний підхід, самостійний аналіз, бездоганна аргументація.
- **2 бали:** міцні знання, значні аналітичні здібності, але можливі несуттєві помилки.
- **1 бал:** володіння матеріалом на рівні відтворення, репродуктивне знання, слабка аргументація.
- **0 балів:** фрагментарні знання, значні помилки, нерозуміння основ матеріалу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 1

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Тема: Літературний процес II половини XIX-початку XX століття.

ІВАН СЕМЕНОВИЧ НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ

(1838-1918)

(2 год)

План

1. Суспільно-політичні обставини на східноукраїнських землях та в Галичині.
2. Стан національної журналістики та літературно-теоретичної думки. Розквіт українського музичного мистецтва, малярства й театру.
3. Світоглядні позиції та їх вияв в естетичних деклараціях творчості Івана Нечуя-Левицького.
4. Жанрові різновиди творчості. Тематична багатовимірність, новації образотворення. Публіцистична спадщина.
5. Гумористично-сатиричне забарвлення прози. Соціально-побутова повість «Кайдашева сім'я».
6. Історична тематика (роман «Князь Єремія Вишневецький», повість «Гетьман Іван Виговський»).

Література:

1. Агеєва В. Українська імпресіоністична проза. Київ, 1994.
2. Вертій О. Народні джерела національної самобутності української літератури 70-90-х р. XIX ст. Суми, 2005.
3. Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика. Київ, 1998.
4. Історія української літератури XIX ст. : У 3-х ч. (за ред. Яценка). Київ, 1997. Кн. 3.
5. Історія української літератури 70-90-х р. XIX ст. : У 2-х т. (За ред. О. Гнідан). Київ, 1999, 2003.
6. Історія української літератури XIX ст. : У 2 т. Кн. 2 (за ред. акад. М. Жулинського). Київ, 2006. 712 с.
7. Ковалів Ю. Історія української літератури к. XIX – поч. XXI століття у 10 т. Т. 1, 2. Київ : Академія, 2013.
8. Лаврусенко М. Проблема національного буття українців у творчості Івана Нечуя-Левицького. Наукові записки. Серія : Філологічні науки. 2023. № 205.
9. Матвіїшин В. Український літературний європеїзм. Київ, 2009.

10. Приліпко І. Духовенство в українській прозі XIX – початку XXI століть: художня рецепція та інтерпретація. Київ : Логос, 2014. 482 с.
11. Приходько І. Українська ідея у творчості Нечуя-Левицького. Київ, 1998.
12. Турчин М. «Всеобіймаюче око» письменника Нечуя крізь призму світогляду богослова Левицького. Дивослово. 2005. № 7. С. 14–17.
13. Франко І. Література, її завдання та найважливіші ціхи. Франко І. Збір. тв. У 50 т. Т. 26. Київ, 1980.

Тема: ПАНАС МИРНИЙ (1849-1920)

(2 год)

План

1. Суспільні та літературно-естетичні позиції митця. «Роздвоювання» (М. Зеров) як спосіб життя письменника і чиновника, творчий шлях. Редакторська діяльність.
2. Стильові особливості ранньої творчості. Традиції та новаторство малих епічних жанрів.
3. «Повія» – зразок соціально-психологічного роману нового типу.
4. Драма «Лимерівна».

Література:

1. Гаєвська Н. Панас Мирний – найбільший епік XIX століття. Навчальний посібник. Київ : Київський університет, 2004. 236 с.
2. Майдан О. Психологічні спостереження Панаса Мирного в жанрі роману. Слово і час. 1999. № 10. С. 28–32.
3. Ушкалов Л. Панас Мирний. Харків, 2012. 120 с.
4. Ушкалов Л. Реалізм – це есхатологія : Панас Мирний. Харків, 2012.
5. Хачатурян К. Художній час і простір у романістиці Панаса Мирного. Дисертація. Харків, 2021.
6. Черкаський В. Художній світ Панаса Мирного. Київ, 1989.

**Тема: ДРАМАТУРГІЯ 70-90-Х РР. ХІХ СТОЛІТТЯ
МАРКО ЛУКИЧ КРОПИВНИЦЬКИЙ (1840-1910)
МИХАЙЛО ПЕТРОВИЧ СТАРИЦЬКИЙ (1840-1904)
ІВАН КАРПОВИЧ КАРПЕНКО-КАРИЙ (1845-1907)**

(2 год)

План

1. Марко Кропивницький – видатний драматург, організатор професійного реалістичного театру. Акторська діяльність. Роль і місце письменника у становленні українського театру «корифеїв».

2. Процес розвитку сільського буржуа у драмі «Глитай, або ж Павук». Психологізація образів.

3. Світоглядно-естетичні уподобання М. Старицького.

4. Жанрово-тематичний діапазон драматургії:

а) драма з народного життя «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «У темряві»;

б) драматичний твір з життя інтелігенції «Не судилось».

5. Становлення людини і митця. Вияви таланту І. Карпенка-Карого.

6. Розквіт таланту драматурга:

а) соціально-психологічна драма «Наймичка», «Безталанна»;

б) специфіка соціально-психологічної комедії «Мартин Боруля», «100 тисяч», «Хазяїн». Життєвість проблематики, комедіографічна майстерність;

в) тема інтелігенції в діалогії «Суєта», та «Житейське море».

Література:

1. Буряк О. Художньо-стильові особливості драм Марка Кропивницького. Дивослово. 2003. № 7-8. С.61–65.

2. Гусейнов Г. «З-під вербового кореня». Гусейнов Г. Незаймані сніги (документальні повісті : у 3 книгах. Книга 2. Київ : АРТ-ПРЕС, 2010. С. 7–187.

3. Івашків В. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий). Нарис життя і творчості. Тернопіль : навчальна книга – Богдан, 2011. 192 с.

4. Новиков А. Архетип Глитая в українській драматургії межі ХІХ-ХХ століть. Українська мова і література в школі. 2004. № 7-8. С. 58–63.

5. Новиков А. Галерея портретів «нових» людей у драматургії М. Кропивницького. Дивослово. 2008. № 5. С. 44–47.

6. Новиков А. Учитель корифеїв : життя М. Кропивницького. Харків, 2019.
7. Новиков А. Український театр і драматургія : від найдавніших часів до початку ХХ ст. : монографія. Харківське історико-філологічне товариство, 2015.
8. Новиков А. Художній універсум Марка Кропивницького. Харків, 2006.
9. Новиков А. Слобожанський драматичний театр. Нариси історії. Харків, 2002. 107 с.
10. Поліщук В. Особливості сюжетобудови оповідань М. Старицького. Слово і час. 2003. № 8. С. 23–31.

**Тема: ІВАН ЯКОВИЧ ФРАНКО
ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ 1856-1916)**

(2 год)

План

1. Найважливіші враження дитинства.
2. Студентські роки (1875-1878).
3. Період змужніння (1878-1888).
4. Письменник-борець та його ідейні противники (1889-1897). Видавнича та журналістська діяльність Івана Франка.
5. Незалежність (1898-1916).
6. Багатоплановість поетичних спроб пера, динамічний розвиток поета. Збірка «З вершин і низин», тематичний, жанровий діапазон поезій. Розширення творчого діапазону.
7. Історична тема в прозі Франка.
8. Твори з життя інтелігенції. «Для домашнього огнища», «Основи суспільності».

Література:

1. Грицак Я. Пророк у своїй вітчизні: Франко та його спільнота. Київ, 2006. 630 с.
2. Гундорова Т. Невідомий Іван Франко : грані Ізмарагду. Київ, 2006.
3. Жулинський М. Він знав, «як багато важить слово». Київ : Просвіта, 2008. 135 с.

4. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. Київ : Факт, 2006.
5. Наєнко М. Іван Франко : тяжіння до модернізму. Київ : Академія, 2006. С. 43–77.
6. Перезавантаження /Упоряд. Б. Тихолоз. Дрогобич : Коло, 2013. 276 с.
7. Тихолоз Б., Тихолоз Н. Франко від А до Я. Львів : видавництво Старого Лева, 2016. 120 с.
8. Тихолоз Б. Франко як текст : Досліди і досвіди. Львів : Простір, 2021. 992 с.
9. Ткачук М. Жанрова структура прози Івана Франка (Бориславський цикл та романи з життя інтелігенції). Тернопіль, 2003.
10. Франко І. Твори в 3 т. Дрогобич: Коло, 2004.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

«ХМАРИ» – ПЕРШИЙ ТВІР НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ПРО ІНТЕЛІГЕНЦІЮ. СТИЛЬОВА МАНЕРА ПИСЬМЕННИКА

ПЛАН

1. *Стиль Івана Нечуя-Левицького: традиції та новаторство. Формування гумористично-сатиричної манери письма.*
2. *Сюжетно-композиційні особливості твору, характер проблематики. Символіка назви, націотворча спрямованість. Характеристика жанру.*
3. *Змалювання культурно-освітнього стану в Україні крізь призму романного мислення письменника. Два покоління інтелігенції (30-40-их та 50-60-х років XIX ст.), образ «нової людини». Погляди Радюка – художня проекція національного світогляду письменника.*
4. *Майстерність зображення жіночих образів. Народницькі ідеали в романі.*

Художні тексти:

І. Нечуй-Левицький «Хмари»

Практичне завдання:

1. Поміркуйте, чому письменник порівнює ментальність двох народів у творі. Наскільки об'єктивною є його оцінка героїв?
2. Порівняйте ментальність двох народів у творі. Доведіть об'єктивність чи суб'єктивність автора у ставленні до цієї проблеми.
3. Візьміть інтерв'ю у Дашковича та Воздвиженського. Спрогнозуйте, у чому їхні відповіді будуть відрізнятись.
4. Знайти в тексті описи Києва, пояснити, яку функцію вони виконують.
5. Чому, починаючи з експозиційної частини, дві життєвих історії головних героїв ідуть паралельно? Поясніть, чому автор дотримується саме такого принципу.

Критична і методична література:

1. Абрамова І. Біля витоків української ідеї (Нечуй-Левицький і «формально-національний» напрям). Слово і час. 1999. № 12. С. 56–58.
2. Амбіцька А. Архетипи в художньому світі Івана Нечуя-Левицького. Дивослово. 2011. № 9. С. 53–57.

3. Зарва В. «...Настане золотий час рівності, знання й просвітності»: ідеї просвітництва у творчості Івана Нечуя-Левицького. Дивослово. 2009. № 10. С. 57–60.

4. Панченко В. Дві повісті І. Нечуя-Левицького: («Хмари», «Кайдашева сім'я»). Дивослово. 2003. № 8. С. 10–15.

5. Хропко П. Романи І. Нечуя-Левицького з життя інтелігенції. Українська мова і література в школі. 1988. № 11.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2

СТИЛЬОВА МАЙСТЕРНІСТЬ ДРАМАТУРГІЇ М. СТАРИЦЬКОГО. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДРАМА «ТАЛАН»

ПЛАН

1. *Новаторство М. Старицького у розробці теми божемого життя. Реалістична основа п'єси.*

2. *Сюжетно-композиційна основа драми «Талан». Характер проблематики. Актуальність конфлікту.*

3. *Романтичні засоби змалювання образів, людей сильних почуттів, небуденних вчинків. Майстерність зображення Марії Лучицької.*

4. *Принципи групування персонажів. Чоловічі образи в п'єсі.*

Художні тексти:

М. Старицький «Талан»

Практичне завдання:

1. Чому драматург змінив першу назву п'єси «Гірка доля»? Яка з них, на вашу думку, є більш влучною?

2. Що спонукало драматурга звернутися до проблем мистецького життя акторів професійних і аматорських труп?

3. У чому полягає новаторство М. Старицького у змалюванні життя жінки?

4. Що є важливішим для професійної гри: зовнішність чи талант? Думку обґрунтуйте на конкретних прикладах із п'єси.

5. Як у драмі розв'язана проблема вибору між особистим щастям та служінням мистецтву?

6. Візьміть інтерв'ю у Марії Лучицької. Підготуйте перелік запитань (не менше п'яти), які дозволять зрозуміти рівень її професійної майстерності.

Критична і методична література:

1. Вісич О. П'єса «Талан» Михайла Старицького : метадраматичний аналіз.

<file:///C:/Users/ViTT/Desktop/%D0%9C%D0%BE%D1%8F%20%D0%86%D0%A3%D0%9B/87-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-452-1-10-20190403.pdf>

2. Левчик Н. М. Старицький : багатогранність таланту. Дивослово. 2005. № 12. С. 20–26.

3. Новиков А. Творчість М. Старицького в контексті літературно-мистецького процесу доби. Українська мова і література в школі. 2008. № 4. С. 48–54.

4. Цибаньова О. Лаври і терни. Життєвий і творчий шлях М. Старицького. Київ, 1996. 188 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3

ЛІРИЧНА ДРАМА ІВАНА ФРАНКА «ЗІВ'ЯЛЕ ЛИСТЯ»

ПЛАН

1. Джерела збірки. Історія виходу збірки в світ. Музичність звучання.

2. Особливості композиції. Жанрово-тематичне розмаїття та новизна віршів. Філософський струмінг поетичних текстів.

3. Мотиви інтимної лірики. Образ жінки.

4. Образ ліричного героя: настрої психологічні стани. Екзистенційна самотність ліричного героя.

Художні тексти:

Іван Франко «Зів'яле листя»

Практичне завдання:

1. Поясніть характер драми ліричного героя.

2. Поясніть характер сумоглядних творів збірки. Назвіть конкретні тексти.

3. Знайдіть поезії зі збірки, які стали піснями. Підготуйте аудіо- чи відеозаписи найвідоміших поезій.

4. Уявіть, що ви маєте можливість поставити питання Іванові Франкові щодо історії написання збірки. Які запитання поставите насамперед? Чому?

Критична і методична література:

1. Бовсунівська Т. Феноменологічна проекція збірки І. Франка «Зів'яле листя». Дивослово. 1999. № 5. С. 2–7.

2. Гуляк А. Новітня інтерпретація лірики Івана Франка. Українська література в загальноосвітній школі. 2007. № 9. С. 53–54.

3. Дереворіз В. Інтимна лірика І. Франка (Збірка поезій «Зів'яле листя»). Рідна школа. 1999. № 1. С. 61–63.

4. Ільницький М. Біль, обернений у слово : Про збірку І. Франка «Зів'яле листя». Дивослово. 2000. № 8. С. 2–7.

5. Корнійчук В. Жанрова мозаїка «Зів'ялого листя». Українське літературознавство. 2006. Вип. 68. С. 51–63.
http://institutes.lnu.edu.ua/franko/wp-content/uploads/sites/7/ukr-literaturoznavstvo/68/68_2006_kornijtchuk.pdf

6. Корнійчук В. Подвійне коло таємниць (нові матеріали до історії «Зів'ялого листя»). Дзвін. 1990. № 8. С. 126–133.

7. Логвиненко Н. Народнопоетична основа поезій збірки І. Франка «Зів'яле листя». Українська література в загальноосвітній школі. 1999. № 4. С. 26–32.

8. Чернишенко Л. Від циклу до ліричної драми : З творчої історії збірки І. Франка «Зів'яле листя». Дзвін. 2000. № 5-6. С. 145–151.

САМОСТІЙНА РОБОТА ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

• Напишіть репортаж з місця подій про стан культурного життя в Україні XIX – поч. XX століття. З'ясуйте, які відмінності були на теренах Австро-Угорської імперії, у чому їхня подібність і відмінність. У своїй роботі використовуйте академічні літературознавчі, культурологічні, філософські та журналістські видання.

• Уявіть, що ви журналіст-очевидець подій. Зробіть репортаж із І. Нечуєм-Левицьким, в якому матимете можливість поспілкуватись із

класиком української літератури на вулицях міста Києва. З'ясуйте, чим надихався письменник у своїй роботі. Що спонукало його на створення урбаністичного роману в українському письменстві. Складіть карту улюблених локацій письменника у Києві, чи змінились вони більш, ніж за столітню історію?

•Створіть стрічку новин та оформіть її як серію дописів у соцмережах або заголовках новинних етерів на матеріалі роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та Івана Білика у жанрі кримінальної хроніки. У роботі використовуйте досвід найвідоміших українських журналістів та блогерів.

•Візьміть інтерв'ю у героїв творів Бориса Грінченка з діалогії «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами». З'ясуйте, що стало причиною розшарування в одній сім'ї.

•Візьміть інтерв'ю у корифеїв українського професійного театру – Марка Кропивницького, Івана Карпенка-Карого, Михайла Старицького. З'ясуйте, з чого починається їхня аматорська діяльність, як і коли вона переросла у професійну справу. Чи були вони творчими побратимами, чи керувались амбітною заздрістю?

•Візьміть інтерв'ю у Івана Франка у львівській кав'ярні. Змодельуйте відповіді письменника, зважаючи на стан і рівень його академічної освіти, високу культуру й ґрунтовні знання. Покажіть інтелектуальну вищість митця, виділіть найкращі характеристики, що можуть стати дороговказом для сучасної молоді.

ПИТАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Іван Нечуй-Левицький

1. У чому полягає новизна осмислення селянської тематики у творчості І. Нечуя-Левицького.

2. У якому жанрі найповніше виявився талант І. Нечуя-Левицького?

3. За що І. Франко назвав І. Нечуя-Левицького «всеобіймаючим оком України»?

4. Які риси характеру зближують Мотрю і Мелашку з повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я»?

5. Розкрийте традиції національного побуту та моралі у повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».

6. Дайте своє розуміння гумору та сатири. З'ясуйте прийоми гумору та сатири у повісті І. Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я».

7. В яких творах автора представлена історична тема? У чому полягає актуальність історичної теми?

8. Як розкрита тема денаціоналізації українців, перевертнів у творах І. Нечуя-Левицького.

9. Що таке реалізм? В чому проявилися реалістичні тенденції повісті І. Нечуя-Левицького «Микола Джеря»?

10. Дайте своє розуміння автобіографізму в художньому творі. Наведіть приклади автобіографізму у вивчених творах І. Нечуя-Левицького.

11. В яких творах найповніше розкрита тема духовенства? Наведіть приклади.

12. Які стильові ознаки творчості І. Нечуя-Левицького вирізняють його з-поміж інших авторів?

13. Хто з дослідників творчості І. Нечуя-Левицького відзначив найсуттєвіші стильові ознаки?

14. Чому гумор письменника оцінюють як «сміх крізь сльози співчуття»?

Панас Мирний

1. Чому, на ваш погляд, саме Панас Мирний вважається основоположником соціально-психологічної прози в українській літературі?

2. З'ясуйте, хто в сучасному українському письменстві пише у жанрі соціально-психологічної прози. Чи зазнала вона суттєвих змін за цей період?

3. Назвіть особливості роману як жанру. Доведіть, що «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – соціально-психологічний роман.

4. З'ясуйте історію створення роману Панаса Мирного та І. Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

5. Розкрийте високий духовний потенціал народу, втілений в образах-персонажах роману Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»).

6. Розкрийте символічне значення назви роману Панаса Мирного «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» у зв'язку із змістом твору.

7. У чому незвичайність долі Чіпки? (За романом «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» Панаса Мирного та Івана Білика).

8. Розкрийте, за яких обставин стався моральний злам особистості Чіпки, чи був у нього інший вихід?

9. Визначте загальнолюдське і національне у зображенні боротьби за соціальну справедливість (за романом «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»).

10. Чому роман «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» вперше було надруковано за кордоном, а не в Україні?
11. Чи залишив автор можливість вибору для Христі Притики («Повія»)?
12. Назвіть засоби творення характеру в художньому творі. З'ясуйте засоби характеротворення у романі Панаса Мирного «Повія».
13. У чому полягає еволюція повістей Панаса Мирного?
14. Чим вирізняється співпраця Панаса Мирного та Олени Пчілки?
15. Охарактеризуйте роль Панаса Мирного редактора і видавця часопису «Рідний край».

Борис Грінченко

1. Розкрийте значення творчості Б. Грінченка для української культури.
2. На прикладі оповідань Б. Грінченка покажіть способи творення психологічного портрету персонажа.
3. Розкрийте душевну драму «маленької» людини в оповіданні Б. Грінченка «Каторжна».
4. Дайте поняття діалогії. З'ясуйте, чому твори Б. Грінченка «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами» є діалогією?
5. У чому полягає новаторство проблематики діалогії «Серед темної ночі» та «Під тихими вербами»?
6. У чому полягає стильовий універсалізм творчості Бориса Грінченка?
7. Охарактеризуйте видавничу та редакторську діяльність Бориса Грінченка.
8. Доведіть, що Борис Грінченко справді «більше працював, ніж жив». З'ясуйте, чому суспільна й культурна місія для сучасної людини втратила важливість і значущість?

Марко Кропивницький

1. Охарактеризуйте соціально-моральну проблематику драматургії М. Кропивницького.
2. Якими постатями драматург збагачує галерею жіночих образів?
3. М. Кропивницький та зародження українського професійного театру.
4. Тематика, жанри драматургії М. Кропивницького. Найхарактерніші риси стилю його п'єс.
5. Охарактеризуйте роль і місце М. Кропивницького у створенні першого українського професійного театру.

6. Чому М. Кропивницького вважають засновником першого дитячого театру в Україні?

Михайло Старицький

1. З'ясуйте роль М. Старицького у розвитку українського професійного театру.

2. Назвіть основні теми та проблеми п'єс М. Старицького.

3. У яких прозових жанрах працював М. Старицький? Назвіть відповідні художні твори.

4. Охарактеризуйте особливості поетики історичної драматургії митця.

5. До якого жанру лірики належить поезія «Виклик»?

6. Розкажіть про творчу співпрацю між М. Старицьким та М. Лисенком.

7. Що таке лірика? В яких жанрах лірики творив М. Старицький? Наведіть приклади, прокоментуйте їх.

8. Чому історична романістика письменника не була опублікована за життя автора? Чим обумовлений вибір головних героїв романів?

9. У яких жанрах, на Вашу думку, М. Старицький здобув найбільше визнання?

Іван Карпенко-Карий

1. Розкрийте на відомих вам п'єсах І. Карпенка-Карого національне і загальнолюдське.

2. Смішний чи страшний Пузир у п'єсі І. Карпенка-Карого «Хазяїн»? Думку обґрунтуйте.

3. Дайте оцінку Пузиря з п'єси І. Карпенка-Карого «Хазяїн» з погляду сучасного читача.

4. Як у мові Пузиря виявляються його негативні риси?

5. Звідки у суспільстві, на ваш погляд, беруться такі люди, як Феноген і Ліхтаренко? Чи існують вони в нашому соціумі, думку доведіть.

6. Назвіть спільні риси в характерах і прагненнях Калитки і Пузиря.

7. Які засоби творення комічного використовував у своїх творах І. Карпенко-Карий?

8. Які національні особливості жанру української комедії, зокрема у творчості І. Карпенка-Карого, ви можете назвати?

9. Яке співвідношення реалістичної і романтичної поетики у драматургії І. Карпенка-Карого?

10. Які п'єси присвячено проблемам української інтелігенції?

11. В яких жанрах драми працював І. Карпенко-Карий? З'ясуйте жанри таких творів драматурга: «Наймичка», «Безталанна», «Суєта», «Мартин Боруля», «Сава Чалий». Прокоментуйте визначені жанри.

12. Родина Тобілевичів та український театр.

13. Жанрова різноманітність драматургії І. Карпенка-Карого. Майстерність психологічних драм.

14. У чому полягає трагедія Сави Чалого з однойменної п'єси?

Іван Франко

1. Доведіть слушність висловлення М. Коцюбинського про І. Франка: «Франко – лірик високої проби, і його ліричні твори просяться часто в музику».

2. У кого з героїв драми І. Франка «Украдене щастя» викрадено щастя. Думку доведіть.

3. Розкрийте тему інтимної сповіді у вірші І. Франка «Чого являєшся мені у сні»?

4. У чому полягає новаторство І. Франка у повісті «Борислав сміється»?

5. Назвіть твори І. Франка, що належать до малої прози.

6. Яким темам присвячено переважну більшість сатиричних творів письменника?

7. Для чого у поемі «Мойсей» автор увів притчу про терен?

8. Наведіть приклади елементів натуралізму у творчості І. Франка.

9. Яке значення має кримінальний сюжет у повістевій творчості І. Франка?

10. У чому спостерігається еволюція світогляду І. Франка? І. Франко та ідея соборності України.

11. Що ви розумієте під поняттям циклізації ліричних творів? Назвіть розділи та цикли збірки І. Франка «З вершин і низин».

12. Що таке сонет? Назвіть цикли сонетів збірки «З вершин і низин». У чому новаторство І. Франка у цьому жанрі?

13. Дайте своє розуміння інтимної лірики. Наведіть приклади інтимної лірики І. Франка. Проаналізуйте конкретні тексти.

14. Дайте визначення поеми. Доведіть, що «Мойсей» І. Франка за жанром поема.

16. Дайте жанрову характеристику твору І. Франка «Перехресні стежки».

18. Дайте визначення драми. Доведіть, що «Украдене щастя» І. Франка – соціально-психологічна драма.

20. З'ясуйте, у чому полягає актуальність, політична гострота, багатство тем і проблем прозових творів І. Франка, їх філософське спрямування.

21. Елементи утопії у повісті І. Франка «Захар Беркут».

22. Характер зображення «основ суспільності» в однойменному романі та інших творах І. Франка.

25. Чи можна І. Франка назвати гуманістом, що вірить у перемогу добра? Назвіть приклади таких творів.

26. В яких творах І. Франко звертається до теми фатального кохання? Чим закінчуються подібні історії?

27. До яких літературних шкіл долучився, як автор чи співавтор І. Франко?

28. Іван Франко редактор журналу «Діло».

29. Іван Франко редактор журналу «Kurier Lwowski».

30. Іван Франко редактор журналу «Житє і слово».

31. Іван Франко редактор «Літературно-наукового вісника».

32. Іван Франко редактор журналу «Світ».

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

1. Енциклопедизм спадщини І. Франка, унікальність доробку для розвитку літератури.
2. Еволюція суспільно-політичного ідеалу: від соціалізму до національно-державної ідеї.
3. Розмаїття ранніх спроб пера, динамізм поетичного доробку.
4. Майстерність політичної поезії, жанрово-тематичне збагачення лірики.
5. Жанр притчі та легенди у творчості Івана Франка.
6. Автобіографізм поезій Івана Франка.
7. Тяжіння до модернізму у творчості Івана Франка.
8. Універсальний характер поем Івана Франка.
9. Біблійні мотиви у творчості Івана Франка.
10. Поєми-казки: особливості змісту й форми.
11. Твори Івана Франка на тему шкільного життя й навчання.
12. Іван Франко – теоретик і критик української літератури.
13. Тема інтимної сповіді у творчості Івана Франка.
14. Іван Франко – фольклорист та вчений.
15. Значення творчості Івана Франка для становлення українського письменства.
16. Іван Франко – перекладач.
17. Тема героїчної боротьби русичів у історичній повісті «Захар Беркут».
18. Іван Франко: модернізація форми, поліфонія філософських символів.
19. Фройдівська психоаналітика у драматургії І. Франка.
20. Франко та новітні напрями літератури.
21. Народнопоетична основа поезій Івана Франка «Зів'яле листя».
22. Текстуальність та інтертекстуальність роману «Перехресні стежки» Івана Франка.
23. Іван Франко в художній літературі.
24. Іван Франко дослідник життя і творчості Тараса Шевченка.
25. Іван Франко і національна філософія.
26. Культурологічні аспекти творчості Івана Франка.
27. Наукова бібліографія про Івана Франка.
28. Автобіографізм – домінанта творчості Івана Франка.
29. Іван Франко і Біблія.

30. Іван Франко і Михайло Драгоманов.
31. Іван Франко і жінки.
32. Іван Франко і слов'янський світ. Літературні дискусії.
33. Філософія української ідеї у творчості Івана Франка.
34. Іван Франко і традиції національної журналістики.
35. Видавнича діяльність Івана Франка.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 2 ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Тема: МИХАЙЛО КОЦЮБИНСЬКИЙ

(2 год)

План

1. Літературно-естетичні погляди.
2. Формування світогляду. Журналістська та публіцистична діяльність.
3. Постать українського інтелігента.
4. Час пошуків і випробувань.

Література:

1. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – початку XX століття. Львів, 1999. 276 с.
2. Кузнецов Ю. Імпресіонізм в українській прозі кінця XIX – початку XX століття : Проблеми естетики і поетики. Київ, 1995. 315 с.
3. Кузнецов Ю. Поетика прози Михайла Коцюбинського. Київ : Наукова думка, 1989. 268 с.
4. Кузнецов Ю., Орлик П. Слідами феї Моргани : Вивчення творчості Коцюбинського в школі. Київ, 1990. 205 с.
5. Куцевол О. Вивчення життя і творчості М. Коцюбинського через рецепцію літературних і літературно-документальних джерел. Вінниця, 2016.
6. Лазаренко Н., Віннічук А., Ткаченко В. Шляхами Михайла Коцюбинського : від Вінниці до Чернігова. Фотоальбом із елементами навчально-виховного посібника. Серія «Митці Поділля». Вінниця : ТВОРИ. 2024. 108 с.
7. Панченко В. Літературний ландшафт України. XX століття. 50 «слайдів». Київ : Ярославів Вал, 2019. 528 с.
8. Поліщук Я. І ката, і героя він любив... Літературний портрет. Київ : Академія, 2010. 300 с.
9. Хоменко Б., Циганюк В. Подільськими стежками Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2004. 143 с.

Тема: ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА

(2 год)

План

1. Життєвий і творчий шлях письменниці. Творче становлення. Ідеї Ф. Ніцше та їх вплив на формування літературно-естетичних поглядів письменниці.
2. Мала проза беоетристики. Традиції і новаторство. Своєрідність стильової манери.
3. Соціальні та психологічні аспекти у розкритті теми жінки у творчості О. Кобилянської.
4. Неоромантичний дискурс повісті «У неділю рано зілля копала».
5. Жінка як особистість: феміністичні ідеї в повісті «Царівна».

Література:

1. Агеєва В. Жіночий простір : Феміністичний дискурс українського модернізму. Київ, 2003.
2. Демченко І. Особливості поетики О. Кобилянської. Київ, 2001.
3. Кирилюк С. Кобилянська від А до Я. Львів : Видавництво Старого Лева, 2022.
3. Кобилянська О. Слова зворушеного серця : Щоденники. Автобіографії. Листи та спогади. Київ : Дніпро, 1982.
4. Павличко С. Фемінізм. Київ, 2002.
5. Хмелюк М. Пошуки жіночого самовираження у ранній творчості О. Кобилянської. Дивослово. 2013. № 2.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4

СИНКРЕТИЗМ СТИЛЬОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ ПОВІСТІ
«ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ»
МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ПЛАН

1. *Імпресіоністична трансформація фольклорно-етнографічного матеріалу. Історія написання.*
2. *Сюжетно-композиційна організація твору. Специфіка жанрової природи. Міфологічна основа повісті (зображення звичаїв, психології, побуту та світогляду гуцулів).*
3. *Особливості характеротворення. Філософське осмислення вічних істин у повісті. Таємничий духовний світ мешканців Карпат.*
4. *Романтичне забарвлення оповіді. Єдність буття природи і людини. Картини життя і праці гуцулів.*
5. *Кінематограф і література. Успіх Сергія Параджанова і творчої команди у реалізації літературного матеріалу.*

Художні тексти:

Михайло Коцюбинський «Тіні забутих предків».

Практичне завдання:

1. Доведіть, що у повісті має місце ліричне та епічне начало. У чому воно виявляється?
2. Яке місце у повісті має проблема родової помсти?
3. Підготуйте доповідь про історію екранізації твору.
4. Переглянути кінострічку «Тіні забутих предків». Дати відповідь на питання: чому студенти, які здобувають фах кіномитців у США вивчають фільм Сергія Параджанова? У чому феномен світового успіху фільму?
5. Візьміть інтерв'ю у Михайла Коцюбинського. З'ясуйте, що спонукало митця до написання твору. Хто з його оточення мав найбільший вплив на створення повісті?

Критична і методична література:

1. Бестюк І. Мотив танцю як ритуал переходу («Тіні забутих предків» М. Коцюбинського. Актуальні проблеми сучасної філології. Літературознавство : збірник наукових праць. Вип. XV. / Ред. кол. Я. Поліщук та ін. Рівне : Перспектива, 2005. С. 28–37.
2. Білоцерківець Н. «Тіні забутих предків» : Любов і смерть у М. Коцюбинського. Сучасність. 1994. № 1.
3. Волицька І. Театральні елементи в традиційній обрядовості українців Карпат кінця XIX -початку XX ст. Київ, 1992. 139 с.
4. Гулакова С. Картини життя гуцулів у повісті «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського. Все для вчителя. 2007. квітень (№ 4). С. 57–59.
5. Дубровіна Л. «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського – твір про добро і зло, любов і ненависть. Все для вчителя. 2013. листопад (№ 11). С. 80.
6. Жила С. «Тіні забутих предків» : собор муз. Дивослово. 2000. № 12. С. 37–42.
7. Коваль І. Фольклорна модель похорону у повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків». Молода нація. 1996. № 5.
8. Корогодський Р. «Тіні забутих предків» : повість, сценарії, фільм. Слово і час. 2004. № 9-10. С. 75–82.
9. Логвиненко Н. Фольклорні мотиви у повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Українська література в загальноосвітній школі. 2004. № 10. С. 24–29.
10. Присяжна Т. Прийоми імпресіоністичної поезики у повісті Михайла Коцюбинського «Тіні забутих предків». Мандрівець. 2004. № 5. С. 64–66.
11. Серeda Н. Вічна таїна кохання. Осмислення філософських категорій життя і смерті на сторінках повісті «Тіні забутих предків». Українська мова та література. 2009. грудень (№ 47). С. 15–16.
12. Ярощук С., Кухарук Н. Імпресіонізм як явище мистецтва (розгляд особливостей стилю в малярстві, українській і європейських літературах). Дивослово. 2007. № 11.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5

НОВАТОРСТВО ДРАМАТУРГІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

ПЛАН

1. *Фольклорно-міфологічна основа сюжету «Лісової пісні». Історія написання.*
2. *Сюжетно-композиційна структура твору. Характер проблематики.*
3. *Символічність образної картини п'єси. Симбіоз високої духовності Мавки та буденного прагматизму Лукаша.*
4. *Історія написання драми «Бояриня». Доба Руїни у творі. Характер історичного матеріалу.*
5. *Сюжетно-композиційні особливості. Жанрова природа. Тема національної історії. Характер проблематики. Рабство і воля як чинники характеротворення в драмі «Бояриня».*

Художні тексти:

Леся Українка. «Лісова пісня», «Бояриня»

Практичне завдання:

1. З літературознавчого словника виписати значення терміну драма-феєрія.
2. Чому драму-феєрію «Лісова пісня» називають гімном краси рідного Полісся? Думку обґрунтуйте.
3. Які паралелі проводить Леся Українка? Кого із героїв вони найчастіше стосуються? В чому їх сила й новаторство?
4. В яких думках виражена сила духу Оксани?
5. Порівняйте ментальність двох народів і культур. Доведіть, що Леся Українка об'єктивно й неупереджено ставиться до героїв у контексті цієї проблеми.
6. Уявіть, що Леся Українка наша сучасниця. Візьміть у неї інтерв'ю та з'ясуйте, чи змінились її політичні та культурні погляди на питання геополітики.

Критична і методична література:

1. Агеєва В. Їм промовляти душа моя буде. «Лісова пісня» Лесі Українки та її інтерпретації. Київ : Факт, 2002. 223 с.
2. Гриценко В. Крамола «Боярині» Лесі Українки. Українська мова і література в школі. 2003. № 1. С. 69–71.
3. Демчук О. Доба Руїни і руїна людських душ у драмі Лесі Українки «Бояриня». Українська мова й література в школі. 2000. № 2. С. 25–26.
4. Драй-Хмара М. Бояриня : Про однойменну поему Лесі Українки. Дзвін. 1991. № 2. С. 147–154.
5. Заверталюк Н., Нарівська В. Про одну міфологему в «Боярині» Лесі Українки. Дивослово. 1994. № 2. С. 10.
6. Кухта Н. Народознавча основа «Лісової пісні» Лесі Українки. Дивослово. 1997. № 4. С. 28–30.
7. Кудрявцев М. Драма Лесі Українки «Бояриня» – твір про національну історію України. Українська мова та література. 2001. Ч. 6. С. 12–13.
8. Могильницька Г. Руїна держави і руїна душі : Драма Лесі Українки «Бояриня». Дивослово. 2007. № 5. С. 17–21.
9. Плітка В. Образ Килини з погляду екзистенціальних проблем життя («Лісова пісня» Лесі Українки). Слово і час. 2005. № 8. С. 20–25.
10. Поліщук Я. «Лісова пісня» Лесі Українки : неопоганство і семантика міфу. Дивослово. 2000. № 3. С. 2–7.
11. Рибалко К. Драматична доля драматичної поеми «Бояриня». Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2000. № 2. С. 76–81.
12. Скупейко Л. Казка і міф у драмі Лесі Українки «Лісова пісня». Слово і час. 2000. № 8. С. 55–65.
13. Солдатова Л. «Лісова пісня» – шедевр. Чому? Урок української. 2003. № 5-6. С. 44–46.
14. Сушевський Б., Слоньовська О. «Лісова пісня» Лесі Українки – гімн красі рідного Полісся, шедевр нової драматургії. Два світи в драмі. Українська мова та література. 2001. № 6. С. 10–11.
15. Там, де народжується жива думка (Про поему Лесі Українки «Бояриня»). Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2007. № 8. С. 66–83.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

ФЕМІНІСТИЧНИЙ ДИСКУРС МАЛОЇ ПРОЗИ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

ПЛАН

1. *Стильові особливості малої прози Ольги Кобилянської.*
2. *Феміністичні мотиви творчості. Автобіографічна основа творів. Новаторство Ольги Кобилянської.*
3. *Образи жінок-емансипанток та аристократок духу в малій прозі:*
 - 2 а) *«Вальс меланхолік»;*
 - 2 б) *«Природа»;*
 - 2 в) *«Аристократка»;*
4. *Нова концепція людини. Тонкий психологічний малюнок інтелектуального світу героїні, «культура серця».*

Художні тексти:

Ольга Кобилянська. «Вальс меланхолік», «Природа», «Аристократка».

Практичне завдання:

1. Поясніть, що спонукало О. Кобилянську звернутися до теми жінки?
2. Як власне життя О. Кобилянської вплинуло на вибір тем творів?
3. Поясніть думку літературознавиці Т. Гундорової «авторку цікавили не так аналіз жіночих натур, а тип взаємодії між ними».

Критична і методична література:

1. Георгіце І., Михайловська-Вільданова Н. Феміністичний дискурс новели Ольги Кобилянської «Valse Melancolique». Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал. (АПСНІМ). 2019. № 3 (23). С. 42–46.
2. Horniatko-Szumilowicz A. «Голосні струни» Лесі Українки й «Меланхолійний вальс» Ольги Кобилянської : художньо-типологічні паралелі. Roczniki Humanistyczne. 2018. С. 55–74.
3. Гундорова Т. Femina melancholica. Стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. Київ : Критика. 2002. 272 с.

4. Денисюк І. Дві еротичні новели Ольги Кобилянської. Науковий вісник Чернівецького університету. Слов'янська філологія. Вип. 58-59. Чернівці : Рута, 1999. С. 35–37.
5. Кобилянська О. Слова зворушеного серця : Щоденники; Автобіографії; Листи; Статті та спогади / Упоряд., передм. Ф. Погребенника. Київ : Дніпро, 1982. 359 с.
6. Кобилянська О. Твори : в 2-х томах. / упоряд., перед. і приміт. Ф. Погребенника. Київ : Дніпро, 1983. Т. 1. С. 435–473.
7. Крупка М. Українська жіноча проза : дві епохи, дві версії. Рівне : Видавець О. Зінь, 2008. С. 82.
8. Лебедівна Л. Одвічний пошук гармонії (три іпостасі О. Кобилянської в оповіданні «Valse malancolique»). Слово і час. 2003. С. 70–76.
9. Павличко С. Фемінізм. Київ : 2002. 327 с.
10. Хмельюк М. Пошуки жіночого самовираження у ранній творчості Ольги Кобилянської. Слово і час. 2013. № 2. С. 49–53.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

ФОРМУВАННЯ НОВОГО ЕСТЕТИЧНОГО ПРОСТОРУ В ЛІРИЦІ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ ПЛАН

1. *Світогляд Олександра Олеся. Формування таланту. Штрихи до портрета.*
2. *Інтимно-пейзажна лірика Олександра Олеся. Особливості вираження образного мислення.*
3. *Громадянські мотиви у ліриці 1905-1907 р.*
4. *Поетизація Олександром Олесем національно-визвольного руху 1917-1920 р.*
5. *Тематика та образність лірики емігрантського періоду.*
6. *Неоромантичні та символістські ознаки стилю Олександра Олеся.*

Художні тексти:

Олександр Олесь. «Айстри», «Ой не квітни, весно», «Чари ночі», «Три менти», «Ми не кинемо зброї своєї», «Яка краса: відродження країни!», «О слово рідне!», «Щороку», «Живи, Україно, живи для краси...», «Воля! Воля? Сниться може?...», «Рідна мова в рідній школі», «Народне – страднику», «По дорозі в Казку», «Над Дніпром», «Ніч на полонині», «Замовкніть всі: великий

час прийшов», «З військом за волю боролися ми...», «Голод», «Подайте вістоньку через усі перепони», «Цілую вас в прекрасну вашу руку», «Не нам від сорому горіти»

Практичне завдання:

1. Поясніть, чому Олександра Олеся називають «українським Петраркою»?
2. Які художні прийоми найчастіше використовував у віршах Олександр Олесь?
3. Чому Олеся називали «поетом контрастів»?
4. Візьміть уявне інтерв'ю у поета. З'ясуйте, що надихало його на створення сміливої громадянської лірики. Чи легко бути поетом контрастів, поетизуючи силу кохання і пишучи про криваві картини політичних розправ над громадою?

Критична і методична література:

1. Геник-Березовська З. Невідоме лібрето О. Олеся. Слово і час. 2000. № 1. С. 51–54.
2. Жулинський М. Олександр Олесь. Жулинський М. Із забуття – в безсмертя. Київ, 1990. С. 92–107.
3. Зеров М. Поезія Олеся і спроби нового її трактування. Твори : У 2-х т. Київ, 1990. Т. 2. С. 537–547.
4. Неврлий М. Олександр Олесь : Життя і творчість. Київ : Дніпро, 1994.
5. Письменний В. Олександр Олесь. Нові імена в програмі з української літератури. Київ, 1993. С. 90–101.
6. Радишевський Р. Журба і радість Олександра Олеся. Олександр Олесь. Твори : у 2-х т. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1.
7. Франко І. О. Олесь З журбою радість обнялась. Поезії. Франко І. Збір. творів у 50-ти т. Київ, 1982. Т. 37. С. 224–227.
8. Цуркан І. Олександр Олесь : поетика символізму. Монографія. Київ : Талком, 2019.
9. Чернова І. Міфологема долі в художньому світі О. Олеся. Слово і час. 1998. № 12. С. 19–21.

САМОСТІЙНА РОБОТА ДО 2 РОЗДІЛУ

Підготуйте літературний подкаст про маловідомі факти з життя:

- Михайла Коцюбинського;
- Ольги Кобилянської;
- Представників «Молодої музи»;
- Володимира Винниченка;
- Лесі Українки;
- Василя Стефаника;
- Володимира Самійленка;
- Богдана Лепкого.

АБО:

•Зберіть «портфоліо» письменника, в якому повідомте найважливіші короткі біографічні дані, цитати, які стали візитівкою і маловідомі цитати, головні теми та рекомендації з того, що варто прочитати у доробку цього автора:

- Михайла Коцюбинського;
- Ольги Кобилянської;
- Представників «Молодої музи»;
- Володимира Винниченка;
- Лесі Українки;
- Василя Стефаника;
- Володимира Самійленка;
- Богдана Лепкого.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Особливості малої прози раннього періоду творчості М. Коцюбинського.
2. Поетика творів «молдавського циклу» творів М. Коцюбинського.
3. Особливості «кримського циклу творів» М.Коцюбинського.
4. Новаторське прочитання повісті М.Коцюбинського «Фата моргана».
5. Імпресіоністична деталь у новелістиці М.Коцюбинського.
6. Новели О. Кобилянської з життя буковинського села.
7. Новаторство О. Кобилянської у питаннях українського фемінізму (на матеріалі повістєвої творчості).

8. Персоніфікована природа у малій прозі Ольги Кобилянської.
9. Специфіка музичної новели (на прикладі новелістики О. Кобилянської).
10. Проблема митця у поезії Лесі Українки.
11. Утвердження творчого генія народу в поезії Лесі Українки.
12. Проблема зради у драматургії Лесі Українки.
13. Неоромантичний дискурс драматургії Лесі Українки.
14. Особливості зображення двох світоглядів у драмі-феєрії «Лісова пісня» Лесі Українки.
15. Сатира в поезії Володимира Самійленка.
16. Національний пафос лірики Олександра Олеся.
17. Світоглядні засади поезії Богдана Лепкого.
18. Екзистенційні мотиви у новелістиці Василя Стефаника.
19. Автобіографізм прози Архипа Тесленка.
20. Дитяча тематика у малій прозі Степана Васильченка.
21. Неореалізм малої прози Володимира Винниченка.
22. Новаторство драматургії Володимира Винниченка.
23. П'єса «Чорна Пантера і Білий Медвідь»: ідейне звучання й характер проблематики.
24. Ностальгійні мотиви у ліриці Олександра Олеся.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 3

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ 10-30-Х РОКІВ

XX СТОЛІТТЯ

(1 ГОД)

1. Складна картина літературного процесу.
2. Літературні угруповання та організації.
3. «Розстріляне відродження».
4. Літературна дискусія 1925-1928 років.
5. Жанрове багатство української лірики.

Література:

1. Білецький О. Літературно-критичні статті. Київ, 1990.
2. Ковалів Ю. Літературна дискусія 1925-1928 р. Київ, 1990.
3. Курбас Л. Березіль. Із творчої спадщини. Київ, 1988.
4. Славутич Яр. Розстріляна Муза. Антологія. Нариси про поетів. Київ, 1992.

ПРОЗА. МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ, ГРИГОРІЙ КОСИНКА,

ВАЛЕР'ЯН ПІДМОГИЛЬНИЙ

(1 ГОД)

1. Проблематика, багатство стильових течій, напрямів і художніх манер.
2. Проблема історичного буття України в публіцистиці Миколи Хвильового.
3. Г. Косинка (Стрілець) – талановитий новеліст модерної генерації.
4. В. Підмогильний – «один з найінтелігентніших і найтонших українських письменників із доброю літературною школою».

Література:

1. Безхутрий Ю. М. Хвильовий : проблеми інтерпретації. Харків, 2003.
2. Коломієць Л. «Місто» В. Підмогильного : проблематика і структурна організація. СІЧ. 1991. № 5.
3. Луцій С. Художні моделі буття в романах В. Підмогильного. Київ : ВД «Стилос», 2008. 152 с.

4. Мовчан Р. Григорій Косинка : зблизька і на відстані Дивослово. 2005. № 10. С. 18–24.
5. Мовчан Р. Стильовий етюд прозової моделі модернізму 20-х років ХХ століття. Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2006. № 2. С. 70–83.
6. Тарнавський М. Між розумом та ірраціональністю : проза Валер'яна Підмогильного. Київ : Унів. вид. «Пульсари», 2004. 230 с.
7. Ткачук М. Наративні моделі українського письменства. Тернопіль, 2007. 463 с.
8. Шевчук В. У світі прози В. Підмогильного. Київ, 1989.

КИЇВСЬКА ШКОЛА НЕОКЛАСИКІВ

(1 ГОД)

1. Український неокласицизм, його естетичні засади та місце в розвитку української літератури 20-30-х років ХХ століття.
2. Микола Зеров – основоположник неокласичної школи поетів. Талановитий поет і перекладач античної літератури, історик, ерудований критик.
3. Павло Филипович – діяч широкого культурного діапазону.
4. Творча індивідуальність Юрія Клена в колі «київських неокласиків» та поетів «празької школи».

Література:

1. Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. Віра Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.
2. Ковалів Ю. Історія української літератури : кінець ХІХ – поч. ХХІ ст. : У 10 т. Київ : Академія, 2019. Т. 6 528 с.
3. Грабович Г. До історії української літератури : Дослідження, есе, полеміка. Київ, 1997. 604 с.
4. Денисюк І. Розвиток малої прози в українській літературі ХІХ – початку ХХ століття. Львів, 1999. 276 с.
5. Історія української літератури ХХ – початок ХХІ століття : У 3 т. / За ред. В. Кузьменка. Київ, 2015.
6. Єфремов С. Історія українського письменства. Київ, 1995. 688 с.
7. Зеров М. Українське письменство : Збірник праць / Упоряд. М. Сулима. Київ, 2003. 302 с.

8. Зеров М. Українське письменство ХІХ століття : Від Куліша до Винниченка. Київ, 2007. 568 с.

9. Наєнко М. Історія українського літературознавства і критики : Підручник для філолог. факультетів. Київ, 2016. 360 с.

ПАВЛО ТИЧИНА

(1 ГОД)

1. Павло Тичина – поет-новатор. Формування світогляду митця.
2. Збірка «Сонячні кларнети». Збірка в оцінці критики.
3. Культурологічна публіцистика Павла Тичини.

Література:

1. Дацюк Л. Павло Тичина і музика : від колиски до домовини. Літературна Україна. 2020. 5 верес. С. 2.

2. Донець Г. Геній поневоленої нації, або ще раз про терези історії : (П. Тичина). Київ. 2004. № 4-5. С. 162–165.

3. Ковалів Ю. Кларнетизм П. Тичини – нереалізована естетична концепція. Слово і час. 2003. № 1. С. 3–8.

4. Косінова О. Павло Тичина – маестро поетичного слова. Дивослово. 2018. № 10. С. 54–59.

5. Поліщук Я. Павло Тичина в антиноміях літературного канону. Слово і час. 2016. № 4. С. 16–25.

6. Фока М. Поетичне слово П. Тичини на межі музики й архітектури. Українська література в загальноосвітній школі. 2014. № 1. С. 12–14.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8

ОБРАЗ УКРАЇНИ В ПОЕЗІЇ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

ПЛАН

1. Життєвий і творчий шлях Євгена Маланюка. Є. Маланюк і «празька школа».

2. Збірка «Стилет і стилос» (1925). Загальна характеристика її творів. Патріотичні мотиви та образи збірки («Сучасники 1-11», «Уривок з поеми») (1926).

3. Мотиви туги за Батьківщиною у збірці «Гербарій» (1926) («Останнє витліває золото», «Носив навек єдину віру...», «Під чужим небом», «Кожен день тут проходить пустельний і легкий...», «Псалми степу», «Сни»).

4. Образ України – степової Еллади у збірці «Земля і залізо» (1930), загальна характеристика творів («Степова Еллада», «Варязька балада», «Шевченко», «Варяги»).

5. Образ України-Анти-Марії у збірці «Земна Мадонна». Загальний огляд творів («А, може, й не Еллада Степова...», «Діва-Обида»).

6. Особливості публіцистичного стилю Євгена Маланюка у двотомнику «Книга спостережень».

Література:

1. Баган О. Як трактувати твори Є. Маланюка у школі? Українська мова й література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2003. № 1. С. 90–91.

2. Войчишин Ю. «Ярий крик і біль тужавий» : поетична особистість Євгена Маланюка. Київ, 1993.

3. Даниленко І. Модифікація жанру канону молитви в ліриці Є. Маланюка. Слово і час. 2005. № 1. С. 36–42.

4. Лавріненко Ю. Поет своєї епохи : Штрихи до портрета Є. Маланюка. Українська мова та література в школі. 1991. № 1. С. 59–66.

5. Салига Т. «Залізних імператор строф...». Маланюк Є. Поезії. Львів : Фенікс. С. 3–30.

6. Ставицька Л. Образ України в поезії Є. Маланюка. Культура слова. Вип. 50. Київ, 1997. С. 22–25.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ

УЛАСА САМЧУКА «МАРІЯ»

ПЛАН

1. Життєвий і творчий шлях Уласа Самчука. Особливості світогляду.

2. Особливості аналітико-реалістичної стильової манери творчості. Традиції та новаторство.

3. «Марія» як аналітико-психологічне буття українського селянства. Нове трактування теми землі. Мотив любові, праці, страждання. Зображення антинародної сутності більшовизму.

4. Тематичне різноманіття роману. Жанрово-композиційні особливості.

5. Система персонажів. Символічність образу Марії, роль біблійних символів у висвітленні її постаті. Порівняльна характеристика Гната і Корнія.

Література:

1. Гон М. До вивчення творчості Уласа Самчука. Урок української. 2005. № 3-4. С. 45–46.

2. Гуменюк Г. Образ Марії як уособлення мужньої та вольової жінки : [за романом-хронікою Уласа Самчука «Марія». Українська література, 11 клас]. Українська мова й література в сучасній школі. 2013. № 4. С. 51.

3. Кизименко О. Роман «Марія» У. Самчука – перший твір про голодомор 1932-1933 років. Вивчаємо українську мову та літературу. 2018. № 33. С. 26.

4. Кузьменко С. Таким був Улас Самчук. Березіль. 2001. № 1-2. С. 183–185.

5. Пінчук С. Улас Самчук. Життя і творчість. Слово і час. 1995. № 2. С. 11–17.

6. Руснак І. Із «когорти сурових лицарів традиційності» : статті про творчість Уласа Самчука. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2007. 127 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 10

РОМАННИЙ СВІТ ІВАНА БАГРЯНОГО

ПЛАН

1. Іван Багряний як творча особистість. Життєва трагедія митця.
2. Іван Багряний – один із найпопулярніших письменників діаспори, публіцист, політичний і громадський діяч. Памфлет «Чому я не хочу вертатись до СРСР?».
3. Ідейно-художній аналіз роману «Тигролови». Сюжетна канва роману. Пригодницька канва роману. Проблематика твору та її реалізація.
4. Образ-символ мужності й незламності – Григорій Многогрішний.
5. Родина Сірків та історія українців Зеленого Клину.

6. Майор Медвин – уособлення сталінської системи. Політичний підтекст твору.

Література:

1. Ключек Г. Романи І. Багряного «Тигролови», «Сад Гетсиманський». Кіровоград, 1998.
2. Ковальчук О. Ми є. Були. І будем ми! (Вивчення роману І. Багряного «Тигролови»). Дивослово. 1999. № 7. С. 36–41.
3. Мартинюк Т. Людина на трагічному іспиті історії. Вітчизна. 1996. № 7-8.
4. Святовець В. Художня деталь і вся палітра (до вивчення роману І. Багряного «Тигролови»). Урок української. 2004. № 3. С. 45–47.
5. Семенчук І. І. Багряний. Українська мова та література. 1996. Ч. 5. С. 2–3.
6. Яценко Т. Національні традиції родинного виховання в романі І. Багряного «Тигролови». Українська література в загальноосвітній школі. 1999. № 2. С. 30–35.
7. Яценко Т. Українська родина на трагічних скрижальх історії (За твором І. Багряного «Тигролови»). Українська література в загальноосвітній школі. 1999. № 1. С. 29–34.

САМОСТІЙНА РОБОТА ДО 3 РОЗДІЛУ

- Порівняйте, як тему України висвітлюють письменники Максим Рильський, Павло Тичина, Микола Хвильовий, Євген Маланюк, Олександр Довженко, Іван Багряний, Улас Самчук. Що спільного, а що відмінного у їхньому світобаченні?
- Складіть список гострих запитань до Миколи Куліша, Б. І. Антонича, поетів празької школи, Григорія Косинки. Уявіть, що вони живуть у ХХІ столітті. Проаналізуйте, чи зміниться характер їхньої творчості, зважаючи на політичні реалії століття.
- Напишіть критичний матеріал для сучасних медіа про творчість письменників-емігрантів: представників празької поетичної школи, Уласа Самчука чи Івана Багряного. Чим їхня спадщина суголосо з поколінням митців ХХІ століття, що ведуть боротьбу з російським агресором?

- Напишіть репортаж з місця подій одного з драматичних творів Миколи Куліша, провівши паралелі з нашою історичною дійсністю.
- Візуалізуйте генеалогічне дерево героїв кіноповісті «Зачарована Десна» Олександра Довженка.
- Підготуйте питання до літературної дискусії на тему: «Стильові течії та напрямки української літератури початку ХХ століття: високий професіоналізм чи дилетанство?»
- Підготуйте сценарій політичного ток-шоу «Україна в огні» (за мотивами кіноповісті Олександра Довженка та історичного українського сьогодення).
- Підготуйтеся до літературних дебатів. Проведіть їх між двома авторами-антагоністами. З'ясуйте, в чому полягає суть конфлікту, професійної чи дилетантської майстерності (на вибір здобувача освіти):
- Микола Бажан, Олександр Довженко, Микола Хвильовий, Іван Кочерга, Микола Куліш, Іван Багряний, Максим Рильський, Михайль Семенко, Юрій Клен, Павло Тичина, Григорій Косинка.

**ІНДЗ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
НА ПЕРЕВІРКУ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
ЖУРНАЛІСТСЬКЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ЛІТЕРАТУРА: ПОСТАТІ,
ТЕНДЕНЦІЇ, ТРАГЕДІЇ, ФАКТИ**

Проведіть журналістське розслідування на тему:

1. Вплив Емського указу та Валуєвського циркуляру на літературну та культурну ситуацію в Україні II половини ХІХ століття.
2. «Вічний парубок» української літератури Іван Нечуй-Левицький.
3. Театр «корифеїв». Досвід, який використовуємо сьогодні.
4. Мовчазна трагедія Панаса Мирного.
5. Чи кохав Іван Франко свою дружину?
6. Чи був Микола Куліш найвидатнішим драматургом доби «розстріляного відродження?»
7. Убивство чи самогубство Миколи Хвильового?
8. Василь Барка: вся правда про голодомор в Україні.
9. Радянський чи український кіносценарист Олександр Довженко?

10. Якби Іван Багряний опинився сьогодні у сталінських концтаборах. Вся правда про минуле й сьогодення.

Під час роботи здобувач освіти може використовувати методи:

- спостереження;
- опитування аудиторії та визначення загальної обізнаності у проблемі;
- вивчення документів та листування;
- порівняльний аналіз;
- узагальнення;
- синтез.

За одну тему відповідають три особи. Теми не повторюються.

Практичне оцінюється у 8 балів.

Література

1. Глушко О. Журналістське розслідування: Історія, теорія, практика : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ : Арістей, 2006. 144 с.
2. Журналістське розслідування : [посібник] / Ін-т масової інформації. Київ : [Інститут масової інформації], 2006. 127 с.
3. Історія української літератури (70-90-ті роки): У 2-х кн. За ред. проф. О. Гнідан. Київ, 2002. Кн. 1. 575 с., 2003. Кн. 2. 439 с.
4. Історія української літератури: Кінець XIX – початок XX століття : У 2 кн. За ред. проф. О. Гнідан: Кн. 1. Київ, 2005. 624 с.; Кн. 2. Київ, 2006. 496 с.
5. Історія української літератури XIX століття: У 2 кн. Кн. 2. За ред. академ. М. Жулинського. Київ, 2006. 712 с.
6. Історія української літератури XX століття : У 2 т. Т. 1. За ред. академ. В. Дончика. Київ, 1998. 464 с.
7. Історія української літературної критики та літературознавства. Хрестоматія : У 3 кн. Кн. 2. За ред. П. Федченка. Київ, 1998. 352 с.
8. Літературознавча енциклопедія. За ред. Коваліва Ю. І. Київ, 2012. Т. 1., Т. 2. 800 с., 820 с.

9. Літературознавчий словник-довідник. За ред. Гром'як Р. Т. Київ, 2001. 650 с.
10. *Посібник з журналістських розслідувань. Теорія і практика. Київ, 2013.*
<https://irrp.org.ua/posbnik-z-zhurnalstskih-rozslduvan/>

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ З КУРСУ

1. Розкриття душевної драми «маленької людини» – основний мотив у творчості:

- а) І. Нечуя-Левицького;
- б) Бориса Грінченка;
- в) І. Карпенка-Карого;
- г) Якова Щоголева.

2. «Під старою грушею, на зеленій траві спав молодий парубок, підклавши під голову білу свиту... Чорне волосся на голові, чорні рівні брови дуже виразно блищали на білій свиті. Запалене лице було гарне, але дуже молоде. Червоний пояс обвивавсь, наче гадюка, кругом тонкого стану».

- а) Чіпка Вареник («Хіба ревуть воли, як ясла повні?»);
- б) Пузир («Хазяїн»);
- в) Карпо («Кайдашева сім'я»);
- г) Микола Джеря («Микола Джеря»).

3. «Вона довго терлась коло панів і набиралась од них трохи панства». Так сказав про свою героїню:

- а) І. Нечуй-Левицький;
- б) Марко Кропивницький;
- в) Павло Грабовський;
- г) І. Карпенко-Карий.

4. «Польова царівна» – так назвав Панас Мирний одну з героїнь роману «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»:

- а) Оришка;
- б) Галя;
- в) Мотря;
- г) Христя.

6. Бонаventura – один з персонажів п'єси І. Карпенка-Карого:

- а) «Хазяїн»;
- б) «Сто тисяч»;
- в) «Сава Чалий»;

г) «Мартин Боруля».

7. «Ціла тухольська долина виглядала тепер мов пекло, залита огнем...».

Це рядки з твору І. Франка:

- а) «Перехресні стежки»;
- б) «Захар Беркут»;
- в) «Основи суспільності»;
- г) «Ботокуди».

8. «Вона стояла над душою в Мотрі, наче осавула на панщині». Це рядки з повісті І. Нечуя-Левицького:

- а) «Баба Палажка і баба Параска»;
- б) «Афонський пройдисвіт»;
- в) «Кайдашева сім'я»;
- г) «Микола Джеря».

9. Твір М. Старицького, що присвячений М. Заньковецькій, має назву:

- а) «Оборона Буші»;
- б) «Талан»;
- в) «У темряві»;
- г) «Не судилось».

10. Твір І. Нечуя-Левицького «Микола Джеря» присвячений:

- а) Марії Заньковецькій;
- б) Марку Кропивницькому;
- в) Миколі Лисенку;
- г) Михайлові Старицькому.

11. Він був організатором театральної справи в Україні, режисером, антрепренером, видавцем, перекладачем. Прізвище цієї людини:

- а) М. Старицький;
- б) М. Заньковецька;
- в) П. Грабовський;
- г) О. Кониський.

12. Назвіть автора цих творів «Каторжна», «Украла», «Дзвоник», «Брат на брата»:

- а) М. Кропивницький;
- б) О. Кониський;
- в) І. Манжура;
- г) Б. Грінченко.

13. Хто з діячів української культури сприяв виданню творів Панаса Мирного за кордоном, які не могли бути видрукувані в царській росії в умовах заборони українського слова в зв'язку з Емським указом?

- а) П. Куліш;
- б) Марко Вовчок;
- в) Б. Грінченко;
- г) М. Драгоманов.

14. В якому з названих навчальних закладів здобував освіту І. Нечуй-Левицький?

- а) Київська духовна академія;
- б) Києво-Могилянська академія;
- в) Київський університет імені Шевченка;
- г) Київська медична академія.

15. Кому належать слова:

Книги – морська глибина:

Хто в них пірне аж до дна,

Той, хоч і труду мав досить,

Дивнії перли виносить?

- а) Я. Щоголеву;
- б) О. Кониському;
- в) І. Франкові;
- г) Б. Грінченкові.

16. Хто із названих письменників переклав Біблію українською мовою?

- а) С. Руданський, Панас Мирний;
- б) Ю. Федькович, І. Франко;
- в) І. Нечуй-Левицький, П. Куліш;
- г) М. Старицький, Б. Грінченко.

17. Хто з героїв повісті І. Нечуя-Левицького «Дві московки» говорить зі своєю матір'ю «все по-московській, та все звисока»?

- а) Василь;
- б) Марина;
- в) Івась;
- г) Ганна.

18. Кого із новоприбулих семінаристів київський митрополит порівнював із Іллею Муромцем?

- а) Петровича;
- б) Калімері;
- в) Воздвиженського;
- г) Дашковича.

19. Вкажіть, хто із названих персонажів діє у романі І. Нечуя-Левицького «Хмари»?

- а) Варка, Степанида, Саня;
- б) Марта, Ганна, Галя;
- в) Галя, Марта, Степанида;
- г) Степанида, Мокрина, Галя.

20. Кому із персонажів роману І. Нечуя-Левицького належать слова: «Ми, тату, носимо народну свиту, бо ми народовці, стаємо на бік народу; ми націоналі! Ми протестуємо нашою свитою проти деспотизму, який насів на нашу українську національність, на нашу мову, на нашу літературу, на наше життя»?

- а) Дашковичеві;
- б) Сухобрусові;
- в) Радюкові;
- г) Воздвиженському.

21. Яку книжку подарував Галі при зустрічі Радюк (І. Нечуй-Левицький «Хмари»)?

- а) «Суєту» І. Карпенка-Карого;
- б) «Кобзар» Т. Шевченка;
- в) «Чорну раду» П. Куліша;
- г) «Повію» Панаса Мирного.

22. Які з названих творів на історичну тему належать І. Нечуєві-Левицькому?

- а) «Князь Єремія Вишневецький», «Облога Буші»;
- б) «Гетьман Іван Виговський», «Князь Єремія Вишневецький»;
- в) «Чорна рада», «Данило Апостол»;
- г) «Павло Полуботок», «Сава Чалий».

23. Де вперше був надрукований роман Панаса Мирного та І. Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

- а) у Львові;
- б) у Полтаві;
- в) у Женеві;
- г) у Києві.

24. Хто розповів Чіпці – героєві роману Панаса Мирного та І. Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – правду про батька?

- а) мати;
- б) бабуся Оришка;
- в) Максим Гудзь;
- г) дід Улас.

25. Які із названих жіночих імен належать героїням роману Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?»

- а) Мотря, Христя, Явдоха, Настя, Ганна;
- б) Оришка, Мотря, Галя, Явдоха, Христя;
- в) Варка, Оришка, Тодося, Настя, Наталя;
- г) Ольга, Мокрина, Мелашка, Ганна, Христя.

26. Із скількох частин складається роман Панаса Мирного «Повія»?

- а) із двох;
- б) із чотирьох;
- в) із шести;
- г) із восьми.

27. Які з названих творів належать перу Панаса Мирного?

- а) «П'яниця», «Рибалка Панас Круть», «Каторжна»;

- б) «Пригода з Кобзарем», «Дві московки», «Сон»;
- в) «П'яниця», «Лови», «Пригода з Кобзарем»;
- г) «Лихо давнє і сьогочаснє», «Непокірний», «Каторжна».

29. Вкажіть твори, які належать М. Кропивницькому.

- а) «Не судилось», «Мартин Боруля»;
- б) «Талан», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть»;
- в) «Глитай, або ж Павук», «Доки сонце зійде, роса очі виїсть»;
- г) «Лимерівна», «Суєта».

30. Вкажіть драматичні твори, які належать М. Старицькому.

- а) «Талан», «Суєта»;
- б) «Не судилось», «Украдене щастя»;
- в) «Маруся Богуславка», «Сава Чалий»;
- г) «Талан», «Не судилось».

31. Кому продав Пузир – персонаж комедії І. Карпенка-Карого «Хазяїн» – халат, який йому подарувала дружина на іменини?

- а) Золотницькому;
- б) Ліхтаренкові;
- в) Феногенові;
- г) Калиновичу.

32. Які твори І. Карпенко-Карий присвятив змалюванню життя інтелігенції?

- а) «Сава Чалий», «Сто тисяч»;
- б) «Хазяїн», «Мартин Боруля»;
- в) «Безталанна», «Наймичка»;
- г) «Суєта», «Житейське море».

33. Хто з названих театральних діячів працював у трупі корифеїв?

- а) Соломія Крушельницька, Марія Заньковецька, М. Старицький;
- б) Лесь Курбас, П. Саксаганський, М. Крушельницький;
- в) Марія Заньковецька, М. Садовський, П. Саксаганський;
- г) Катерина Рубчакова, Г. Юра, Н. Ужвій.

34. Вкажіть назву першої збірки поетичних творів І. Франка.

- а) «З вершин і низин»;
- б) «Зів'яле листя»;
- в) «Баляди і розкази»;
- г) «Semper tūro».

35. У якій збірці І. Франка вміщено цикл «Веснянки»?

- а) у збірці «Мій Ізмарагд»;
- б) у збірці «З вершин і низин»;
- в) у збірці «Давнє й нове»;
- г) у збірці «Із днів журби».

36. До якої поетичної збірки І. Франка ввійшли цикли «Вольні сонети» та «Тюремні сонети»?

- а) до збірки «З вершин і низин»;
- б) до збірки «Semper tūro»;
- в) до збірки «Давнє й нове»;
- г) до збірки «Мій Ізмарагд».

37. Як назвав І. Франко розділи поезій у збірці «Зів'яле листя»?

- а) циклами;
- б) частинами;
- в) розділами;
- г) жмутками.

38. Назвіть поеми, які належать перу І. Франка:

- а) «Великі проводи», «Текінка», «Мойсей»;
- б) «Іван Вишенський», «Мойсей», «Похорон»;
- в) «Бурятка», «Іван Вишенський»;
- г) «Текінка», «Мойсей», «Похорон».

39. У якому поетичному творі із збірки «З вершин і низин» І. Франко змалював алегоричний образ сіяча, до якого звертається:

*«Встань,
Встань орачу! Вже прогули вітри,
Проскрипів мороз, вже пройшла зима»!?*

- а) «Дивувалась зима...»;
- б) «Розвивайся, лозо, борзо...»;

- в) «Гримить! Благодатна пора наступає!»;
- г) «Гріє сонечко».

40. Вкажіть твори І. Франка, присвячені дітям:

- а) «Олівець», «Красне писання», «Отець гуморист»;
- б) «Красне писання», «Вугляр», «Свинська конституція»;
- в) «Малий Мирон», «Звірячий бюджет», «Красне писання»;
- г) «Доктор Бессервісер», «Свинська конституція», «Олівець».

41. Вкажіть персонажів драми І. Франка «Украдене щастя»:

- а) Анна, Микола, Степан;
- б) Петро, Анна, Микола;
- в) Іван, Микола, Анна;
- г) Микола, Михайло, Анна.

42. Чому в «останній рік академічного курсу» Воздвиженський «став зовсім іншим чоловіком» («Хмари» І. Нечуя-Левицького)?

- а) тому, що кохана дівчина вимагала від нього стати кращим;
- б) тому, що хотів після академії добре влаштуватися: залишитися тут;
- в) тому, що він мав серйозні наміри щодо наукової кар'єри;
- г) духовна освіта вплинула на свідомість юнака.

43. В силу яких обставин Іван – персонаж повісті І. Нечуя-Левицького «Дві московки» – ще в молодому віці деградував?

- а) батьки не мали часу виховувати його;
- б) Іван зазнав пагубної системи виховання у школі кантоністів;
- в) персонаж від народження був свавільним та грубим у поведінці;
- г) зазнав впливу Марини.

44. Чому розійшлися дороги Павла Радюка та Ольги Дашкович («Хмари» І. Нечуя-Левицького)?

- а) тому, що Радюк закохався в іншу дівчину;
- б) тому, що світоглядно це були різні, несумісні, люди;
- в) тому, що Радюк був бідним;
- г) тому, що Катерина була привабливішою.

45. Чому І. Нечуй-Левицький часто звертався до змалювання життя духовенства? Назвіть точну відповідь:

- а) ця тема була добре знайома письменникові і близька;
- б) у цій темі прозаїк мав великі можливості творення колоритних характерів;
- в) як виходець із середовища священика, І. Нечуй-Левицький не міг бути байдужим до життя і діяльності духівництва;
- г) до Нечуя про цю тему так детально не писав ніхто.

46. Які події лягли в основу написання роману І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький»?

- а) битва під Берестечком;
- б) події визвольної війни (1648-1649 рр.) під проводом Хмельницького на її переможному етапі;
- в) Переяславська рада;
- г) твір не має відношення до історії.

47. У романі І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький» головний герой представлений як:

- а) пропаща сила;
- б) зрадник;
- в) перевертень;
- г) патріот.

48. Чому Чіпку («Хіба ревуть воли, як ясла повні»? Панаса Мирного та І. Білика) не люблять діти і не приймають до своїх забав?

- а) тому, що він не підтримує з ними товариських стосунків;
- б) тому, що вони, як і дорослі, керували тодішніми соціальними нормами поведінки щодо безбатченків;
- в) тому, що Мотрина хата та подвір'я відлякували їх;
- г) тому, що погоджувалися, що він – чортеня.

49. Чому у ряді творів малої прози Б. Грінченко підіймає педагогічні проблеми?

- а) тому, що як педагог-практик він розумів їх важливість для суспільного прогресу;
- б) тому, що ці проблеми він легко розв'язував у своїх художніх творах;

- в) тому, що до цього його схилила дружина-педагог Марія Загірна;
- г) тому, що ця тема давала можливість бути почутим.

50. Чому Наталя – героїня твору Б. Грінченка «Дзвоник» – не змогла прижитися у новому колективі?

- а) тому, що вона не хотіла вчитися розмовляти по-російськи і звикати до нових норм поведінки;
- б) тому, що штучно відірвана від звиклого їй середовища, у новому колективі вона не зустріла щирої, співчутливої атмосфери;
- в) тому, що дівчинку зразу ж залякали;
- г) тому, що у неї був складний характер.

51. Чому старий Сиваш не схвалює поведінки Дениса щодо Романа («Серед темної ночі» та «Під тихими вербами» Б. Грінченка)?

- а) тому, що він найбільше любив Романа і поблажливо до нього ставився;
- б) тому, що він не вважав Романа винуватим перед своїми братами;
- в) тому, що батько переживав за авторитет своєї сім'ї і вважав, що не варто знати односельчанам про їхні проблеми;
- г) тому, що цього сина він найдовше не бачив.

52. Чому школярі після сенсаційного повідомлення, що Олександра украла у подруги хліб, через деякий час своє обурення до дівчинки змінюють на милосердя до неї?

- а) тому, що так повестися наказав їм учитель;
- б) тому, що Олександра попросила вибачення за свій вчинок;
- в) тому, що під впливом учителя та його розмов з Олександрою вони зрозуміли причину її вчинку;
- г) тому, що у них не було іншого виходу.

53. Чому насправді гине Йосип Бичок – персонаж драми М. Кропивницького «Глитай, або ж Павук»?

- а) тому, що він не турбувався про свою безпеку;
- б) тому, що Андрій за будь-яку ціну вирішив його вбити;
- в) тому, що занадто багато провин у нього перед односельчанами;
- г) тому, що він щиро визнає свою провину.

54. Чому Пузир – персонаж комедії І. Карпенка-Карого «Хазяїн» – продає Золотницькому подарований йому дружиною халат?

- а) тому, що халат не подобався йому;
- б) тому, що був щирим другом;
- в) тому, що він хотів догодити Золотницькому;
- г) тому, що він хотів заробити на ньому.

55. Чому Мартин Боруля добивався для своєї родини дворянського титулу («Мартин Боруля» І. Карпенка-Карого)?

- а) тому, що дворянство принесло б його родині багатство;
- б) тому, що дворянство зробило б його родину більш шанованою;
- в) тому, що дворянство вивело б членів сім'ї Борулі у пани, дало б їм різні пільги;
- г) тому, що ця перспектива давала можливість емігрувати.

56. Чому Терентій Пузир скуповує землю та овець («Хазяїн» І. Карпенка-Карого)?

- а) гроші не можуть лежати у мішках, вони мають працювати;
- б) він добрий господар: вміє і любить господарювати;
- в) Пузир хоче стати багатим, щоб бути відомим по всій окрузі;
- г) у нагромадженні багатства Пузирем керує сліпа жадова до наживи.

57. Чому І. Франко різко заперечив В. Щуратові, який прокоментував збірку «Зів'яле листя» «об'явом декадентизму в українсько-руській літературі»?

- а) тому, що для І. Франка найважливішими в його літературній творчості були громадянські настрої;
- б) тому, що відчув: В. Щурат ототожнив його із «чоловіком слабої волі» із передмови до збірки;
- в) тому, що назріла відповідна політична ситуація;
- г) тому, що відчув: В. Щурат глибоко не вник у проблематику та мотиви збірки.

58. Яку мету ставили перед собою каменярі-герої однойменного вірша І. Франка?

- а) «рівняти правді путі», «новому життю, добру новому»;
- б) «пробити тверду дорогу», «вирівняти» її;

- в) «розбити скалу», «роздробити граніт»;
- г) «раз по раз гримати о кам'яне чоло».

59. Що становить основу написання казок І. Франка?

- а) вигадані письменником історії про звірів та людей;
- б) опрацьовані світові сюжети, найчастіше – індійські;
- в) спостереження автора за поведінкою птахів, звірів та дітей;
- г) бажання працювати у різних літературних жанрах.

60. Під впливом яких обставин Вагман – персонаж твору І. Франка «Перехресні стежки» – став людиною співчутливою і доброзичливою?

- а) цьому сприяло ближче знайомство Вагмана із Рафаловичем;
- б) під впливом протистояння галицької бідноти із багачами Вагман став співчутливою і доброзичливою людиною;
- в) він був добрим завжди, але цього не помічали оточуючі;
- г) справжню цінність людського життя Вагман осмислив після пережитої трагедії з сином.

61. Чому І. Франко так безпощадно картає українців у перших рядках поеми «Мойсей»:

*«Народе мій, замучений, розбитий.
Мов паралітик той на роздорожжю,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!
Твоїм будуцим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізніх
Палитиме, заснути я не можу»?*

- а) тому, що гнівними словами він хотів вивести свій народ із стану байдужості, інертності, апатії щодо свого становища;
- б) тому, що поет завжди був безапеляційним у звинуваченнях байдужості українського народу до своєї долі;
- в) тому, що І. Франкові було соромно за українців перед людьми світу;
- г) тому, що інвектива – улюблений спосіб поетичного мислення І. Франка.

62. Кому з названих авторів належать неофіційні гімни України «Гімн» та «Не пора»?

- а) Я. Щоголеву;
- б) П. Грабовському;

- в) І. Франкові;
- г) І. Манжурі.

63. До подробиць особистого життя І. Франко звернувся у творі:

- а) «На дні»;
- б) «Сойчине крило»;
- в) «Основи суспільності»;
- г) «Для домашнього огнища».

64. Одним з найкращих творів І. Франка на жіночу тему вважається:

- а) «Перехресні стежки»;
- б) «Маніпулянтка»;
- в) «Домашній промисел»;
- г) «Захар Беркут».

65. У якому творі І. Франко використав форму листа?

- а) «Для домашнього огнища»;
- б) «Перехресні стежки»;
- в) «Сойчине крило»;
- г) «Маніпулянтка».

66. Кому І. Франко присвятив новелу «Батьківщина»?

- а) І. Нечую-Левицькому;
- б) М. Драгоманову;
- в) Ф. Вовку;
- г) М. Лисенку.

67. Киценька, Галя, Опанас, Fidelio – герої твору І. Франка:

- а) «Панталаха»;
- б) «Сойчине крило»;
- в) «Мойсей»;
- г) «Батьківщина».

68. У повісті «Маніпулянтка» головні перипетії розгортаються навколо проблеми:

- а) фемінізму;
- б) безземелля;

- в) еміграції;
- г) заробітчанства.

69. В якому творі І. Франка події відбуваються у новорічну ніч?

- а) «Перехресні стежки»;
- б) «Сойчине крило»;
- в) «Маніпулянтка»;
- г) «Для домашнього огнища».

70. Новели якого прозаїка прийнято називати музичними?

- а) М. Коцюбинського;
- б) В. Стефаніка;
- в) В. Винниченка;
- г) О. Кобилянської.

71. В основу якого твору Ольга Кобилянська поклала пісню Марусі Чурай?

- а) «Людина»;
- б) «Царівна»;
- в) «В неділю рано зілля копала»;
- г) «Через кладку».

72. Духовна культура буковинців, краса Карпат – джерела творчості:

- а) Лесі Українки;
- б) Ольги Кобилянської;
- в) Володимира Винниченка;
- г) Михайла Коцюбинського.

73. Який твір О. Кобилянської був написаний на основі реальної трагедії?

- а) «Людина»;
- б) «Ніоба»;
- в) «Царівна»;
- г) «Земля».

74. На творчості Ольги Кобилянської позначився вплив філософії:

- а) К. Маркса;
- б) Ф. Ніцше;

- в) В. Леніна;
- г) Г. Сковороди.

75. Перші твори О. Кобилянської були написані:

- а) німецькою мовою;
- б) російською мовою;
- в) українською мовою;
- г) французькою мовою.

76. Повість «Тіні забутих предків» з'явилася після подорожі:

- а) на Поділля;
- б) на острів Капрі;
- в) до Італії;
- г) до Криворівні.

77. До кого звернені слова ліричного героя новели «Інтермеццо»: «я тобі вдячний. Ти сієш у мою душу золотий засів – хто знає, що вийде з того насіння? Може, вогні?»

- а) до неба;
- б) до сонця;
- в) до вівчарки;
- г) до поля.

78. Ідею служіння митця народів М. Коцюбинський підносить у творі:

- а) «Цвіт яблуні»;
- б) «Коні не винні»;
- в) «В дорозі»;
- г) «Інтермеццо».

79. У якому подільському селі були написані оповідання «Ялинка» та «Харитя»?

- а) Пикові;
- б) Якушенцях;
- в) Лопатинцях;
- г) Зарванцях.

80. До якого нелегального товариства входив М. Коцюбинський?

- а) «Братство чернігівців»;
- б) «Братство тарасівців»;
- в) «Земля і воля»;
- г) «Чорний переділ».

81. М. Коцюбинський отримав диплом народного вчителя у:

- а) Вінниці;
- б) Лопатинцях;
- в) Бару;
- г) Шаргороді.

82. Дитячі роки Лесі Українки пройшли на:

- а) Волині;
- б) Поділлі;
- в) у Єгипті;
- г) Києві.

83. Хто мав найбільший вплив на формування світогляду Лесі Українки?

- а) мама;
- б) дядько Драгоманов;
- в) брат Михайлик;
- г) природа Полісся.

84. Хто сказав про Лесю Українку? «Від часу Шевченкового «поховайте та вставайте, кайдани порвіте» Україна не чула такого сильного, гарячого та поетичного слова, як із уст сеї слабосилої, хворої дівчини»?

- а) М. Драгоманов;
- б) Панас Мирний;
- в) Олесь Гончар;
- г) І. Франко.

85. Кому Леся Українка присвятила вірш «Надія»?

- а) тітці;
- б) батькові;
- в) сестрі;
- г) матері.

86. Коли було написано «Лісову пісню»?

- а) 1911 р.;
- б) 1903 р. ;
- в) 1901 р.;
- г) 1897 р.

87. Назвіть жанр «Лісової пісні» Лесі Українки:

- а) філософська поема;
- б) політична поема;
- в) драма-феєрія;
- г) драматична поема.

88. *«Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать».*

Це рядки з поезії Лесі Українки:

- а) «До мого фортепіано»;
- б) «Напис на руїні»;
- в) «Досвітні огні»;
- г) «Стояла я і слухала весну».

89. «Рідна мова в рідній школа», «Яка краса: відродження країни», «Три менти», «О слово рідне!» – це твори:

- а) Олександра Олеся;
- б) Лесі Українки;
- в) Володимира Самійленка;
- г) Богдана Лепкого.

90. Кому належать рядки:

*О слово! Будь мечем моїм!
Ні, сонцем стань! Вгорі спинися,
Осяй мій край і розлетися
Дощами судними над ним.*

- а) О. Олесю;
- б) Б. Лепкому;
- в) В. Самійленку;

г) Лесі Українці.

91. Іван Дідух – герой новели В. Стефаника:

- а) «Новина»;
- б) «Палій»;
- в) «Камінний хрест»;
- г) «Кленові листки».

92. З якою країною пов'язані останні роки життя В. Винниченка?

- а) з Італією;
- б) з росією;
- в) з Німеччиною;
- г) з Францією.

93. Де помер і похований В.Винниченко?

- а) на Кіровоградщині;
- б) у Празі;
- в) у Мужені;
- г) у Парижі.

94. Хто з названих письменників був найбільш дотичним до написання Універсалів Центральної ради?

- а) Іван Франко;
- б) Микола Вороний;
- в) Михайло Коцюбинський;
- г) Володимир Винниченко.

95. Потік свідомості, настроєвість, ліризм, філософіям, поезія в прозі – ознаки новелістичного типу мислення:

- а) М. Коцюбинського;
- б) Лесі Українки;
- в) В. Стефаника;
- г) О. Кобилянської.

96. Найбільшим сонцепоклонником української літератури вважають:

- а) В. Стефаника;
- б) В. Винниченка;

- в) О. Олеся;
- г) М. Коцюбинського.

97. Подільські сторінки життя і творчості є у доробку:

- а) О. Кобилянської;
- б) Б. Лепкого;
- в) В. Стефаника;
- г) О. Олеся.

98. Свої перші твори німецькою мовою писав:

- а) В. Стефаник;
- б) Б. Лепкий;
- в) О. Кобилянська;
- г) М. Коцюбинський.

99. Екологічні проблеми вперше звучать у творах:

- а) Лесі Українки;
- б) О. Кобилянської;
- в) В. Стефаника;
- г) В. Самійленка.

100. Концентрація світотворчої енергії української душі, синтез тенденцій модернізму та національного ренесансу представлено у збірці:

- а) П. Тичини «Серед сонетів і октав»;
- б) П. Тичини «Сонячні кларнети»;
- в) М. Рильського «Синя далечінь»;
- г) М. Рильського «Голосіївська осінь».

101. Ранні збірки «На білих островах», «Під осінніми зорями» належать перу:

- а) Є. Маланюка;
- б) П. Тичини;
- в) М. Старицького;
- г) М. Рильського.

102. Концепція двоїстості української людини радянської доби представлена у постаті:

- а) В. Сосюри;
- б) М. Рильського;
- в) Є. Маланюка;
- г) В. Винниченка.

103. «Гроно п'ятірне нездоланих співців» – так називали поетів:

- а) неокласиків;
- б) «молодомузівців»;
- в) шістдесятників;
- г) розстріляного відродження.

104. Літературне покоління емігрантів міжвоєнного двадцятиліття представляють:

- а) Є. Маланюк;
- б) поет М. Бажан;
- в) поети П. Тичина та М. Рильський;
- г) поети «празької школи».

105. «Залізних імператор строф» – це характеристика:

- а) Юрія Клена;
- б) Максима Рильського;
- в) Євгена Маланюка;
- г) Павла Тичини.

106. Про орієнтацію на психологічну Європу першим заговорив:

- а) Максим Рильський;
- б) Євген Маланюк;
- в) Павло Тичина;
- г) Микола Хвильовий.

107. Першим автором експериментальної прози в українській літературі був:

- а) Євген Маланюк;
- б) Микола Хвильовий;
- в) Валер'ян Підмогильний;
- г) Микола Куліш.

108. Назвіть автора «філологічної комедії»:

- а) Микола Хвильовий;
- б) Микола Куліш;
- в) Іван Кочерга;
- г) Остап Вишня.

109. «Бути літописцем українського простору» – гасло творчості:

- а) Івана Багряного;
- б) Івана Кочерги;
- в) Уласа Самчука;
- г) Максима Рильського.

110. Трагедія голодомору 1933 року представлена у творі:

- а) «Марія» Уласа Самчука;
- б) «Сад Гетсиманський» Івана Багряного;
- в) «Гори говорять» Уласа Самчука;
- г) «Мина Мазайло» Миколи Куліша.

111. Радянська тоталітарна система стоїть в одному ряду з німецьким фашизмом у творчості:

- а) Уласа Самчука;
- б) Івана Багряного;
- в) Миколи Куліша;
- г) Миколи Хвильового.

112. Свідченням нескореності української людини сталінській каральній машині є твір:

- а) «Марія» Уласа Самчука;
- б) «Тигролови» Івана Багряного;
- в) «Волинь» Уласа Самчука;
- г) «Іван Іванович» Миколи Хвильового.

ЗАЛІКОВІ ПИТАННЯ

1. Розвиток культури й літератури II половини XIX – початку XX століття (новий етап розвитку реалізму і розширення тематики, жанрового розмаїття, новий образ позитивного героя).
2. Широта і багатобарвна панорама пореформеного села повісті «Кайдашева сім'я» І. Нечуя-Левицького. Характер сміху.
3. Сюжетно-композиційні особливості та проблематика роману «Хмари» І. Нечуя-Левицького.
4. Змалювання двох поколінь української інтелігенції в романі І. Нечуя-Левицького «Хмари».
5. Характер зображення історичних подій у романістиці І. Нечуя-Левицького «Князь Єремія Вишневецький» або «Гетьман Іван Виговський» (на вибір студента).
6. Проблематика, композиційно-сюжетна структура та образна система роману Панаса Мирного та Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?».
7. Тема шкільного життя, навчання та праці у творчості Б. Грінченка. Аналіз оповідань «Украла», «Дзвоник», «Олеся», «Непокірний», «Екзамен» (на вибір студента).
8. Проблематика й соціальний характер конфлікту драми М. Кропивницького «Глитай, або ж Павук».
9. Проблема служіння інтелігенції народові у драмі М. Старицького «Талан».
10. Своєрідність основного конфлікту соціально-сатиричної комедії І. Карпенка-Карого «Мартин Боруля».
11. Життєвий і творчий шлях Івана Франка. Формування світогляду.
12. Збірка І. Франка «З вершин і низин», композиція, тематичний, жанровий, емоційний діапазон. Вираз ідейних прагнень поета-демократа в програмному вірші «Гімн».
13. Основні мотиви збірки І. Франка «Зів'яле листя», глибокий психологізм, ліризм, народнопоетичні засоби.
14. Відображення поглядів І. Франка на історичну долю українського народу в поемі «Мойсей». Образ Мойсея.
15. Оповідання І. Франка про дітей та школу («Олівець», «Грицева шкільна наука», «Малий Мирон» та ін.).
16. Новаторство соціально-психологічної повісті І. Франка «Перехресні стежки». Образ Євгена Рафаловича.

17. Драматургія І. Франка. Жанрове та тематичне багатство. Драма «Украдене щастя».
18. Життєвий і творчий шлях Михайла Коцюбинського.
19. Вінницький період життя і творчості Михайла Коцюбинського.
20. Гуманізм ранніх творів М. Коцюбинського («Ялинка», «Маленький грішник», «Харитя» та ін.).
21. Жанрова та стильова своєрідність імпресіоністичної новели М. Коцюбинського «Інтермеццо».
22. Фольклорні та міфологічні мотиви у повісті «Тіні забутих предків» М. Коцюбинського.
23. Життєвий і творчий шлях Лесі Українки. Формування світогляду.
24. Життєва й фольклорна основа «Лісової пісні» Лесі Українки.
25. Образи-персонажі та засоби їх творення у «Лісовій пісні» Лесі Українки.
26. Драматична поема «Бояриня» Лесі Українки. Проблематика, художні образи.
27. Еволюція світогляду Ольги Кобилянської. Образ неоромантичного героя у новелі «Вальс меланхолік».
28. Неоромантичний дискурс повісті «У неділю-рано зілля копала» О.Кобилянської.
29. Проблематика повісті О. Кобилянської «Земля».
30. Образи-персонажі та засоби їх творення у повісті О. Кобилянської «Земля».
31. Життєвий і творчий шлях В. Стефаника. Формування світогляду.
32. Тематичне розмаїття новел В. Стефаника. Аналіз новели на вибір студента («Новина», «Сама-саміська», «Кленові листки», «Стратився»).
33. Характеристика творчості В. Стефаника. Аналіз новели «Камінний хрест».
34. Мала проза В. Винниченка. Загальна характеристика збірки «Краса і сила». Характер проблематики.
35. Загальна характеристика драматургії В. Винниченка. Система морально-етичних конфліктів у п'єсі «Чорна Пантера і Білий Медвідь».
36. Тематичне розмаїття лірики Олександра Олеся. Аналіз однієї з поезій (на вибір студента).
37. Модерністична природа літературних напрямів, стильових течій в українській літературі перших десятиріч ХХ століття.

38. Літературне життя в Україні 10-30-х років. Літературні організації та угруповання, ідейно-естетичні платформи.
39. «Кларнетизм», життєдайність збірки «Сонячні кларнети» Павла Тичини.
40. Образ України в поезії Володимира Сосюри. Аналіз вірша «Любіть Україну».
41. Рання творчість Максима Рильського. Збірка «На білих островах», «Під осінніми зорями».
42. Естетична програма поетів-неокласиків (Максим Рильський, Микола Зеров, Павло Филипович, Михайло Драй-Хмара, Юрій Клен).
43. Творча індивідуальність Юрія Клена в колі київських неокласиків і поетів празької школи, естетична програма.
44. Микола Зеров. Літературознавча діяльність. Збірка «Камена» – явище української лірики доби національного відродження.
45. Стильові особливості поезії Олени Теліги.
46. Творчість Євгена Маланюка. Образ України і «малоросійства» у ліриці. Трагізм обставин і віра в непереможність народного духу.
47. Микола Хвильовий – основоположник справжньої української прози. Новела «Я(Романтика)».
48. Сюжетно-композиційні особливості роману «Місто» Валер'яна Підмогильного.
49. Філологічна комедія Миколи Куліша «Мина Мазайло».
50. Мотив любові, праці і страждання у романі «Марія» Уласа Самчука.
51. Олександр Довженко – багатогранна творча особистість. Жанрово-стильові особливості кіноповісті «Зачарована Десна».
52. Проблематика роману «Тигролови» Івана Багряного. Образна система.

СПИСОК ТВОРІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

I МОДУЛЬ

М. Старицький «Виклик»

І.Франко «Гімн», «Декадент», пролог до поеми «Мойсей», «Каменярі», «Не пора, не пора, не пора...», «Притча про вдячність», «Притча про радість і смуток», «Ой ти, дівчино, з горіха зерня», «Чого являєшся мені у сні?».

II МОДУЛЬ

Леся Українка «Contra spem spero», «Слово, чому ти не твердая криця», «Напис на руїні (уривок)», «Красо України, Подолля!», «Лісова пісня (уривок).

В. Самійленко «Українська мова».

Б.Лепкий «Журавлі», «Заспів».

Олександр Олесь «Чари ночі», «Європа мовчала».

III МОДУЛЬ

Павло Тичина «Ви знаєте, як липа шелестить», «Арфами, арфами», «Пам'яті тридцяти».

Володимир Сосюра «Любіть Україну»

ПРИМІТКА: Підкреслені вірші рекомендовані до обов'язкового заучування напам'ять.

ТВОРИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАПАМ'ЯТЬ

М. СТАРИЦЬКИЙ

ВИКЛИК

Ніч яка, Господи! Місячна, зоряна:

Ясно, хоч голки збирай...

Вийди, кохана, працею зморена,

Хоч на хвилиночку в гай!

Сядем укупі ми тут під калиною –

І над панами я пан...

Глянь, моя рибонько, – срібною хвилею

Стелеться полем туман;

Гай чарівний, ніби променем всипаний,

Чи загадався, чи спить?

Он на стрункій та високій осичині

Листя пестливо тремтить;

Небо незміряне всипано зорями –

Що то за божа краса!

Перлами-зорями теж під тополями

Грає перлиста роса.

Ти не лякайся-но, що свої ніженьки

Вмочиш в холодну росу:

Я тебе, вірная, аж до хатиноньки

Сам на руках однесу.

Ти не лякайся, а що змерзнеш, лебедонько:

Тепло – ні вітру, ні хмар...

Я пригорну тебе до свого серденька,

Й займеться зразу, мов жар;

Ти не лякайся, аби тут не підслухали

Тиху розмову твою:

Нічка поклала всіх, сонном окутала –

Ані шелесне в гаю!

Сплять вороги твої, знуджені працею,
Нас не сполоха їх сміх...
Чи ж нам, окривдженим долею клятою,
Й хвиля кохання – за гріх?

І.ФРАНКО

ГІМН

Вічний революціонер –
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастє й волю, –
Він живе, він ще не вмер.
Ні попівськїї тортури,
Ні тюремні царські мури,
Ані війська муштровані,
Ні гармати лаштовані,
Ні шпїонське ремесло
В грїб його ще не звело.

Він не вмер, він ще живе!
Хоч від тисяч лїт родився,
Та аж вчора розповився
І о власній силі йде.
І простуєся, міцніє,
І спішить туди, де дніє;
Словом сильним, мов трубою,
Міліони зве з собою, –
Міліони радо йдуть,
Бо се голос духа чуть.
Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По верстатах ремісницьких,
По місцях недолі й сліз.
І де тільки він роздасться,
Щезнуть сльози, сум нещастя.
Сила родиться й завзяте
Не ридать, а добувати,

Хоч синам, як не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революціонер –
Дух, наука, думка, воля –
Не уступить пільмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотилася лавина,
І де в світі тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила, мов огонь,
Розвидняючийся день?

ДЕКАДЕНТ

Я Декадент? Се новина для мене!
Ти взяв один з мого життя момент,
І слово темне підшукав, та вчене,
І Русі возвістив: «Ось декадент!»

Що в моїй пісні біль, і жаль, і туга –
Се лиш тому, що склалось так життя.
Та є в ній, брате мій, ще нута друга:
Надія, воля, радісне чуття.

Я не люблю безпредметно тужити,
Ні шуму в власних слухати вухах;
Поки живий, я хочу справді жити,
А боротьби життя мені не страх.

Хоч часто я гірке й квасне ковтаю,
Не раз і прів, і мерз я, і охрип,
Та ще ж оскомини хронічної не маю,
Катар кишок до мене не прилип.

Який я декадент? Я син народа,
Що вгору йде, хто був запертий в льох.

Мій поклик: праця, щастє й свобода,
Я хлопський син, пролог, не епілог.

Я з п'ющими за пліт не виливаю,
З їздцями їм, для бійки маю бук,
На празнику життя не позіваю,
Та в бідності не опускаю рук.

Не паразит я, що дуріє з жиру,
Що в будні тільки й дума про процент,
А для пісень на «шррум» настроїть ліру.
Який же я, до біса, декадент?

ПРОЛОГ ДО ПОЕМИ «МОЙСЕЙ»

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожу,
Людським презирством, ніби струпом, вкритий!

Твоїм будущим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізніх
Палитиме, заснути я не можу.

Невже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїзних?

Невже повік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш не судилось діло,
Що б виявило твоїх сил безмірність?

Невже задармо стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любов'ю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

Задармо край твій весь политий кров'ю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров'ю?

Задармо в слові твому іскряться
І сила й м'якість, дотеп і потуга,
І все, чим може вгору дух піднятися?

Задармо в пісні твоїй ллється туга,
І сміх дзвінкий, і жалоці кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

О ні, не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу духа
І в день воскресний твого повстання.

О, як би хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, як би пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Як би!... Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим стидом, –
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час – і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, впережишся Бескидом,

Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі...

Прийми ж сей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри; хоч гіркий, та вільний,
Твоїй будущині задаток, слізьми злитий,

Твоєму генію мій скромний дар весільний.

КАМЕНЯРІ

Я бачив дивний сон. Немов передо мною
Безмірна, та пуста і дика площа,
І я, прикований ланцем залізним, стою
Під височенною гранітною скалою,
А далі тисячі таких самих, як я.

У кожного чоло жите і жаль порили,
І в оці кожного горить любови жар,
І руки в кожного ланці, мов гадь, обвили,
І плечі кожного додолу ся схилили,
Бо давить всіх один страшний якийсь тягар.

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам згори, як грім, гримить:
«Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносить і труд, і спрагу, й голод,
Бо Вам призначено скалу сесю розбить».

І всі ми як один підняли вгору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскалися штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз по раз гримали о кам'яне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
Так наші молоти гриміли раз у раз;
І п'ядь за п'ядею ми місця здобували;
Хоч не одного там калічили ті скали,
Ми далі йшли, ніщо не спинювало нас.

І кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за сей кровавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми проб'єм та вирівняєм всюди,
Як наші кості тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не богатирі.
Ні, ми невольними, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт,
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове жите, добро нове у світ.

І знали ми, що там далеко десь у світі,
Який ми кинули для праці, поту й пут,
За нами сльози ллють мами, жінки і діти,
Що друзи й недрузи, гнівнії та сердиті,
І нас, і намір наш, і діло те кленуть.

Ми знали се, і в нас не раз душа боліла.
І серце рвалося, і груди жаль стискав.
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,
Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі,
І щасте всіх прийде по наших аж кістках.

НЕ ПОРА, НЕ ПОРА, НЕ ПОРА
(НАЦІОНАЛЬНИЙ ГІМН)

Не пора, не пора, не пора
Москалеві й ляхові служить!
Довершилась України кривда стара, –
Нам пора для України жить.

Не пора, не пора, не пора
За тиранів пролить свою кров,
І любити царя, що наш люд обдира, –
Для України наша любов.

Не пора, не пора, не пора
В рідну хату вносити роздор!
Хай пропаде незгоди проклята мара!
Під України єднаймося прапор!

Бо пора се великая єсть:
У завзятій, важкій боротьбі
Ми поляжем, щоб волю, і щастє, і честь,
Рідний краю, здобути тобі!

ПРИТЧА ПРО ВДЯЧНІСТЬ

Мороз був лютий, сніг і завірюха,
По вулиці голодний пес блукав:
Обмерз, продрог, – здається – пушка духа,
Надармо страви й захисту шукав.

Аж чоловік найшовся милостивий,
Впустив до хати пса і обігрів,
Пожалував його, як друг правдивий,
І їсти дав того ж, що й сам він їв.

Та пес, нагрівшись у теплій хаті,
Спочивши і наївшись досить,
Замість подяки став гарчати, брехати,
Ще й кинувся хазяїна вкусить.

Подібний ти до нього, брате милий:
Не тямш, хто добро тобі зробив,
А тих, хто розуму тебе навчили,
Як часто ти зневажив, оскорбив!

ПРИТЧА ПРО РАДІСТЬ І СМУТОК

Два сусіди жили поруч себе рядом:
Сей весіле справляв, а другий похорон.

В одній хаті риданє і плач над мерцем,
В другій хаті музика і спів над вінцем.

Тут на мари мертвого кладуть і голосять,
Там до шлюбу рушають і дари виносять.

Одним шляхом везуть і труну, й молодят,
Один піп погребє, й буде шлюб їм давать.

І веселі й сумні вернуть з церкви ураз,
І певнісінько сі й ті спільно вп'ються за час.

Се не казка, брати, тільки образ, мабуть,
Як у парі в житю смутки й радощі йдуть,
І сі й ті до одного кінця нас ведуть.

ОЙ ТИ, ДІВЧИНО, З ГОРІХА ЗЕРНЯ

Ой ти, дівчино, з горіха зерня,
Чом твоє серденько – колюче терня?

Чом твої устонька – тиха молитва,
А твоє слово, остре, як бритва?

Чом твої очі сяють тим чаром,
Що то запалює серце пожаром?

Ох, тії очі темніші ночі,
Хто в них задивиться, й сонця не хоче!

І чом твій усміх – для мене скрута,
Серце бентежить, як буря люта?

Ой ти, дівчино, ясна зоре!
Ти мої радощі, ти моє горе!

Тебе видаючи, любити мушу,
Тебе кохаючи, загублю душу.

ЧОГО ЯВЛЯЄШСЯ МЕНІ У СНІ?

Чого являєшся мені
У сні?
Чого звертаєш ти до мене
Чудові очі ті ясні,
Сумні,
Немов криниці дно студене?
Чому уста твої німі?
Який докір, яке страждання,
Яке несповнене бажання
На них, мов зарево червоне,
Займається і знову тоне
У тьмі?

Чого являєшся мені
У сні?
В житю ти мною згордувала,
Моє ти серце надірвала,
Із него визвала одні
Оті ридання голосні –
Пісні.
В життю мене ти й знать не знаєш,
Ідеш по вулиці – минаєш,
Вклонюся – навіть не зирнеш
І головою не кивнеш,

Хоч знаєш, знаєш, добре знаєш,
Як я люблю тебе без тьми,
Як мучусь довгими ночами,
І як літа вже за літами
Свій біль, свій жаль, свої пісні
У серці здавлюю на дні.
О ні!
Являйся, зіронько мені
Хоч в сні!
В життю мені весь вік тужити –
Не жити.
Так най те серце, що в турботі,
Неначе перла у болоті,
Марніє, в'яне, засиха, –
Хоч в сні на вид твій оживає,
Хоч в жалощах живіше грає,
По-людськи вільно віддиха,
І того дива золотого
Зазнає, щастя молодого,
Бажаного, страшного того
Гріха!

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

CONTRA SPEM SPERO

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
Тож тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть думи сумні!

Я на вбогім сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,

Буду сіять квітки на морозі,
Буду лить на них сльози гіркі.

І від сліз тих гарячих розтане
Та кора льодовая, міцна
Може, квіти зійдуть, і настане,
Ще й для мене весела весна.

Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать,
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.

В довгу, темную нічку невидну,
Не стулю ні на хвильку очей,
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.

Я не дам своєму серденьку спати,
Хоч кругом буде тьма та нудьга,
Хоч я буду сама почувати,
Що на груди вже смерть налягла.

Смерть наляже на груди важенько,
Світ застеле суворая мгла,
Але дужче заб'ється серденько, –
Може, лютую смерть подола.

Так! Я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! – Геть думи сумні!

СЛОВО, ЧОМУ ТИ НЕ ТВЕРДАЯ КРИЦЯ

Слово, чому ти не твердая криця,
Що серед бою так ясно іскриться?

Чом ти не гострий, безжалісний меч,
Той, що здійма вражі голови з плеч?

Ти, моя щира, гартована мова,
Я тебе видобуть з піхви готова,
Тільки ж ти кров з мого серця проллеш,
Вражого серця клинком не проб'єш...

Вигострю, виточу зброю іскристу,
Скільки достане снаги мені й хисту,
Потім її почеплю при стіні
Іншим на втіху, на смуток мені.

Слово, моя ти єдина зброе,
Ми не повинні загинуть обоє!
Може, в руках невідомих братів
Станеш ти кращим мечем на катів.

Брязне клинок об залізо кайданів,
Піде луна по твердинях тиранів,
Стрінеться з брязкотом інших мечей,
З гуком нових, не тюремних речей.

Месники дужі приймуть мою зброю,
Кинуться з нею одважно до бою...
Зброе моя, послужи воякам
Краще, ніж служиш ти хворим рукам!

НАПИС НА РУЇНІ (УРИВОК)

І раб копає землю, теше камінь,
І носить мул з ріки, і ліпить цеглу,
виводить мури; статуї великі,
запрягшись, возить самотужки й ставить
і щось будує вічне і величне,
щось незрівнянне і потужно-гарне,
мальоване, мережане, різьблене.

і кожна цегла, статуя, колона,
мережечка, різьба і малювання
незримими устами промовляє:
«Мене створив єгипетський народ
і тим навік своє іменні вславив».
Умер давно той цар з лицем тирана,
зоставсь по ньому – круг і збитий напис.
Співці не вгадуйте, ви, вчені, не шукайте,
хто був той цар і як йому наймення:
з його могили утворила доля
народу пам'ятник – хай згине цар!

КРАСО УКРАЇНИ, ПОДОЛЛЯ!

Красо України, Подолля!
Розкинулось мило, недбало!
Здається, що зроду недоля,
Що горе тебе не знавало!

Онде балочка весела,
В ній хороші, красні села,
Там хати садками вкриті,
Срібним маревом повиті,
Коло сел стоять тополі,
Розмовляють з вітром в полі.

Хвилюють лани золотії,
Здається, без краю, – аж знову
Бори величезні, густії
Проводять таємну розмову.

Он ярочки зелененькі,
Стежечки по них маленькі,
Перевиті, мов стрічечки,
Збігаються до річечки,
Річка плине, берег рвучи,
Далі, далі попід кручі...

Красо України, Подолля!
Розкинулось мило, недбало,
Здається, що зроду недоля,
Що горе тебе не знавало!...

ЛІСОВА ПІСНЯ (УРИВОК)

О, не журися за тіло!
Ясним вогнем засвітилось воно,
чистим, палючим, як добре вино,
вільними іскрами вгору злетіло.
Легкий, пухкий попілець
ляже, вернувшись, в рідну землю,
вкупі з водою там зростить вербицю, –
стане початком тоді мій кінець.
Будуть приходити люди,
вбогі й багаті, веселі й сумні,
радощі й тугу нестимуть мені,
їм промовляти душа моя буде.
Я обізвуся до них
шелестом тихим вербової гілки,
голосом ніжним тонкої сопілки,
смутними росами з вітів моїх.
Я їм тоді проспівую
все, що для мене тоді ти співав,
ще як напровесні тут вигравав,
мрії збираючи в гаю...
Грай же, коханий, благаю!

ВОЛОДИМИР САМІЙЛЕНКО УКРАЇНСЬКА МОВА

Діамант дорогий на дорозі лежав, –
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не пізнав діаманта того.
Йшли багато людей і топтали його,
Але раз тим шляхом хтось чудовий ішов,

І в пилу на шляху діамант він найшов.
Камінець дорогий він одразу пізнав,
І додому приніс, і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дивний той камінець,
І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засіяв,
І промінням ясним всіх людей здивував,
І палючим огнем кольористо блищить,
І проміння його усім очі сліпить.
Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усю сили свої,
І в народний вінець, як в оправу ввела,
І, як зорю ясну, вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засіяла вона,
Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.
І сіятиме вік, поки сонце стоїть,
І лихим ворогам буде очі сліпить.
Хай же ті вороги поніміють скоріш,
Наша ж мова сія щогодини ясніш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,
Щоб, поглянувши сам на створіння своє,
Він побожно сказав: «Відкіля нам сіє?!»

БОГДАН ЛЕПКИЙ
ЖУРАВЛІ

Видиш, брате мій,
Товаришу мій,
Відлітають сірим шнурком
Журавлі в вирій.

Чути: кру! кру! кру!
В чужині умру,
Заки море перелечу,

Крилонька зітру.

Мерехтять очак
Безконечний шлях,
Гине, гине в синіх хмарах
Слід по журавлях.

ЗАСПІВ

Колисав мою колиску
Вітер рідного Поділля
І зливав на сонні вії
Степового запах зілля.

Колисав мою колиску
Звук підгірської трембіти,
Що від неї зорі меркнуть
І рососою плачуть квіти.

Колисав мою колиску
Голос недалеких дзвонів,
І веселий спів весільний,
І сумний плач похоронів.

Колисав мою колиску
Крик неволеного люду
І – так в серце вколисався,
Що до смерті не забуду.

ОЛЕКСАНДР ОЛЕСЬ ЧАРИ НОЧІ

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її, –
Знов молодість не буде!

Ти не дивись, що буде там,
Чи забудт'я, чи зрада:
Весна іде назустріч вам,
Весна в сей час вам рада.

На мент єдиний залиши
Свій сум, думки і горе –
І струмись власної душі
Улий в шумляче море.

Лови летючу мить життя!
Чаруйсь, хміль, впивайся
І серед мрій і забуття
В розкошах закохайся.

Поглянь, уся земля тремтить
В палких обіймах ночі,
Лист квітці рвійно шелестить,
Траві струмок воркоче.
Відбилися зорі у воді,
Летять до хмар тумани...
Тут ллються пахощі густі,
Там гнуться верби п'яні.

Як іскра ще в тобі горить
І згаснути не встигла, –
Гори! Життя – єдина мить,
Для смерті ж – вічність ціла.

Чому ж стоїш без руху ти,
Коли весь світ співає?
Налагодь струни золоті:
Бенкет весна справляє.

І сміло йди під дзвін чарок
З вогнем, з піснями в гості
На свято радісне квіток,

Кохання, снів і млості.

Загине все без вороття:
Що візьме час, що люде,
Погасне в серці багаття,
І захохнуть груди.

І схочеш ти вернуть собі,
Як Фауст, дні минулі...
Та знай: над нас – боги скупі,
Над нас – глухі й нечулі...»

Сміються, плачуть солов'ї
І б'ють піснями в груди:
«Цілуй, цілуй, цілуй її:
Знов молодість не буде!»

ЄВРОПА МОВЧАЛА

Коли Україна за право життя
з катами боролась, жила і вмирала,
і ждала, хотіла лише співчуття,
Європа мовчала.
Коли Україна в нерівній боротьбі
Вся сходила кров'ю і слізьми стікала
І дружної помочі ждала собі,
Європа мовчала.
Коли Україна в залізнім ярмі
Робила на пана і в ранах орала,
Коли ворушились і скелі німі,
Європа мовчала.
Коли Україна криваві жнива
Зібравши для ката, сама умирала
І з голоду навіть згубила слова,
Європа мовчала.
Коли Україна життя прокляла
І ціла могилою стала,
Як сльози котились і в демона зла,

Європа мовчала.

ПАВЛО ТИЧИНА

ВИ ЗНАЄТЕ, ЯК ЛИПА ШЕЛЕСТИТЬ

Ви знаєте, як липа шелестить
у місячні весняні ночі?

Кохана спить, кохана спить,
Піди збуди, цілуй їй очі.
Кохана спить...

Ви чули ж бо: так липа шелестить.

Ви знаєте, як сплять старі гаї?
Вони все бачать крізь тумани.

Ось місяць, зорі, солов'ї...
«Я твій» – десь чують дідугани,
А солов'ї!..

Та ви вже знаєте, як сплять гаї!

6 травня 1911

АРФАМИ, АРФАМИ

Арфами, арфами –
золотими, голосними обізвилися гаї
Самодзвонними:
Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закошичена.

Думами, думами –
наче море кораблями, переповнилась блакить
Ніжнотонними:
Буде бій

Вогневий!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...
Стану я, гляну я –
скрізь поточки як дзвіночки, жайворон
як золотий
З переливами:
Йде весна
Запашна,
Квітами-перлами
Закошичена.
Любая, милая, –
чи засмучена ти ходиш, чи налита щастям
вкрай.
Там за нивами:
Ой одкрий
Колос вії!
Сміх буде, плач буде
Перламутровий...
1914

ПАМ'ЯТІ ТРИДЦЯТИ

На Аскольдовій могилі
Поховали їх –
Тридцять мучнів українців,
Славних, молодих...

На Аскольдовій могилі
Український цвіт! –
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ.

На кого посміла знятись
Зрадника рука? –
Квітне сонце, грає вітер
І Дніпро-ріка...

На кого завзявся Каїн?
Боже, покарай! –
Понад все вони любили
Свій коханий край.

Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих. –
На Аскольдовій могилі
Поховали їх.

21 (8) березня 1918 р.

ВОЛОДИМИР СОСЮРА
ЛЮБІТЬ УКРАЇНУ

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
любіть у годину негоди.
Любіть Україну у сні й наяву,
вишневу свою Україну,
красу її, вічно живу і нову,
і мову її солов'їну.
Без неї – ніщо ми, як порох і дим,
розвіяний в полі вітрами.
Любіть Україну всім серцем своїм
і всіми своїми ділами.
Для нас вона в світі єдина, одна
в просторів солодкому чарі...
Вона у зірках, і у вербах вона,
і в кожному серця ударі,
у квітці, в пташині, в електровогнях,
у пісні у кожній, у думі,
в дитячий усмішці, в дівочих очах
і в стягів багряному шумі...
Як та купина, що горить – не згора,
живе у стежках, у дібровах,

у зойках гудків, і у хвилях Дніпра,
і в хмарах отих пурпурових,
в грому канонад, що розвіяли в прах
чужинців в зелених мундирах,
в багнетах, що в тьмі пробивали нам шлях
до весен і світлих, і щирих.

Юначе! Хай буде для неї твій сміх,
і сльози, і все до загину...

Не можна любити народів других,
коли ти не любиш Україну!..

Дівчино! Як небо її голубе,
люби її кожну хвилину.

Коханий любить не захоче тебе,
коли ти не любиш Україну...

Любіть у труді, у коханні, у бою,
як пісню, що лине зорею...

Всім серцем любіть Україну свою —
і вічні ми будемо з нею!

1944

СПИСОК ТВОРІВ ДЛЯ ОBOB'ЯЗКОВОГО ПРОЧИТАННЯ

1. **І. Нечуй-Левицький** «Дві московки», «Бурлачка», «Микола Джеря», «Баба Палажка та баба Параска», «Кайдашева сім'я», «Хмари», «Князь Єремія Вишневецький», «Гетьман Іван Виговський».

2. **Панас Мирний** «Лихий попутав», «П'яниця», «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», «Повія».

3. **Б. Грінченко** «Украла», «Олеся», «Батько та дочка», «Екзамен» «Брат на брата», «Серед темної ночі», «Під тихими вербами».

4. **М. Кропивницький** «Дай серцю волю, заведе в неволю», «Глитай, або ж Павук».

5. **М. Старицький** «До молоді», «І твалт, і кров...», «Виклик», «Монологи про кохання», «Не судилось», «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», «Талан».

6. **І. Карпенко-Карий** «Мартин Боруля», «Сто тисяч», «Хазяїн».

7. **І. Франко** Поезії: Збірки: «З вершин і низин», «Зів'яле листя». Поеми: «Лис Микита», «Мойсей». Проза: «Свинська конституція», «Звірячий бюджет», «Домашній промисел», «Малий Мирон», «Мій злочин», «Отець-гуморист», «Красне писання», «Маніпулянтка», «Батьківщина», «Сойчине крило», «Захар Беркут», «Основи суспільності», «Для домашнього огнища», «Перехресні стежки». Драми: «Украдене щастя».

8. **М. Коцюбинський** «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник», «Лялечка», «Цвіт яблуні», «Інтермецо», «Тіні забутих предків».

9. **О. Кобилянська** «Природа», «Битва», «Людина», «Царівна», «В неділю-рано зілля копала», «Земля».

10. **Леся Українка** «До мого фортеп'яно», цикл «Сім струн», «Мій шлях», «Красо України, Подолля!», «Невільничі пісні», «Мріє, не зрадь», «Лісова пісня», «Бояриня».

11. **В. Стефаник** «Діточа пригода», «Новина», «Кленові листки», «Синя книжечка», «Сини», «Мати», «Дурні баби», «Камінний хрест», «Палій», «Діточа пригода», «Стратився».

12. **С. Васильченко** «Свекор», «Басурмен», «Мужицький ангел», «Приблуда», «Мужицька арифметика».

13. **А. Тесленко** «Страчене життя».

14. **В. Винниченко** «Краса і сила», «Антрепреньор Гаркун-Задунайський», «Раб краси», «Момент», «Чорна Пантера і Білий Медвідь», «Брехня», «Слово за тобою, Сталіне!».

15. **Олександр Олесь** «Три менти», «Чари ночі», «О слово рідне!», «Айстри», «Рідна мова в рідній школі», «Європа мовчала».
16. **Богдан Лепкий** «Журавлі», «Заспів», «Кидаю слова», «Мої пісні», «Буря», «Бачиш?».
17. **Павло Тичина** «Скорбна мати», «Арфами, арфами...», «Ви знаєте, як липа шелестить», «Золотий гомін», «Похорон друга».
18. **Максим Рильський** «На білу гречку впали роси», «Яблука доспілі», «Спинилось літо на порозі», «Осінь ходить», «Слово про рідну матір», «Шопен», «Троянди й виноград», «Мова».
19. **Володимир Сосюра** «Так ніхто не кохав», «Коли потяг удаль загуркоче», «Білі акації будуть цвісти», «Два Володьки».
20. **Микола Зеров** «Чернігів», «Куліш», «Олександрія».
21. **Юрій Клен** «Прокляті роки», «Попіл імерій», «Софія», «Володимир».
22. **Богдан Ігор Антонич** «Ніч», «Молитва», «Автопортрет», «Різдво».
23. **Євген Маланюк** «Біографія», «Сучасники», «Під чужим небом», «Псалми степу», «Євангелія піль».
24. **Олена Теліга** «Сучасникам», «Радість», «Чоловікові».
25. **Олег Ольжич** «Археолог», «Революція», «Візія», «Незаному Воякові».
26. **Валер'ян Підмогильний** «Проблема хліба», «В епідемічному бараці», «Місто».
27. **Григорій Косинка** «На золотих богів», «За земельку», «Фавст».
28. **Юрій Яновський** «Майстер корабля».
29. **Остап Вишня** «Моя автобіографія», «Мисливські усмішки».
30. **Олександр Довженко** «Україна в огні».
31. **Улас Самчук** «Марія».
32. **Іван Багряний** «Тигролови».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ ДО ДИСЦИПЛІНИ «ЛІТЕРАТУРНИЙ СТИЛЬ»

- Баран Г. Мова віршованої молитви Лесі Українки. Укр. мова й літ. в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2007. № 4. С. 129–134.
- Бойко Н. Герої і антигерої в історичних романах І.Нечуя-Левицького. Дивослово. 2001. № 1. С. 2–5.
- Вертій О. Народний світогляд і питання національної самобутності українського письменства в літературно-естетичних пошуках 70-90 р.р. XIX ст. Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2004. № 8. С. 29–38.
- Вертій О. Світогляд народу і становлення національної ідеї в українському письменстві 70-90 р. р. XIX ст. Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2005. № 1. С. 17–26.
- Вертій О. Народні джерела творчості Івана Франка. Тернопіль. 1998. 255 с.
- Голобородько Я. Б. Грінченко : просвітитель-письменник та вчений універсал. Укр. мова і літ. в школі. 2004. № 5. С. 58–61.
- Голобородько Я. Інтелектуал, письменник, науковець. Життя й аспекти творчої діяльності Б.Грінченка. Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2005. № 10. С. 4–7.
- Гоян Я. Дорога (Життєва і творча доля Василя Стефаника). Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2000. № 2–4.
- Гриневич В. З історії написання та публікації історичної художньої прози М. Старицького. Українська література в загальноосвітній школі. 2004. № 7. С. 59–62.
- Гундорова Т. *Femina melancholica* : стаття і культура в гендерній утопії Ольги Кобилянської. Київ, 2002.
- Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX – поч. XX ст. Львів, 1999.
- Демченко І. Особливості поезики Ольги Кобилянської. Київ, 2002.
- Дем'яненко Л. Синтез мистецтв як засіб вираження імпресіоністичного переживання у новелі Михайла Коцюбинського «Інтермеццо». Укр. мова й літ. в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2010. № 1. С. 118–124.

- Єременко О. Трансформація художніх засобів інформаційної компресії в малій прозі Б.Грінченка. Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2008. № 3. С. 17–19.
- Жила С. Вивчення оповідання Ольги Кобилянської «Меланхолійний вальс» у взаємозв'язках із суміжними мистецтвами. Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2003. № 9. С. 38–42.
- Зборовська Н. Моя Леся Українка: есей. Київ, 2002.
- Камінчук О. Духовно-естетична концепція неоромантизму в поезії Лесі Українки. Укр. мова й літ. в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2010. № 3. С. 111–120.
- Капрійські сюжети : «італійська» проза Михайла Коцюбинського та Володимира Винниченка / уклад. В. Панченко. Київ : Факт, 2003. 496 с.
- Кейда Ф. На семи вітрах історії (Рецепція постаті Сави Чалого в українському письменстві). Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2001. № 6. С. 53–64.
- Костецька О. Жанрова система прози Богдана Лепкого в рецепції літературної критики 30-40-х років ХХ століття. Тернопіль, 2004.
- Кузнецов Ю. Поезії в прозі – витоки імпресіонізму. Укр. мова й літ. в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2004. № 1. С. 185–194.
- Куцевол О. Вивчення життя і творчості Михайла Коцюбинського через рецепцію літературних і літературно-документальних джерел : посібник. Вінниця : Консоль, 2015. 439 с.
- Лавренчук В. Постать І. Мазепи у світовому письменстві. Дивослово. 2008. № 1. С. 39–43.
- Малютіна Н. Явище жанрової інтерактивності у драматургії І.Карпенка-Карого. Слово і Час. 2008. № 1. С. 53–61.
- Мар'яненко І. Про І. Карпенка-Карого (Тобілевича). Урок української. 2008. № 1/2. С. 55–56.
- Михед О., Михед П. Живі. Зрозуміти українську літературу. Львів : Видавництво Старого Лева. 2024. 384 с.
- Михіда С. Слідами його експериментів : змістові домінанти та тематика конфлікту в драматургії Володимира Винниченка. Кіровоград, 2002.
- Науменко Н. Вільний вірш у творчості Лесі Українки. Дивослово. 2004. № 4. С. 6–8.
- Неврлий М. Олександр Олесь : Життя і творчість. Київ, 1994.

- Нікітчина Г. Чудовиська на шляху таланту. Спроба архетипного аналізу новели «Некультурна». Укр. мова та літ. 2005. груд. (№ 46). С. 10–13.
- Новиков А. Архетип глитая в українській драматургії межі ХІХ – ХХ ст. Укр. мова і літ. в школі. 2004. № 7/8. С. 58–62.
- Новиков А. Галерея портретів «нових людей» у драматургії М.Кропивницького. Дивослово. 2008. № 5. С. 44–47.
- Новиков А. Два портрети представника місцевої влади в українській драматургії в ІІ половині ХІХ – початку ХХ ст. Укр. мова і літ. в школі. 2005. № 6. С. 40–43.
- Новиков А. Драми М. Кропивницького «Глитай, або ж Павук» і «Доки сонце зійде, роса очі виїсть». Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2003. № 7. С. 19–21.
- Новиков А. З історії дитячого театру М.Кропивницького Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2007. № 8. С. 32–36.
- Новиков А. М. Кропивницький і театральне мистецтво. Дивослово. 2004. № 2. С. 14–17.
- Новиков А. Образ народного заступника в українській драматургії кінця ХІХ – початку ХХ ст. Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2005. № 4. С. 6–10.
- Новиков А. Образ української жінки-страдниці в п'єсах драматургів театру корифеїв Дивослово. 2004. № 7. С. 55–58.
- Новиков А. Тема боротьби за високі ідеали мистецтва в п'єсах драматургів театру корифеїв. Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2005. № 10. С. 11–15.
- Онишкевич Л. Вина й відповідальність за Переяславську угоду у драмі. Слово і Час. 2008. № 1. С. 47–53.
- Поліщук В. Жанрові особливості новелістики М. Старицького. Слово і Час. 2002. № 12. С. 36–40.
- Поліщук В. Михайло Старицький. Методологічні аспекти творчості. Київ, 2003. 100 с.
- Поліщук В. Повісті М. Старицького : Монографічне дослідження. Черкаси : Брама, 2003. 156 с.
- Поліщук В. Художня проза Михайла Старицького. Проблематика й особливості поетики романів і повістей письменника. Черкаси, 2003. 376 с.
- Поліщук Я. І ката, і героя він любив... Літературний портрет. Київ : Академія, 2010. 300 с.

- Поліщук Я. Культурницька місія Б. Грінченка. Дивослово. 2007. № 7. С. 45–48.
- Постріл на сходах. Антологія детективної прози 20-30-х років ХХ століття. Київ : Темпора, 2015.
- Процюк С. Відкинуті і воскреслі. Есе про письменників і суспільство. Брустурів : Дискурс, 2020. 192 с.
- Радовський В. Смерть Івана Мазепи. Дзвін. 2004. № 5/6. С. 125–129.
- Скиба С. Національний образ світу і художні часово-просторові візії Лесі Українки. Визвольний шлях. 2008. Книга 8. С. 48–51.
- Скоць А. Поеми Івана Франка: [монографія] Львів : Вид. центр. ЛНУ ім. І. Франка, 2002.
- Слабошпицький М. Що записано в книгу життя: Михайло Коцюбинський та інші: роман. Київ: Ярославів Вал, 2014. 496 с.
- Статєєва В. Українська мова та український театр у II половині ХІХ ст. Дивослово. 2005. № 4. С. 60–62.
- Стецюк Н., Суворова Л. Вартовий криниці слова золотого: Фотонарис із музею Б. Грінченка Укр. мова й літ. в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах. 2009. № 4. С. 112–116.
- Сюднюков І. Зрада і кара : сутність історичного конфлікту в трагедії І.Карпенка-Карого. Урок української. 2008. № 1/2. С. 56–57.
- Ткачук М. Жанрова структура прози Франка (Бориславський цикл та романи з життя інтелігенції). Тернопіль, 2003.
- Турута С. Шлях М. Коцюбинського від реалізму до імпресіонізму. Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2005. № 5. С. 35–37.
- Українська авангардна поезія (1910-1930). Київ : Смолоскип, 2014.
- Федоренко Т. Згублене життя (до композиційного вивчення роману Панаса Мирного «Повія»). Укр. літ. в загальноосвітній школі. 2003. № 1. С. 12–15.
- Філічева Г. Відображення рис українського національного характеру у творчості Ольги Кобилянської. Визвольний шлях. 2005. № 6. С. 48–62.
- Хоменко Б., Циганюк В. Подільськими стежками Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2004. 143 с.

- Хомутенко А. Фольклорно-етнографічна діяльність Бориса Грінченка. Народна творчість та етнографія. 2005. № 4. С. 106–112.
- Шерех Ю. Третя сторона : Література. Мистецтво. Ідеології. Київ, 1993.
- Шумило Н. Під знаком національної самобутності. Українська художня проза і літературна критика кінця ХІХ – поч. ХХ ст. Київ, 2003. 354 с.
- Януш Я. Роль М. Старицького у розвитку літературної мови. Дивослово. 2002. № 7. С. 14–16.
- Яременко В. Трагічний оптимізм : Літературний портрет Олександра Олеся. Київ, 2003.

Форма підсумкового контролю успішності навчання – залік.

Засоби діагностики успішності навчання – реферат, письмові роботи (тестові завдання закритої і відкритої форми).

Словник літературознавчих термінів

А

Автобіографія – літературний жанр, головним героєм якого (в літературному сенсі) є сам автор.

Анафора (гр. піднесення) – єдинопочаток; повторення на початку віршових рядків звукосполучень, слів, напіввіршів, фраз тощо. Найчастіше анафора зустрічається саме у віршових текстах, рідше – в прозаїчних. Нерідко анафоричний повтор може витримуватися протягом усього віршового твору, зазвичай невеликого за обсягом. Прозаїчна анафора зв'язує звичайно початки суміжних речень. Дуже рідко анафоричний повтор пов'язує не суміжні, а розведені в тексті мовні одиниці, наприклад, початки розділів повісті. Прозаїчна анафора найчастіше підсилює та емоційно увиразнює зміст того, про що розповідається, хоча може виконувати й композиційну функцію.

Антитеза (грец. протиставлення) – стилістична фігура в художній літературі та в ораторському мистецтві, яка утворюється зіставленням слів або словосполучень, протилежних за своїм змістом. Антитеза часто зустрічається в прислів'ях та приказках, афоризмах: «Ситий голодного не розуміє». Антитеза використовується для характеристики предметів, часто іронічної або сатиричної. В основі антитези часто лежать антоніми. Антитеза вживається в ліриці, художній публіцистиці, поширена як ораторський прийом.

Афоризми, або Крилаті слова – стислі влучні оригінальні вислови відомих письменників, що набули поширення в народі через влучність, дотепність чи широту філософських узагальнень.

Б

Байка (давньорус. баять, баяти, тобто говорити, розповідати) - невеликий, частіше віршований алегоричний твір повчально-гумористичного або сатиричного характеру. Життя людини в ньому відображається в образах тварин, рослин чи речей або ж зводиться до умовних стосунків. Фабула байки завжди стисла, дія розвивається швидко. Іноді цьому сприяє діалогічна будова твору. Пишуться байки переважно так званим вільним віршем. Важливе місце в композиції твору посідає мораль, тобто головний висновок байки, який подається наприкінці її, рідше – на початку. Відомими авторами байок є Езоп, Бабрій, Федр, Флавій Авіан, Жан Лафонтен, Іван Крилов. Нову літературну байку в Україні започаткував Григорій Сковорода. Розквіт жанру в українській літературі

пов'язують із іменем Леоніда Глібова, до байки також зверталися Іван Франко, Борис Грінченко.

Бароко – (від порт. *barroco* ісп. *barruoco* та фр. *baroque* – перлина неправильної форми) – стиль синтетичного характеру початку 16 – кінця 18 ст., який охопив всі сфери духовної культури – архітектуру, літературу, образотворче і прикладне мистецтво, музику, театр. Це був універсальний стиль, особливості якого закономірно і глибоко виявилися в багатьох ланках духовного життя суспільства. Хронологічно бароко слідує за Ренесансом, за ним слідує Класицизм. Основні риси стилю бароко – парадність, урочистість, пишність, динамічність. Термін «бароко» перейшов до літературознавства з мистецтвознавства через загальну схожість у стилях образотворчих мистецтв і літератури тієї доби. Вважають, що першим термін «бароко» щодо літератури використав Фрідріх Ніцше. Цей художній напрям був спільним для переважної більшості європейських літератур. Для бароко як стилю, породженого перехідною добою, характерним є руйнування людиноцентричних уявлень доби Відродження, домінування божественного начала в його художній системі. У бароковому мистецтві відчувається болісне переживання особистої самотності, «покинутості» людини в поєднанні з постійним пошуком «втраченого раю». У цих пошуках митці бароко постійно коливаються між аскетизмом і гедонізмом, небом і землею, Богом і дияволом. Для літератури бароко характерне прагнення до різноманіття, підсумовування знань про світ, всеохоплюваність, енциклопедизм, який іноді обертається хаотичністю та колекціюванням сміховин, намаганням дослідити буття в його контрастах (дух та плоть, морок та світло, тимчасове та вічне).

В

Верлібр (від фр. *Vers* – вірш і *libre* – вільний) – вірш з неримованим ненаголошеним рядком, перехідне явище між поезією і прозою. У верлібрі спостерігаються певні ритмічні періоди, або такти, що мають переважно змістове завершення. Верлібр характеризується насамперед неперіодичними повтореннями різних компонентів – складів, стоп, наголосів, слів, груп слів, фраз. Ритмічність вільного вірша може підкреслюватися й римою, однак можна побачити й багато творів цього типу, де рядки не римуються. У художній літературі верлібр поширився у добу середньовіччя, а пізніше – у німецькій (Г. Гейне) та бельгійській (Е. Верхарн) поезії й творчості французьких символістів (П. Верлен, А. Рембо, Ш. Бодлер, С. Малларме та ін.). В українській літературі, що мала потужну верліброву основу в фольклорі, верлібр почав

розвиватися наприкінці XIX століття (І. Франко, Леся Українка), активізувався у XX столітті (М. Семенко, М. Рильський, В. Поліщук, В. Стус, Г. Шкуруній та ін.).

«Вічний образ» – літературний образ, який за глибиною художнього узагальнення виходить за межі конкретних творів та зображеної в них історичної доби, містить у собі невичерпні можливості філософського осмислення буття. Вічні образи набувають загального значення і зберігають художню цінність до нашого часу, втілюючи у собі певні риси людського характеру. Класичними прикладами вічного образу в європейській літературі вважаються образи Прометея, Гамлета, Дон Жуана, Фауста і т. п., які виникли на конкретному історичному підґрунті й сконцентрували у собі вічні пошуки людиною своєї першосутності, свого призначення. Українська література також має свої вічні образи, які порушують корінні проблеми людського буття: образи Бояна, Ярославни, Байди, козака Голоти та ін.

Г

Гротеск (від фр. *grotesque* – химерний, незвичайний; італ. *Grotta* – печера, грот) – вид художньої типізації, коли свідомо порушується життєва правдоподібність, карикатурно перетворюються реальні співвідношення, фантастичне поєднується з реальним, трагічне – з комічним; вид художньої образності, для якого характерними є: фантастична основа, тяжіння до особливих, незвичайних, ексцентричних, спотворених форм (звідси зв'язок із карикатурою й огидним); поєднання в одному предметі або явищі несумісних, різко контрастних якостей (комічного з трагічним, реального з фантастичним, піднесено-поетичного з грубо натуралістичним); заперечення усталених художніх і літературних норм (звідси зв'язок з пародією, травестією, бурлеском); стильова неоднорідність (поєднання мови поетичної з вульгарною, високого стилю з низьким і т.п.). Термін походить від знайдених на межі XV-XVI ст. Рафаелем Санті у римських підземних гротах химерних настінних малюнків з поєднанням рослинних і тваринних форм. Гротеск використовувався ще в міфології та античній літературі (Аристофан, Плавт). На ньому ґрунтуються твори Ф. Рабле, Дж. Свіфта, Е.-Т.-А. Гофмана. Дуже поширеним гротеск стає у XX ст., особливо у творах модерного спрямування: Ф. Кафка, І. Еренбург, Б. Брехт, В. Гомбрович, С. Мрожек, Ю. Клен.

Гумор – художній прийом у творах літератури або мистецтва, заснований на зображенні чого-небудь (життєвих явищ, людських характерів тощо) у комічному вигляді, а також твір літератури, або мистецтва, що використовує цей прийом. Поняття гумор вживається і в широкому розумінні – як взагалі сміх і

почуття смішного. Існують різні форми гумору: іронія, оксюморон, або гра слів, пародія, сатира, сарказм, анекдот, жарт, каламбур і так далі. Особливим видом гумору є так званий «чорний» гумор. Визнаними майстрами гумору у різних його формах є М. Сервантес, Д. Свіфт, М. Гоголь, І. Котляревський, І. Нечуй-Левицький, І. Карпенко-Карий, Остап Вишня, М. Куліш та ін.

Д

Драма – літературний рід, що зображує дійсність безпосередньо через висловлювання та дію самих персонажів; а також п'єса соціального чи побутового характеру з гострим конфліктом, який розвивається у постійній напрузі. Генетично драма пов'язана із народними обрядовими діями. Її зародження можна помітити в драматургії античності (Евріпід). Проте частина літературознавців вважає, що драма як окремий жанр виникла лише у XVIII столітті. Існують два жанрові типи драми: «арістотелівська» або «закрита» драма, і «неарістотелівська», або «відкрита». Перша з них розкриває характери персонажів через їхні вчинки. «Закритій» драмі притаманна фабульна будова з необхідними при цьому атрибутами – зав'язкою, розвитком дії, кульмінацією та розв'язкою. У цьому типі драми зберігається хронологія подій і вчинків героїв на відносно обмеженому просторі. Генетичні витоки такої драми криються у творчості античних письменників (Евріпід, Софокл). Свого піку вона досягла в добу класицизму (Корнель, Расін), не зникла в епоху Просвітництва (Шіллер, Лессінг), розвивалась у літературі XIX століття (Гюго, Байрон, І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко, І. Карпенко-Карий, І. Франко). Існує вона й у сучасній драматургії. В основу так званої «відкритої» драми покладено синтетичне художнє мислення, коли до драматичного роду активно проникають епічні чи ліричні елементи, створюючи враження міжродової дифузії. Якщо в даному жанровому типі домінують епічні елементи, то драма називається епічною. Притаманними їй елементами можуть бути умовність, інтелектуалізація змісту, активне втручання письменника в дію. Епічна драма яскраво представлена у творчості Б. Брехта, Н. Хікмета, М. Куліша, І. Кочерги.

Е

Екзистенціалізм – течія в літературі, що сформувалася в Європі у 1930-1940 рр., а найбільшого розвитку досягла в 1950-1960 рр. Джерела екзистенціалізму містилися в праці філософа XIX ст. Є.К'єркегора. Основним положенням екзистенціалізму є постулат: (існування) передуює есенції (сутності).

Епітет (гр. прикладка, прізвисько, додаток) – визначення при слові, що впливає на його виразність, допомагає йому набутися нового значення або смислового відтінку, підкреслює характерну рису, визначальну якість певного предмета або явища, збагачує мову новим емоційним сенсом, додає до тексту певної мальовничості, насиченості. Епітет належить до найуживаніших поетичних прийомів (тропів). Як епітет переважно вживаються прикметники, можуть бути й інші частини мови, зокрема, іменник. Крім оригінальних епітетів, винайдених автором, у художніх творах з'являються і постійні епітети літературного або фольклорного походження. Як правило, у ролі епітетів виступають слова, вжиті в переносному значенні. Епітети поділяються на групи: характерологічні, або пояснювальні (підкреслюють найхарактернішу ознаку того предмета, про який ідеться); посилювальні (не просто виділяють характерну рису предмета, а ще й посилюють її); прикрашальні (надають словам поетичного колориту, переводять їх тим самим з розряду слів звичайної прозаїчної мови в ряд поетичний).

Епіфора (гр. перенесення, повторення) – стилістична фігура, протилежна анафорі, яка вживається для увиразнення художнього мовлення: повторення однакових слів, звукових сполучень, словосполучень наприкінці віршових рядків, строф у великих поетичних творах (зокрема, в романі у віршах), фраз – у прозі чи драмі. Інколи епіфора, як і анафора, може поширюватися на весь віршовий твір. Епіфора буває лексичною (повторення в кінці відрізка мовлення одного і того ж слова); граматичною (повторення форми слова); семантичною (повторення синонімічного слова). Лексична епіфора вживається порівняно рідко. Граматична епіфора у віршах утворює просту риму (зокрема в ліриці народів Сходу), а лексична – рідкісну «тавтологічну риму» (повторення у кінці віршованого рядка у визначеному порядку одного і того ж слова чи кількох однакових слів, які замінюють собою рими і тим самим визначають строфічну будову вірша).

Епос (від грец. *epos* – слово, оповідання) – різновид літературного (поряд з лірикою і драмою) роду, що оповідає про події, які ніби відбувалися у минулому насправді і згадуються оповідачем. Епос охоплює буття в його пластичній об'ємності, просторово-часовій довжині і подійовій насиченості (сюжетність). Виникає у фольклорі (казка, епопея, історико-героїчні пісні, билина). До 18 століття епос був головним жанром літератури. Сюжети запозичаються переважно із сучасності, образи індивідуалізуються, мова відбиває різко диференційовану багатомовну суспільну свідомість, форма прозаїчна. Стародавні жанри епосу – повість, оповідання, новела. Прагнучи до повного

відображення життя, епічні твори тяжіють до об'єднання в цикли. Види епосу: епопея, поема, роман, великий епос, ліро-епічна проза.

Есе – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного питання і не претендує на вичерпне й визначальне трактування.

Ж

Жанровий стиль – композиційно-словесне вираження жанрового канону.

І

Ідея художнього твору (гр. першообраз) – емоційно-інтелектуальна, нафосна спрямованість художнього твору, яка приблизно може бути охарактеризована як провідна думка, ядро задуму автора. Ідея органічно пов'язана з темою, адже містить у собі оцінки зображених у творі людей, стосунків між ними, щось схвалює, підносить, а щось викриває, осуджує. Художня ідея як узагальнена, емоційна, образна думка лежить в основі змісту твору, взагалі об'єднує всі його компоненти. Суть ідеї насамперед залежить від того, на що автор звертає увагу, як осмислює логіку розвитку життя. Створюючи свій художній світ, письменник виділяє, підкреслює, посилює певні сторони поведінки людей, особливості їхнього внутрішнього світу.

Індивідуальний стиль письменника – ідейно-художня своєрідність творчості письменника, риси його творчої індивідуальності, зумовлені життєвим досвідом, світоглядом, загальною культурою, характером, уподобаннями, орієнтацією на певні літературні напрями; неповторні особливості того чи іншого письменника. Звуженим трактуванням є індивідуальний стиль як певний набір мовно-стилістичних прийомів, однак своєрідність твору чи творчості одного митця не визначається лише мовленнєвими особливостями. Стиль письменника – це його улюблені теми і проблеми, найбільш відповідні жанри, найчастіше вживані засоби побудови творів, своєрідне ліплення образів і розкриття характерів персонажів, власна творча манера, образне мислення, свій «почерк» і неповторні інтонації, свій підхід до використання досвіду попередників і сучасників, своєрідне використання скарбів загальнонародної мови тощо.

Інтертекстуальність (від лат. *Inter* – між, поміж текстуальність) – загальна властивість текстів, яка полягає в наявності між ними зв'язків, завдяки яким тексти (або їх частини) можуть у той чи інший спосіб, відкрито чи завуальовано посилатись один на одного. Полягає у відтворенні в літературному творі конкретних літературних явищ інших творів, більш ранніх, через цитування, алюзії, ремінісценції, пародіювання та ін.; у явному наслідуванні

чужих стильових властивостей і норм (окремих письменників, літературних шкіл і напрямків) – тут мають місце всі різновиди стилізації.

Інтерв'ю – жанр публіцистики, сутністю якого є діалог, сформований запитаннями журналіста й відповідями інтерв'юера.

Інтонія – чергування підвищень і знижень голосу, тон мовлення, який дозволяє виражати почуття, ставлення до вимовленого.

Іронія (гр. удаване незнання) – художній троп, який виражає глузливо-критичне ставлення митця до предмета зображення. Іронія – це насмішка, що має зовні благоприсойну форму. Осмислення іронії як естетичної категорії, як ідейно-емоційної оцінки явищ дійсності сягає античності, зокрема філософії Сократа. У творах XVII-XVIII століття розвивається її особлива форма – самоіронія, самонасмішка. Романтичну іронію розробили німецькі романтики (Ф. Шлегель, А. Мюллер), в Україні розвивалася концепція заперечної іронії (І. Котляревський, А. Метлинський, М. Костомаров).

Історичний роман – роман, побудований на історичному сюжеті, відтворює у художній формі якусь епоху, певний період історії. У романтичному історичному романі історична правда поєднується з правдою художньою, історичний факт – з художнім вимислом, справжні історичні особи – з особами вигаданими, вимисел уміщений в межі зображуваної епохи. Історичний роман започаткували твори про Александра Македонського, Троянську війну з I ст. н. е., а також французькі псевдоісторичні романи 17 ст. Перший справжній історичний роман створив В. Скотт, котрий зумів поєднати історичний факт з художнім вимислом, користуючись при цьому як романтичними, так і реалістичними способами зображення. Цей тип дістав назву «вальтерскоттівський», справив великий вплив на розвиток історичного роману в європейських літературах. В епоху романтизму історичний роман став одним із найбільш поширених літературних жанрів, що було викликано глибоким зацікавленням історією.

К

Казка – твір усного походження, один із основних жанрів народної творчості, в основі якого захоплююча розповідь про незвичайні вигадані події. За своєю тематикою вони поділяються на: казки про тварин; фантастичні; чарівні; побутові. Сюжет казки складається з багатьох епізодів з драматичним розвитком подій і щасливим закінченням. Характерною рисою казки є традиційність структури і композиційних елементів – зачинів, кінцівок, контрастне групування добрих і злих героїв, наявність мети, випробування

головного героя і його перемога. Різновидом жанру казки є літературна казка, що привертала до себе увагу видатних письменників О. де Бальзака, Ч. Діккенса, О. Вайльда, Р. Кіплінга, А. де Сент-Екзюпері. Найкращі літературні казки належать перу Г.-К. Андерсена, братам Грімм, В. Грауфу, Ш. Перро, А. Ліндгрена, А. Мілн, Д. Толкін. Долучилися до цього жанру й українські письменники: передусім Марко Вовчок, І. Франко, Панас Мирний, М. Коцюбинський. В літературі ХХ століття до цього жанру зверталися А. Дімаров, Н. Забіла, О. Іваненко, В. Симоненко та ін.

Класицизм – напрям у європейській літературі та мистецтві, який уперше заявив про себе в італійській культурі ХVІ ст., а найбільшого розквіту досяг у Франції у ХVІІ ст. Для класицизму характерна орієнтація на античну літературу, яка проголошувалася ідеальною, класичною, гідною наслідування. Визначальні риси класицизму: раціоналізм (прагнення будувати художні твори на засадах розуму, ігнорування особистих почуттів); наслідування зразків античного мистецтва; нормативність, встановлення вічних та непорушних правил і законів (для драматургії – це закон «трьох єдностей» (дії, часу й місця); обов'язкове дотримання канонічних правил написання творів (зображення героя тільки при виконанні державного обов'язку, різкий поділ дійових осіб на позитивних та негативних, суворе дотримання пропорційності всіх частин твору, стрункність композиції тощо); у галузі мови класицизм ставив вимоги ясності та чистоти, ідеалом була мова афористична, понятійна, яка відповідала б засадам теорії трьох стилів; аристократизм, орієнтування на вимоги, смаки вищої суспільної верстви; встановлення ієрархії жанрів, серед яких найважливішими вважалися античні; поділ жанрів на «серйозні», «високі» (трагедія, епопея, роман, елегія, ідилія) та «низькі», «розважальні» (травестійна поема, комедія, байка, епіграма).

Класичний реалізм – напрям у художній літературі, який має такі риси: історизм (усвідомлення неповторності певної історичної епохи, зображення особистості на фоні руху історії); соціальний аналіз, який часто проводився через показ взаємодії типових особистостей з типовими обставинами; «саморозвиток» характерів, самостійний рух дії, автономне існування образів; показ світу як непростого, але єдності, як протирічної цілісності. Поняття «класичний реалізм» з'явилося у першій половині ХІХ ст. щодо мистецтва й естетики, які використовували кращі надбання естетики попередніх епох. У 10-20 рр. 19 ст. реалізм почав визрівати у надрах романтизму, а у 30-40 рр. він вже існував як певний напрямок. Величезний здобуток напряму – інтерес до внутрішнього світу особистості, що зумовлює психологізм художньої творчості.

Батьком класичного реалізму вважають “фізіологічний нарис”, який був широко розповсюджений наприкінці 18 – на початку 19 ст.: брали яку-небудь подію, яка відбулася у реальному житті (частіше за все це був якийсь кримінальний злочин) і інтерпретували її у моральному дусі. Іншим джерелом розвитку класичного реалізму став соціальний роман, який визрів у надрах романтичного мистецтва (В. Гюго, Жорж Санд) і увібрав у себе багато досягнень В. Скотта. Реалісти XIX ст. об’єктом зображення вважали людину та її внутрішній світ, який досить глибоко досліджували. Відомими представниками класичного реалізму були О. де Бальзак, Стендаль у Франції; Ч. Діккенс, У. Текерей, Ш. Бронте в Англії; Т. Шевченко в Україні.

Комедія (грецьк. *komodia*, від *komos* – весела процесія і *ode* – пісня) – драматичний твір, у якому засобами гумору та сатири розвінчуються негативні суспільні та побутові явища, розкривається смішне в навколишній дійсності чи людині. Комедія як жанр зародилася в Стародавній Греції (Аристофан). Пафос комічності виникає тоді, коли автор свідомо занижує свої дійові особи до певного середнього рівня, що існує в суспільному житті. Не маючи належних позитивних якостей, дійові особи комедійних творів, однак, претендують на певну значущість у родині, середовищі друзів тощо, їм притаманне ілюзорне бачення дійсності, вони завжди прагнуть розв’язати свої проблеми способами, які не підходять у даному випадку, оскільки вступають у протиріччя з об’єктивними законами суспільного розвитку.

Композиція (від лат. *componere* – складати, поєднувати) – побудова літературного твору, розташування та взаємозв’язок усіх його частин, образів, епізодів, сцен, порядок викладу подій, що створює цілісну картину і сприяє виявленню головної ідеї. Розрізняють зовнішні елементи композиції – поділ твору на частини і внутрішні – групування і розстановку персонажів. Іноді в значенні композиції вживається термін архітектоніка. Найпоширеніші види композиції: лінійна – події зображуються в хронологічній послідовності; ретроспективна – події, що відбулися раніше, зображуються пізніше; паралельна – дві події, що відбулися одночасно, зображуються як послідовні; монтаж – кілька подій, що відбуваються одночасно, зображуються по черзі. Особливості композиції визначаються літературним напрямом, традиціями фольклору, зумовлені родом, видом і жанром, особливостями таланту митця.

Контраст (фр. *contraste* – протилежність) – різко окреслена протилежність у чомусь: рисах характеру, властивостях предметів чи явищ; художній прийом, спосіб емоційного впливу на читача. Цей прийом був здавна відомий у фольклорі (казка «Правда і Кривда»), у мистецтві та в художній

літературі. Контраст може бути між словами, образами, персонажами, композиційними елементами. За допомогою контрасту автор передає глибину й мінливість відчуттів, зміну настрою, увиразнює такі протилежності, як добро і зло, краса й потворність тощо.

Л

Лірика (гр. вірші, які виконувалися під супровід ліри) – один із трьох родів художньої літератури, в якому навколишня дійсність зображується шляхом передачі почуттів, настроїв, переживань, емоцій ліричного героя чи автора, а також певний віршовий твір або сукупність творів. Лірика бере початок у синкретичному мистецтві, де, крім розповіді і драматичного дійства, виявлялися почуття і переживання. Лірика – найсуб'єктивніший рід літератури. Діапазон лірики – широкий. Все, що хвилює, радує чи засмучує поета, може бути предметом ліричного переживання. Характерна особливість ліричного твору – лаконізм. Ліричні твори мають здебільшого віршову форму. Найпоширеніша форма ліричного твору - монолог, діалоги трапляються рідко. Основний засіб викладу – роздум. У ліричних творах часто використовуються описи (природи, речей, інтер'єру), вони є засобом розкриття внутрішнього світу людини. У деяких ліричних творах є розповіді про події – епічні елементи. Зустрічаються й драматичні елементи (діалоги). Отже, лірика використовує засоби інших родів літератури. Лірична поезія близька до музики, музика, як і лірика, виражає внутрішній світ людини. У ліричних творах нема розгорнутого сюжету, ситуації. У деяких ліричних творах є конфлікт між ліричним героєм і оточенням, він сповнює ліричний твір драматизмом. Виділяють такі жанри: Громадянська лірика – розкриває суспільно-національні питання і почуття; Інтимна лірика відображає переживання героя, пов'язані з особистим життям; Філософська лірика – осмислення змісту людського життя, проблеми добра і зла; Релігійна лірика – виражає релігійні почуття і переживання; Пейзажна лірика передає роздуми і переживання ліричного героя, викликані явищами природи; Сатирична лірика викриває суспільні або людські вади.

Літературна казка – авторський художній твір, прозовий або віршовий, заснований або на фольклорних джерелах, або цілком оригінальний; твір переважно фантастичний, чародійний, у якому змальовуються неймовірні пригоди вигаданих або традиційних казкових героїв. Літературна казка здебільшого орієнтована на дітей. У ній неймовірне чудо відіграє роль сюжетотвірного фактора, служить вихідною основою характеристики персонажів. Фольклорний канон по-різному зберігається в літературній казці, що не робить цей жанр чимось винятковим, оскільки будь-який художній текст, і

передусім прозовий, розвивається на основі змішаних явищ писемності і фольклорних джерел.

Літературний напрям – сукупність ідейно-художніх тенденцій, утілена у визначних творах, які з'явилися приблизно одночасно. Основні літературні напрями: бароко (XVII – XVIII ст.); класицизм (XVIII – початок XIX ст.); сентименталізм (друга половина XVIII – початок XIX ст.); романтизм (кінець XVIII – початок XIX ст.); реалізм (друга половина XIX ст.); модернізм (кінець XIX – XX ст.) – імпресіонізм, символізм, неоромантизм, імажинізм, футуризм, акмеїзм, експресіонізм, дадаїзм, сюрреалізм, екзистенціалізм тощо; постмодернізм (з 1980-х рр. XX ст.). Літературний напрям визначають такі важливі чинники: Світоглядний (ідейний і філософський) фундамент, який породжує певну концепцію дійсності, певний спосіб її пізнання, розуміння суспільно-історичних закономірностей, місце людини у суспільстві та Всесвіті; Поетика як система більш-менш нормативних правил, котрі виростили на філософським фундаменті того чи іншого літературного напрямку і безпосередньо пов'язані з літературною творчістю. Це – головний чинник літературного напрямку; Спільність мотивів, тем, ідей, образів, сюжетних схем, що переважають у певному літературному напрямку, є характерними для нього; Сукупність художніх засобів, регульованих поетикою літературного напрямку. Це певні стильові, композиційні особливості, певні жанрові форми, що переважають у даному літературному напрямку, є характерними для творчості його представників.

Літературний процес – багатоманітне історико-мистецьке явище, яке характеризується змінами у стилях і напрямках художньої творчості, у виражально-зображувальній системі художніх засобів, у тематичній та жанровій своєрідності творів тощо; історичне існування, функціонування й розвиток літератури протягом як певної епохи, так і всієї історії нації, країни, світу. Термін виник на рубежі 20-30-х років XX ст. і почав широко використовуватися, починаючи з 60-х років. Саме ж поняття формувалося протягом XIX-XX ст. Обумовлюється літературний процес багатьма факторами мистецького і суспільного порядку, зокрема інтенсивністю літературного життя в тому чи іншому регіоні чи в певному культурному центрі країни. Елементами літературного процесу є художні методи, напрями, стилі, школи, типи творчості, жанри тощо. Літературний процес складається з літературних епох. Приблизна схема світового літературного процесу: Античність – Готика – Ренесанс – Бароко – Класицизм – Романтизм – Реалізм – Модернізм – Постмодернізм.

Літературна течія – сукупність ідейно-естетичних принципів і прийомів, спільних для письменників певного літературного угруповання. Літературні течії можуть входити до літературних напрямів. Наприклад, у романтизмі виокремлюють народно-фольклорну, гротесково-фантастичну, байронівську, вальтер-скоттівську літературну течію. Іноді терміни «літературний напрям» і «літературна течія» вживаються як синоніми, проте науковці вважають такий підхід неправомірним.

Логічний наголос – виділення важливого слова в реченні (яке несе особливе смислове навантаження) через підвищення сили голосу.

М

«Мандрівний сюжет» – сюжети казок, байок, пісень, творів писемної літератури, які начебто переходять від народу до народу. Підставою для таких суджень є подібність основних мотивів у сюжетах з родинного, родового життя (бездітні сім'ї, битва героя з нечистими силами, зрада брата, коханої, коханого, шукання скарбів тощо), з історії взаємин вождів і маси, багатих і бідних, завойовників і завойованих тощо. Вони зустрічаються у міфах, казках, байках, анекдотах, піснях. Типологічна подібність між ними, встановлена за допомогою порівняльно-історичних зіставлень, пояснюється взаємовпливами культур і літератур в період активних міграційних процесів.

Манера – неповторність стилю письменника, основою якої є його звички, особливості внутрішнього світу, естетичних смаків та уподобань.

Масова комунікація – розмаїте за тематикою, здебільшого одностороннє спілкування з читачем, слухачем, глядачем, яке охоплює широку аудиторію.

Мемуари – оповідь у формі записок від імені автора про реальні події минулого, учасником або ж очевидцем яких він був.

Мова письменника – словник, яким користується письменник, лексико-фразеологічний склад його творів, що відображає ідіостиль, специфіку творчої лабораторії, а також етап еволюції автора та літературної доби.

Монументальний стиль – спосіб зображення статичних, величних форм, поширений в архітектурі, малярстві, літературі тощо.

Мотив (фр. *motif*, від лат. *Movere* – рухаю) – найпростіша неподільна смислова одиниця у міфі чи в казці; в літературі нового часу – найпростіші одиниці розвитку сюжету: динамічні, які рухають фабулу, чи статичні, описові, але необхідні для сюжету. Комбінація кількох мотивів складає фабулу (сюжет). Значимість мотиву залежить не від власного значення, а від його ролі в художній конструкції. Мотиви рухають вчинками персонажів, збуджують їх переживання

і роздуми, особливо тонко динамізують внутрішній світ ліричного героя. Тому в аналізі лірики терміни «тема» і «мотив» часто перехрещуються. Тоді з'являються відтінки мотиву (лейтмотив – провідний мотив, надмотив). Мотив виявляє діалектику форми та змісту твору, забезпечує органічний зв'язок між ними. Мотив як семантична одиниця тісно пов'язаний з тематикою літературного твору, однак тема – набагато ширше поняття, а мотиви фактично реалізують тему через певні складові.

Н

Нарис – невеликий за обсягом оповідний художньо-публіцистичний твір, у якому зображено дійсні факти, події й конкретних людей (наприклад, нарис Панаса Мирного «Подоріжжя од Полтави до Гадячого»).

Національний колорит – сукупність ознак мистецького твору, які характеризують його приналежність до культури певного народу або зв'язок із нею, відтворюють специфічні національні особливості. Національний колорит сприяє створенню в уяві читача цілісного образу певної країни або нації. Відтворення національного колориту в літературному творі може відбуватися через змалювання характерних елементів побуту та вбрання, пейзажу, опис народних звичаїв і традицій, відтворення особливостей мови (говірки) та власних назв, використання творів чи образів фольклору тощо.

О

Ода (д.-гр. *ὠδή* (*oide*) – пісня, пов'язаного з *ἀείδω* – співаю, *ἀβδή* – мова, слова; голос) – жанр лірики, вірш, що виражає піднесені почуття, викликані важливими історичними подіями, діяльністю історичних осіб. Первісно – це пісня на будь-яку тему, що виконувалася в давній Греції хором під музичний супровід, пізніше – хвалебний вірш, який присвячено ушавленню важливих історичних подій або видатних осіб. Інколи ода прославляла величні природні явища. У стародавній Греції ода – хорова пісня. Оди, створені Піндаром (близько 544-518 до н. е.), прославляли переможців спортивних змагань. Оди Квінта Горація Флакка (65-8 до н. е.) уже звеличували імператора Августа, утверджували політичні й релігійно-етичні ідеї принципату. Характерна їх особливість – відмежування оди від музики, розширення жанрово-тематичних можливостей. Теоретик класицизму Нікола Буало (1636-1711) встановив суворі правила жанру оди: композиційно вона починається із заспіву, далі йде виклад «матерії благородної і важливої», куди входять і різні епізоди, і відступи, і так званий ліричний «безлад»

(«перескакування» поета з одного мотиву на інший), а завершується ода закінченням.

Оповідання – невеликий прозовий твір, сюжет якого трунтується на певному (рідко кількох) епізоді з життя одного персонажу (іноді кількох). Невеликі розміри оповідання вимагають нерозгалуженого, як правило, однолінійного, чіткого за побудовою сюжету. Характери показані здебільшого у сформованому вигляді. Описів мало, вони стислі, лаконічні. Важливу роль відіграє художня деталь (деталь побуту, психологічна деталь та ін.). Як самостійний жанр оповідання оформилось у 19 ст. Оповідання дуже близьке до новели – іноді її вважають різновидом оповідання. Відрізняється оповідання від новели виразнішою композицією, наявністю описів, роздумів, відступів; конфлікт в оповіданні не такий гострий, як у новелі. Розповідь в оповіданні часто ведеться від особи оповідача. Майстрами оповідного жанру виявили себе Р. Тагор, М. Твен, Марко Вовчок, І. Нечуй-Левицький, І. Франко, Б. Грінченко, А. Тесленко, В. Винниченко, М. Хвильовий, А. Головка, Г. Косинка, О. Гончар, Є. Гуцало, В. Дрозд, Ю. Мушкетик.

II

Пародія – сатиричний або гумористичний твір, який наслідує, імітує творчу манеру письменника або напряму з метою його висміяти.

Пейзаж (фр. *Paysage* від *раут* – країна, місцевість) – образ живої і неживої (створеної людськими руками) природи у творі, що є змістовим і композиційним елементом, виконує зображувально-виражальні та емоційно-естетичні функції і підпорядкований ідейно-художньому задуму твору. Композиційно-художні функції пейзажу: зображувальна – часткове (те, що потрапляє в поле зору героя) змалювання місця і часу подій; виражальна – передача настрою, переживання героя, які позначаються на особливостях сприйняття ним природи. Багаті й емоційно-естетичні функції пейзажу: він може викликати у читача потрібний авторові настрій, увиразнювати його міркування, підсилювати ліричне звучання твору, підкреслювати драматизм подій.

Підтекст – внутрішній, прихований зміст якого-небудь висловлювання.

Поема (гр. твір) – жанр, що розвивається на межі епосу, лірики й драми, синтезуючи в собі їхні характерні засоби та прийоми; ліричний, епічний, ліро-епічний твір, переважно віршовий, у якому зображено значні події і яскраві характери. Назва «поема» загальна, частіше мовиться про конкретний жанровий різновид поеми: ліро-епічну, ліричну, епічну, сатиричну, героїчну,

дидактичну, бурлескную, драматичну тощо. Виникла поема на основі давніх і середньовічних пісень, сказань, епопей, що уславлювали визначні історичні події.

Повість – розповідний твір, що вважається проміжним жанром між оповіданням та романом. На відміну від оповідання, повісті притаманні більш розгорнутий сюжет, ширше охоплення подій життя головних героїв, більша кількість другорядних персонажів та їх повніша характеристика, широкое використання описів. Проте, порівняно з романом, у повісті менше персонажів і переважно одна сюжетна лінія. Як і роман, вона може мати жанрові різновиди: історична, соціально-побутова, політична, пригодницька, фантастична. У сучасному розумінні жанру повість існує з першої половини XIX століття. В українській літературі повість представлена у творчості Г. Квітки-Основ'яненка, Марка Вовчка, Т. Шевченка; майстрами цього жанру виявили себе І. Нечуй-Левицький, Б. Грінченко, І. Франко, М. Коцюбинський, О. Кобилянська, М. Хвильовий, В. Підмогильний, П. Панч; важливе місце повість посідає у творчості О. Гончара, Г. Тютюнника, Б. Харчука, В. Шевчука, Є. Гуцала, В. Дрозда, В. Яворівського.

Портрет – опис зовнішності персонажа (рис обличчя, одягу, постаті, пози, особливостей міміки, жестів, ходи, манери розмовляти і поводитися). За кількістю описових характеристик портрети персонажів бувають докладними, розгорнутими і стислими, фрагментарними. Залежно від того, як подається портрет у тексті твору і які риси персонажа змальовуються, розрізняють портрети статичні і динамічні. Статичний портрет – портрет, який подається в тексті одноразово, містить вичерпне уявлення, як правило, про незмінні, статичні деталі зовнішності персонажа (рис обличчя, колір волосся, очі, фігуру, одяг). Динамічний портрет – це портрет, який складається із поступово накопичуваних штрихів, з окремих портретів-фрагментів, які розосереджуються по всьому тексту, і читач не встигає сприйняти їх як статичні елементи. Термін «динамічний портрет» має ще одне тлумачення – це опис зовнішності у динаміці (посмішка, сміх, жести, міміка, хода, плач тощо). З огляду на кількість описуваних осіб вирізняють портрети індивідуальні і групові.

Постійний епітет – епітет, який традиційно супроводжує означення предмета, закріплюючись за ним постійно, в межах певного художнього стилю. Постійний епітет відрізняється тим, що виділяє характерну рису не даного, конкретного предмета, того, про який ідеться «саме зараз» і «саме тут», а предмета взагалі, безвідносно до особливостей контексту, у якому про нього згадується. Постійний епітет при цьому вказує на таку характерну рису

предмета, яка водночас із-поміж інших його рис здається найбільш сталою, свого роду ідеальною.

Просвітницький реалізм – творчий метод у літературі XVIII-XIX ст. Письменники-просвітники гостро критикували феодальні порядки, стверджували думку про встановлення справедливого суспільного ладу шляхом освіти та морального виховання людини, пропагували ідеї добра і справедливості, возвеличували людину – трудівника, критикували паразитизм панівних класів, стверджували гуманні стосунки між людьми. Представниками просвітницького реалізму були: у Франції – Ш.-Л. Монтеск'є, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Д. Дідро; в Англії – Дж. Толанд; у Німеччині – Г.-Е. Лессінг. Видатним письменником-просвітником в Україні був Г. Сковорода. Ідеї просвітництва відбилися у творчості І. Котляревського та інших письменників.

Психологізм – це характеристика художнього твору, сукупність стилістичних прийомів та засобів, за допомогою яких письменник передає внутрішній світ своїх персонажів. Вчинки героїв оцінюються опосередковано, з допомогою підтексту, який виникає у свідомості читача через зіставлення окремих ситуацій, висловлювань персонажів тощо. Зачатки психологізму спостерігаються уже у творах усної народної творчості, де вони проявляються через художній прийом психологічного паралелізму. Цей фольклорний прийом творчо використовувався потім письменниками, починаючи з доби сентименталізму.

Публіцистика – особливий рід літератури та журналістики, звернений до найактуальніших проблем, вирішення яких має велике значення для суспільства.

Р

Реалізм – художньо-стильовий напрям, що домінував у літературі і мистецтві XIX ст. Основою художнього образу реалісти вважали вірність його реальній дійсності. Визначальні риси реалізму: раціоналізм, раціоцентричний психологізм (отождошення психіки і свідомості, недооцінка позасвідомих процесів); правдиве, конкретно-історичне, всебічне зображення типових подій і характерів у типових обставинах при правдивості деталей; принцип точної відповідності реальній дійсності усвідомлюється як критерій художності, як сама художність; характер і вчинки героя пояснюються його соціальним походженням та становищем, умовами повсякденного життя; конфліктність (драматизація) як сюжетно-композиційний спосіб формування художньої правди; вільна побудова творів; превалювання (перевага) епічних, прозових жанрів у літературі, послаблення ліричного струменя мистецтва; розв'язання проблем

на основі загальнолюдських цінностей. Найпопулярніші жанри: роман, повість. Найвидатніші представники реалізму – О. де Бальзак, Стендаль, Ч. Діккенс, Г. Флобер. В українській літературі – Марко Вовчок, С. Руданський, А. Свидницький, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Б. Грінченко, І. Франко, Б. Грінченко, П. Грабовський.

Ремінісценція (від лат. *reminiscentia* – спогад) – один із видів творчих взаємовпливів, який полягає в запозиченні окремих елементів з творчості попередників; риси в художньому тексті, які нагадують інший твір (образи, мотиви, цитати, сюжетні ходи, деталі тощо), своєрідна паралель до першотексту: вільне відтворення, варіація образу, подробиці вислову, ритмо-мелодійної конструкції, іншого мікроскладника в новому ідейно-художньому контексті. На відміну від інших видів запозичення ремінесценції можуть бути літературними і паралітературними (публіцистичними, суспільно-політичними, філософськими тощо). Постають переважно на ґрунті національної традиції, коли існує відповідний високо оцінюваний взірець (жанровий, стилістичний, версифікаційний). У більшості випадків ремінісценція не усвідомлюється письменником, але можливі і усвідомлені: внутрішньолітературні, між літературні.

Роди літератури – визначаються за різними ознаками з погляду способів наслідування дійсності, типів змісту, категорій гносеології (об'єктивне – суб'єктивне), формальних ознак, психології. Незважаючи на розмитість визначень міжродових границь і достаток проміжних форм (ліроепічна поема, лірична драма), у кожному творі, як правило, можна виділити родову домінанту: оповідання про подію (епос), суб'єктивно-емоційне міркування (лірика), діалогічне зображення подій (драма).

Роман (від фр. *roman* – романський) – найбільш поширений у XVIII-XX ст. епічний жанровий різновид, місткий за обсягом, складний за будовою прозовий (рідше віршований) епічний твір, у якому широко охоплені життєві події, глибоко розкривається історія формування характерів багатьох персонажів. Крім оповіді (виклад від першої особи) або розповіді (виклад від третьої особи), роману властива пряма мова персонажів (у вигляді діалогів, монологів), описи, авторські відступи, а також невласне пряма мова (коли авторський виступ насправді представляє думки персонажа). Роман XX століття – це різноманітні типи й різновиди роману, при формуванні яких виразно спостерігається змішування жанрів. Єдиної класифікації різновидів роману немає. Розрізняють романи за змістом: роман автобіографічний; роман біографічний; роман історичний; роман пригодницький; роман соціально-побутовий; соціально-психологічний

роман; роман фантастичний; роман філософський; роман детективний; роман крутійський; роман науково-фантастичний; роман тенденційний; роман географічний; роман сатиричний. За напрямком: роман готичний; роман просвітницький; роман середньовічний; роман бароковий; роман сентиментальний; роман романтичний; роман постмодерний. За формою: роман у віршах, роман у листах, роман у новелах, роман – хроніка, роман-репортаж, роман-памфлет, роман-притча, роман-алегорія, роман-сага, роман-епопея, роман-ріка, роман з продовженням, графічний роман. За часом розгортання сюжету – історичний (зображуються минулі події), сучасний (зображуються теперішні події), роман про майбутнє (зображуються передбачені автором події, наприклад, у науково-фантастичному романі).

Романтизм – літературний напрям, що виник наприкінці XVIII століття в Німеччині на противагу класицизму та існував у літературі Європи й Америки в першій половині XIX століття. Термін «романтизм» упроваджують його перші представники – німецькі романтики. Романтизм можна розглядати як своєрідний відгук на соціальні та економічні зміни в житті Європи наприкінці XVIII ст. (Велика Французька революція, промисловий переворот в Англії). Романтики виступили проти нормативності класицистичного мистецтва, проти його канонів та обмежень. Справжнім здобутком романтизму є те, що він проголосив абсолютну свободу творчості. Подібно до сентименталістів, романтики виступили проти класицистичного культу розуму. Основна увага в романтизмі приділяється не раціональному, а почуттєвому, не зовнішньому, а внутрішньому, не об'єктивному, а суб'єктивному. Своєрідним явищем поезики романтизму стає так звана «романтична іронія». Іншим засобом романтичного пізнання Всесвіту стає гротеск. Він розглядається романтиками як один з основних прийомів зображення. Митці часто відчують цілковитий розлад між мрією та дійсністю, зазнають страждань у суперечливому непізнаваному світі, а весь напрям знаменується так званим «космічним песимізмом», настроями безнадії та відчаю. Такий романтичний умонастрій дістав назву «світової скорботи» (термін належить німецькому письменникові Жану Полю).

С

Сарказм (гр. терзання) – один з видів сатиричного викриття, вищий ступінь іронії, уїдлива насмішка, яка може відкриватися позитивним судженням, але в цілому завжди містить негативне забарвлення і вказує на недоліки людини, предмета чи явища. Як і сатира, сарказм містить в собі боротьбу з ворожими явищами дійсності через осміяння їх. Нещадність, різкість викриття – відмітна

особливість сарказму. На відміну від іронії, в сарказмі знаходить своє вираження вищий ступінь обурення, ненависть. У сарказмі обурення висловлюється цілком відкрито. Об'єктом сарказму виступають, як правило, речі небезпечні, різко негативні й аморальні. Завдяки своїй безпосередній ударності, сарказм є формою викриття, однаковою мірою притаманною публіцистиці, полеміці, ораторській мові, художній літературі. Саме тому сарказм особливо широко використовується в умовах гострої політичної боротьби.

Сатира (лат. суміш, усяка всячина) – різновид комічного, сутність якого полягає в тому, що, застосовуючи художні прийоми і засоби, автор досягає нищівної критики недоліків, вад і суперечностей суспільної дійсності. Сатира містить різке засудження, нищівне висміювання недоліків, які шкодять не одній людині, а багатьом, тобто мають суспільний характер. Зображуючи предмет або явище у непривабливому світлі, викриваючи недоліки, вона висміює зображуване. Саме тому, що сатира викликає сміх, її вважають найбільш дієвою зброєю в боротьбі із суспільним злом, з недоліками людського характеру тощо. Сатиричне зображення часто пов'язане з підкресленим перебільшенням певних явищ. Сатира може бути політичною, моральною, релігійною. Художні засоби сатири – гротеск, пародія, іронія в різних літературних жанрах – поезії, прозі, драматичній творчості. Гостро сатиричною була творчість О. Хакслі, Дж. Оруелла, Я. Гашека, К. Чапека, П. Гулака-Артемівського, Є. Гребінки, Л. Боровиковського, С. Руданського, І. Нечуя-Левицького, Панаса Мирного, М. Коцюбинського, М. Старицького та ін.

Сентименталізм (від фр. *sentiment* – почуття, чуттєвість, чутливість) – напрям в літературі та мистецтві другої половини XVIII ст., що утверджує чуттєвість в художній творчості на противагу раціоналізму, класицизму та культу розуму епохи Просвітництва. Сентименталізм дістав свою назву за твором англійського письменника Л. Стерна «Сентиментальна подорож...» (1768). Сентиментальна література звертається до почуття, її героєм є переважно незіпсована цивілізацією проста людина, що здатна до тонких чуттєвих переживань; її основна риса – зображення внутрішнього духовного світу людини з розкриттям його почуттів (смуток, радість, гнів... тощо) з метою викликати належну реакцію.

Символ (від гр. *symbolon* – знак, прикмета) – предметний або словесний знак, який опосередковано виражає сутність певного явища, має філософську смислову наповненість. Символ заключає в собі переносне значення, цим він близький до метафори. Проте метафора – більш явне уподіблення одного предмета чи явища іншому, символ значно складніший за своєю структурою і смислом, його

неможливо розкрити до кінця. Символ заключає у собі якусь таємницю, натяк, який дозволяє тільки здогадуватися, про що хотів сказати митець. Глумачення символу можливе не стільки розумом, скільки інтуїцією і почуттями. Символічні образи мають свої особливості, у них двопланова будова.

Стаття – науковий чи публіцистичний твір невеликого розміру в збірнику, журналі чи газеті, в якому здійснюється досить широке за охопленням матеріалу і порівняно глибоке аналітичне дослідження важливої суспільно-політичної чи літературної теми.

Стиль – сукупність мовних засобів, які характеризують вартісні твори певного часу, школи, наапрям, епохи, індивідуальне письмо автора. Літературний стиль як мистецтво доцільного відбору та ефективного використання мовних засобів враховує специфіку експресивності мовлення.

Сюжет (фр. предмет, зміст) – система подій у художньому творі, через яку розкриваються характери персонажів та авторська позиція. Найпростішими елементами сюжету є зав'язка, розвиток дії, кульмінація та розв'язка. У художньому творі можуть бути складові частини, які безпосередньо не впливають на дію (їх називають позасюжетними елементами). До них відносять епіграф, пролог, епілог, портрети і пейзажі, вставні новели та авторські міркування.

У

Усмішка – різновид фейлетону та гуморески, введений в українську літературу Остапом Вишнею. Своєрідність жанру усмішки – в поєднанні побутових замальовок з частими авторськими відступами, в лаконізмі й дотепності.

Ф

Фабула (лат. байка, розповідь, переказ, казка, історія) – один із невід'ємних чинників сюжету, його ядро, що визначає межі руху сюжету в часі й просторі; розповідь про події, змальовані в епічних, драматичних, ліро-епічних творах. Фабула – це набір фактів, подій, випадків, дій у хронологічній послідовності і причинно-наслідкових зв'язках (те, що відбулося насправді), які стали основою сюжету (того, що бачать автор, читач, глядач). Елементи фабули: колізія, інтрига, перипетія, експозиція, зав'язка, кульмінація, розв'язка, пролог, епілог.

Фейлетон – художньо-публіцистичний жанр літератури, в основі якого лежать реальні факти, які зображено в сатиричному або гумористичному плані.

Фольклор (англ. folk-lore, букв. – народна мудрість; народне знання) – усна художня колективна літературна і музична творча діяльність народу, яка засобами мови зберегла знання про життя і природу, давні культи і вірування, а

також відбиток світу думок, уявлень, почуттів і переживань, народнопоетичної фантазії; сума створених народом та існуючих в народних масах культур на основі словесності (перекази, пісні, казки, епос), музика (пісні, інструментальні наспіви і п'єси), театр (драми, сатиричні п'єси, театр ляльок), танець. Термін «фольклор» (з англійської – «народна мудрість») уперше вжитий у 1846 році англійським ученим Вільямом Томсоном. Традиційно виділяють чотири фольклорні роди: народний епос, народна лірика, народна драма, народний ліро-епос.

X

Художній образ – особлива форма естетичного освоєння світу, створення художніми засобами узагальненої картини дійсності або переживань, утілених у формі конкретного явища. У літературі художній образ повинен «примусити» читача повірити в художню реальність, щоб краще зрозуміти творчий задум автора, і водночас допомогти йому отримати естетичну насолоду – через нього пізнається значення, думка, ідея. Художній образ має на меті подати об'єктивну картину змальовуваної дійсності у формі її суб'єктивно-емоційного сприйняття, тобто такою, якою її бачить і емоційно переживає автор. Художніми образами називають як окремі словесні уявлення, так звані «мікрообрази», чи словесні образи (під якими найчастіше розуміють тропи та різноманітні синтаксичні фігури), так і більш значні смислові одиниці твору або його «макро-образи», до яких відносять зображених у творі людей, тварин і т. д. (образи-персонажі, оповідачі, розповідачі), їхнє природне (образи-пейзажі) та речове (образи-інтер'єри) оточення.

Художній стиль – різновид літературної мови, що, відображаючи особливий тип артистичного мислення, створює іншу дійсність, рівнозначну довколишній.

Художня деталь (від фр. *detail* – подробиця, дрібниця) – засіб словесного та малярського мистецтва, який полягає у виділенні особливо значущого елементу художнього образу. Художній деталі властива особлива змістова наповненість, символічна зарядженість, важлива композиційна та характерологічна функція. Через деталь значною мірою виявляється спосіб художнього мислення митця, його здатність вихопити з-поміж безлічі речей чи явищ таке, що у сконцентрованому, спресованому вигляді економно і з великою експресивністю дає змогу виразити авторську ідею твору. Через художню деталь виявляється спосіб художнього мислення письменника, поета. Художня деталь може бути речовою, портретною, пейзажною, інтер'єрною, психологічною, мовною, може

перетворюватись в образ і в символ, може надавати особливого забарвлення мовленню персонажа тощо. Художня деталь буває як наскрізною (повторюваною) у творі, так і одномоментною, але в кожному разі вона має в собі прихований сенс, підтекст, може викликати широкий спектр асоціацій, здатна замінити собою розлогий опис, авторську характеристику, міркування, цілий епізод тощо.

ТКАЧЕНКО ВІКТОРІЯ ІВАНІВНА

ЛІТЕРАТУРНИЙ СТИЛЬ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ БАКАЛАВРА
(ГАЛУЗІ ЗНАНЬ С СОЦІАЛЬНІ НАУКИ, ЖУРНАЛІСТИКА,
ІНФОРМАЦІЙНІ ТА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ С7 ЖУРНАЛІСТИКА)